



פנינים יקרים  
מפרד"ס התורה  
על סדר פרשיות השבוע

### בראשית

מאוצר שיחותיו ומאמרו  
של הרב"ג מו"ר המקובל  
רבי בניחו יששכר שמואלו שליט"א

התשמ"ד

כל הזכויות שמורות  
למכון "בני יששכר"  
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ



ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

**02-6249000**

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

**02-6443300**

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: [m6222560@gmail.com](mailto:m6222560@gmail.com)

# לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

**עובדיה יוסף**

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.



# אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה  
הטהורה  
של מרת אמנו  
הרבנית הצדקנית  
מוצת הרבים

מרת **שולמית רהל**

**שמואלי**

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.



# ניתן להשיג



הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02



עכשיו  
במחיר  
עלות

# חזר למלאי

סט הזוהר המפואר של  
ישיבת המקובלים נהר שלום



עם תרגום ללשון הקודש  
כולל זוהר חדש ותיקוני הזוהר

**מהרו להזמין!**

רחוב שילה 4 ירושלים

02-644-33-00 



# מודעה רבה לאורייתא

## לחברים היקרים עובדי ה', ה' עליהם יחיו

איתא בגמ' (ברכות ח' ע"א) אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו: עטרות ודיבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו.

וכן פסק מר"ן בשו"ע סי' רפ"ה הלכה ב': ירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י. ועיי' "בשם הגדולים" שכתב שמעתי מפי קדוש רב מופלג שקיבל מרבו שרש"י התענה תר"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר ר"ת נכדו עתה שפירש אדני זקני על הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא אין בכוחי כי לא אוכל עשוהו, וכ"כ הגאון רבנו חיים פלאגי בספרו כף החיים סי' כ"ז אות ז' שרש"י התענה תר"ג תעניות על פירושו ויש בו רזין עילאין וסודות עמוקים ובודאי שזכות בעי להיות לומד בפרושי הקדושים והטהורים ותועלת רבה ושמחה גדולה נמשך לקורא בפרוש רש"י מידי שבוע ושבוע, ע"כ. וכידוע שיש קבלה שמי שנזהר להתמיד בפירוש רש"י יצא רש"י לקבל את פניו בעת פטירתו וגם יזכה לישוב בישיבה של רש"י בעולם העליון ולכן בהיות שזה עתה מתחילים בסימנא טבא את התורה מחדש לכן חובה קדושה ללמוד כל שבוע ושבוע הפרשה עם פירוש רש"י ולחזור עליה כמה פעמים כדי שידע את כל התורה כולה עם פירוש רש"י לפחות שאם לא כן יהיה לו בושה גדולה לעתיד.

ולכן כדאי ללמוד טוב ולעשות בחינה אם יודע מה למד, ובעה"ת ה' יזכנו שבחוברת זו בסופה נשים כל שבוע שאלות ותשובות על רש"י בפרשה.

וכן כל שבוע צריך ללמוד הלכות בן איש חי שנה ראשונה או שנה שניה עם הליכות עולם של מו"ר פאר הדור רבי עובדיה יוסף זלה"ה, כמו שכתוב כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא.





## הלכות ברכת התורה

דעת הרמב"ן ועוד ראשונים שמצות עשה לברך ברכות התורה א שנאמר (דברים לב, ג) "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו" ב.

א. צריך האדם להיזהר מאד בברכות התורה, שכן אמרו (נדרים פא.) מפני מה תלמידי חכמים אין מצויים לצאת מבניהם תלמידי חכמים, מפני שאין מברכים בתורה תחילה. ג. ויאמר אותה בחשק נמרץ, וישים אל ליבו שהוא מברך על התורה אשר היא חיינו בעולם הזה ובעולם הבא.

### עיונים והארות

ברוך הוא לא ישאל מן החומר לעבדו ולהודות בטובו רק אחר שיקבל פרס ממנו, כי החלק הבהמי לא תכיר בטובה רק אחר ההרגש. אבל קריאת התורה שהוא חלק השכל, והשכל יודע ומכיר וקודם קבלת התועלת יבין אותו, על כן יחייבנו האל להודות לפניו קודם קריאת התורה, עכ"ל.

ג. **בגמ'** (נדרים פא. ב"מ פה.) אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב (ירמיהו ט, יא) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו. שנאמר, ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפנים. אמר רב יהודה אמר רב: שלא ברכו בתורה תחילה.

ו**ביאר** הר"ן (נדרים פא.) דאם איתא על עזבם את תורתי כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש.

א. **בן** דעת הרמב"ן (שכחת עשין להרמב"ן מצוה טו) והחינוך (מצוה תל) והרשב"א שסוברים להלכה שברכת התורה קודם לימוד תורה היא מצות עשה מדאורייתא וכן דעת רבים מרבתינו הראשונים והאחרונים. אולם לדעת הרמב"ם והטור ומרן השלחן ערוך (סי' מז) ורבים מהפוסקים אינם אלא מדרבנן, וכן הלכה. ולכן אם נסתפק אם בירך "ברכות התורה", אינו חוזר ומברך כמו בשאר הברכות זולת ברכת המזון שהיא מדאורייתא.

ב. **זזה** לשון הרמב"ן: (שם) שנצטוינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם נחל חיי העולם הבא. וכאשר נצטוינו בברכה אחר כל האכילה כן נצטוינו בזו, עכ"ל.

ו**החינוך** כתב, (מצוה תל) וז"ל: חייבנו האל ברוך הוא ברכה בקריאת התורה לפניו ובמזון לאחריו, מן הדומה שהטעם לפי שהוא

**ב. ברכות התורה: אקב"ו על דברי תורה, והערב נא וכו', ואשר בחר בנו. ואומר: והערב עם וי"וה.**

### עיונים והארות

יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקדוש ברוך הוא תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאיתנו כדי שתתדבק נשמתנו וגופנו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין, ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה. ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת, היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם, כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו וכו'. אבל עתה שעברו חוק זה, שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם, הנה בזה עשו פרוד ננסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם חורבנה ואבידתה.

**ובתב** הכה"ח (שם ס"ק א) וז"ל: ומהעיקר הזהירות הוא שצריך להבין פירוש המילות ולאומרה בנחת מילה במילה שלא יחסר שום תיבה או אות כמו שכתבנו (לעיל ס"ה אות ב), וגם צריך לאומרה בחשק נמרץ וישים אל לבו אשר הוא מברך על התורה אשר היא חיינו ואורך ימינו בעולם הזה ובעולם הבא.

**ד. שו"ע** (שם סע"ה). וכתב מו"ר בספר עוד יוסף חי (שי"א פ' וישב אות יח) מה שאומרים נותן התורה לשון הווה ואין אומרים נתן לשון עבר,

אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ. עד שפרשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה. וי"מ שכאשר היו באים לחכם שיברך את בניהם לא היו מבקשים בתחילה על לימוד תורה ושיזכה היד להיות ת"ח אלא מבקשים שהיה בריא ויהיה עשיר וכו' ואח"כ ת"ח.

**עוד** איתא בנדרים (פ"א). מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן רבינא אמר שאין מברכין בתורה תחילה וכו', ופירש שם המפרש שאין מברכים כשמשכימין לתלמוד תורה, ותלמידי חכמים מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה אינן זהירין לברך כשפותחין ולא מקיימא ברכתא נהיה אנחנו וצאצאינו מלומדי תורה עכ"ל. ועיין טור ובית יוסף. וז"ל הלבוש מאד מאד צריך האדם לזיהר בה להראות שהתורה היא חשובה בעיניו ונהנה ממנה כמו שמברך על כל הנאותיו, ואם אינו מברך עליה אינו זוכה לבן תלמיד חכם שזה עונשו מדה במדה שמאחר שאינו מברך עליה מורה שאינו קורא בה לשמה ואינו משמח עמה ולא נהנה בה אלא היה בעיניו כאומנות בעלמא לפיכך אינו זוכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה דכתיב לא ימושו מפיה וכו'. עכ"ל.

**והב"ח** כתב (א"ח ס"ו מז אות ב) ואיכא לתמוה טובא, למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו בתורה תחלה, שהוא לכאורה עבירה קלה. ונראה דכונתו

## ג. בנוסח הברכה השניה יאמר, אנחנו וצאצאינו, וצאצאי צאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל.

### עיונים והארות

שיש לומר והערב בוא"ו, ושיש לענות אמן אחר ברכת על דברי תורה.

**ומנהג** הספרדים ועדות המזרח כדעת רבנו האר"י ז"ל, שהן שלש ברכות, וברכת "והערב נא" היא ברכה בפני עצמה, ומחמת כן נוהגים לענות "אמן" אחר ברכת "על דברי תורה". ומכל מקום נוהגים לומר "והערב נא" בתוספת וא"ו, מפני שאפילו אם היא ברכה בפני עצמה, אין בכך כלום כשמוסיף וא"ו.

**והטעם שמברכים יותר מברכה אחת בברכות התורה.**

**כתב** רבנו יונה (ברכות ה: מדפי הרי"ף) שברכת אשר בחר בנו היא כנגד מקרא, וברכת והערב למשנה, וברכת לעסוק בדברי תורה למדרש. ולדעת הסוברים שאין אלא שתי ברכות, האחת כנגד תורה שבכתב, והאחרת כנגד תורה שבעל פה, שהמדרש והמשנה הכל בכלל תורה שבעל פה היו וסגי ליה בברכה אחת.

**והמהרש"א** כתב (שם יא:) לפי שכל עסקי העולם בכלל נחלקים לג', דהיינו טוב, ערב, ומועיל. ולזה בתחילה מברך שאין עסק טוב כעסק התורה שעל ידה קדשנו להיות קדושים כמלאכים שהוא טוב האמיתי, שעל כן נקראת התורה טוב. ואח"כ 'והערב נא' שאין לך ערב בכל עסקי אדם כמו עסק התורה, כמ"ש (תהלים יט, יא) 'תורת ה' וגו' ומתוקים מדבש' וגו'. ואח"כ 'אשר בחר בנו מכל העמים' וכו', להועיל לנו נגד כל העמים על ידי התורה ולהבדילנו מהם, אשר אחרי לא יועילו הלכו וכו'. הרי ג' חלקים, טוב, ערב, ומועיל, שהיה בשלימות ע"י התורה.

היינו כי השי"ת הבטיח את ישראל שלא תשתכח התורה מהם, וכמ"ש כי לא תשכח מפני זרעו וכנז' בגמרא, נמצא השי"ת משפיע לנו כח זכירה של התורה בכל עת והוא נותן אותה בלבנו בכל יום שלא תהיה שכוחה מאתנו, והרב שלמי ציבור ז"ל (דף נז) כתב בשם הרב ט"ז ז"ל, מה שתקנו לחתום בא"י נותן התורה שיש במשמעותו לשון הווה ולא נתן בלשון עבר, הכונה הוא שהשי"ת נותן לנו תמיד בכל יום תורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים, וכמ"ש רז"ל על פסוק זדיה ירווך בכל עת מה התינוק הזה וכו', עכ"ל.

**ה. שו"ע** (שם סעי' ו.) רבותינו הראשונים נחלקו אם ברכת "והערב נא" היא ברכה בפני עצמה, ו"ברכות התורה" הן שלש ברכות, או אינה אלא המשך הברכה הראשונה ו"ברכות התורה" הן שתי ברכות.

**והבה"ח** (סי' מז ס"ק יג) כתב וז"ל: והנה מרן ז"ל לא גילה דעתו כי אם לומר והערב עם וי"ו אבל לענין עניית אמן אחר על דברי תורה לא גילה דעתו. אמנם מהרח"ו ז"ל בשעה"כ העיד על האר"י ז"ל שהיה עונה אמן באמצע שתי ברכות של אשר קדשנו על דברי תורה ובין ברכת והערב נא כמו שכתבנו (לעיל אות ו), ומשמע דהיה אומר והערב עם וי"ו כדעת מרן ז"ל, וגם היה עונה אמן אחר על דברי תורה דסובר ששתי ברכות הן כדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל, וכן כתב בספר פרי עץ חיים (שער הברכות פרק א). וכן כתב החיד"א (בקשר גודל סי' ה אות כח), רבנו זלמן (אות ה) כה"ח פלאגי (סי' ט אות יב), שערי תשובה (אות ו), בא"ח (ש"פ ו' וישב אות יב). עכ"ד. וכ"כ בספרו שו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' ג) שהעיקר כדעת רבנו האר"י

ד. י"א שצריך לעמוד בברכות התורה, ולא ראינו מי שנהג כן ו.

ה. נכון שלא להפסיק בין ברכות התורה ללימוד, וע"כ מיד לאחר ברכות התורה, יאמר פרשת ברכת כהנים ולא יפסיק בדיבור ה.

ו. לא ילמד עד שיברך ברכות התורה, וחיוב הברכה הוא בין על התורה שבכתב ובין על תורה שבעל פה, שהם מקרא מדרש משנה ותלמוד ט.

### עיונים והארות

איזו משנה השגורה בפיו, וכן איזה לשון מדרש וש"ס, למען שהברכה תשרה לתורה שבכתב וגם לתורה שבעל פה ולייחדן ביחודא שלים, ואם בקי בחדרי החכמה יאמר ג"כ איזו בבא מפרקי ספר יצירה וכו', וכן הזהירו האחרונים, עכ"ל. ואני אומר אחר פרשת כהנים משנה ראשונה דאבות משה קבל תורה מסיני וכו', ומשנת שמעון הצדיק היה משיירי כנה"ג וכו', ומימרת תנא דבי אליהו זכור לטוב, כל השונה הלכות בכל יום וכו', ומשנת רבי חנניא בן עקשיא אומר וכו'.

**ובשבת** מוסיפין אחר המשנה הנז' משנה ראשונה דשבת, יציאות השבת שתיים שהם ארבע בחוץ, ושתיים שהם ארבע בפנים, ודי בזה, ואין צריך להשלים כל ההלכה כולה, וביו"ט מוסיף, ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל, ובה"א לא תאכל, עכ"ל.

**ט. בגמ'** (ברכות יא): נחלקו אמוראים על איזה לימוד מברכים ברכת התורה: רב הונא אמר למקרא צריך לברך, אמנם למדרש - כגון מכילתא וספרא וספרי שהם מדרשי המקראות - אין צריך לברך, ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך, אמנם למשנה אין צריך לברך, ור' יוחנן אמר אף למשנה צריך לברך, אבל לתלמוד אין צריך לברך, ורבא אמר אף לתלמוד צריך לברך, שהתלמוד הוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה, והיינו סברת טעמי המשניות

ו. **כה"ח** (שם ס"ק יא) בשם כמה פוסקים. וכ"פ מו"ר מופת הדור ביביע אומר (ח"ח סי' יא אות ב).

ז. **בשו"ת** ישכיל עבדי (ח"ח דף ג' ע"ב אות ג') כתב דיש לעמוד בברכות התורה ע"פ סודן של דברים, וז"ל: וכבר ידעת כי בכל תיקון דא"א או דאבא או דאימא דצריך לאומרם מעומד, ע"ש. ומבואר שם דאפילו אם הוא בעולם העשיה ומתקן בפרצופים הנ"ל אפ"ה צריך לעמוד. וכ"כ בב"ש שחייב לעמוד משום שהוא תיקון א"א דיצירה. וכן נדבר בתיקון עולם האצילות כמו בזמן שאנו עומדים בתפלת שמונה עשרה. וידוע כי עסק התורה הוא בתיקון עולם האצילות עכ"ד. אמנם אנחנו לא ראינו שנוהגים כך.

ח. **שו"ע** (שם סעי' ט) י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמודו, אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם, וכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה. וכתב בכה"ח (ס"ק ט) על דברי השו"ע, "אין בכך כלום" - ולא דמי לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכה למצוה כמ"ש בסי' ר"ו, שאני הכא דמצוה להגות יומם ולילה, ואם כן לעולם ליכא היסח הדעת. ומקור דבריו בב"י ובלבוש (סי' מז).

**וכתב** מו"ר רבינו יוסף חיים זצוק"ל (עוד יוסף חי ש"א פ' וישב אות יז) וז"ל: כתב במנחת אהרן ז"ל (כל ה אות לא) אחר הפרשה של ברכת כהנים שאומרין אחר ברכת התורה טוב ונעים לומר ג"כ

ז. מותר להרהר בדברי תורה אע"פ שלא בירך ברכות התורה, והנכון שיברך ויקרא מעט ואח"כ יהרהר י. והשומע שיעור תורה בקלטת וכד' הוי כמהרהר, ומ"מ השומע דברי תורה מלומדים אחרים צריך לברך לברך זה אינו הרהור אלא כדיבור דקיי"ל שומע כעונה יא.

### עיונים והארות

מהגר"א משמע שצריך לברך כיון שבהרהור לבד יש מצוה.

**כתב** רבנו חיים מוולאז'ין בהקדמתו לפירוש רבנו הגר"א על ספרא דצניעותא: והתבונן נפלאות מאחת מהנה, שפעם אחת ביום א' דפסח הוו יתבי גבי רבנו הגר"א תרי תלמידי מתלמידי החשובים, ומאשר היו יודעים זה דרכו בקדש מעולם הפלגת שמחתו וחדוות ה' מעוזו אשר היה שש ושמח ביום טוב, כמצווה עלינו בתורתו יתברך שמו אשר היה להפליא, וכאשר ראו אז שאין שמחתו במילואו וטובו כל כך כהרגלו, שאלו פיו הקדוש על זה, ולא רצה להשיב. ויפצירו בו מאד, לא יכול להתאפק, אמר, מוכרחני לגלות לכם מה שאין דרכי מעולם בזה, לקיים דאגה בלב איש שיחנה לאחרים, כי בזו הלילה בא אלי אליהו, כמדומה בזכרוני שאמר משמו שהיה אליהו, ואפשר חד ממתיתבן עלאין, וגילה לי ענינים וחידושים נוראים אין חקר בשם ע"ב על פסוק עלו זה בנגב, ובעמדי בבקר מרוב הפלגת השמחה לא יכלתי להתאפק והרהרתי בהם קודם ברכות התורה, ונענשתי שתיכף נעלמו ממני ואינם, (הוא ז"ל, לפי שסתו הנקיה בשו"ע או"ח שגם הרהור בדברי תורה נאסר קודם ברכת התורה), ונחמוהו וברכו לו שהי"ת יחזיר לרבנו את אבידתו.

**לאחר** זמן מה שאלו אחד מהם אם כבר הוחזרה לו אבידתו, והשיב, ברוך ה' שנתגלו לי שנית, והמה כ"ב מאות וס' אופנים, וכאשר ידעתי מפני מה נתעלמו ממני כן אני יודע מפני

ותירוצי משניות הסותרות זו את זו (ע"פ פירוש רש"י (שם).

**ולכן** מברך ברכת התורה בין על התורה שבכתב ובין על תורה שבעל פה, שהם מקרא ולמדרש ולמשנה ולתלמוד. וכ"כ השו"ע (סי' מז סעי' ב) צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא. והוסיף הרמ"א בין למדרש (טוה). וכתב המ"ב בשם הפרי חדש, שהמחבר ג"כ מודה בזה אלא דס"ל דהוא בכלל גמרא.

**וכתב** בכה"ח (שם סק"ג) וז"ל: צריך לברך בין למקרא בין למשנה וכו'. דכולהו תורה מיקרו. לבוש. וכן לדברי הזוהר והקבלה. ולפי מה שכתבו המקובלים שד' בחינות אלו מקרא משנה גמרא קבלה הם בבחינת ד' עולמות אבי"ע, ועיין בספר נהר שלום הנדפס מחדש (לו ע"ב), וידוע דעל ידי הברכה ממשיכין אור מקיף ועל ידי עשיית המצוה אור פנימי כמבואר בעץ חיים (שער מ דרוש ב) ובשעה"כ (דרוש יא ויב דספירת העומר ובכמה מקומות), וידוע דכל הביוריים הנבררים והמוחין הנמשכים על ידי הברכה ועשיית המצוה הם השייכים לבחינת הברכה והמצוה ההיא, ואם כן כיון שמקרא משנה גמרא קבלה הם בד' בחינות והוא מברך בבקר על כל מה שילמוד ביום ההוא ואפשר שילמוד כולם לכן צריך לכון בשעת הברכה על כולם כדי שיהיו בירורים והמשכת מוחין השייכים לכולם ודו"ק, עכ"ל.

י. **בשו"ע** (שם סעי' ד) פסק שלהרהור אין צריך ברכה וכדעת האגור שהובא בב"י. אמנם

- ח. הכותב דברי תורה, אף על פי שאינו קורא, צריך לברך יב.
- ט. יכול לפסוק דין בלי נתינת טעם לדבריו קודם שבירך ברכת התורה יג.
- י. שמע קדיש או קדושה מותר לענות כיון שאין כוונתו לשם לימוד תורה יד.
- יא. נשים מברכות ברכת התורה טו. ואשה שנסתפקה אם ברכה, לא תברך מספק טז.
- יב. ברכת התורה פוטרת את הלימוד של כל היום, שאף אם הפסיק מלימודו ונתעסק בעסקיו וחזר ללימודו, אינו צריך לחזור ולברך יז. ואפילו מרחץ ובית הכסא ושינה ביום, אינם חשובים הפסק יח.

### עיונים והארות

דחייבות לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבות בתפילה ואם כן קאי הברכה על זה. בב"י בשם האגור, לבוש, מג"א (ס"ק יד).

טז. **ברכ"י** (סי' מז אות ד).

יז. **שו"ע** (סי' מז סעי' י) אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו, כיון שדעתו לחזור ללמוד, לא היה הפסק.

יח. **שו"ע** (שם). והטעם הוא אם משום שגם אז אינו מסיח דעתו מללמוד (הגמ"י), או משום שגם בבית הכסא צריך להרהר בדברים השייכים שם וכן בבית המרחץ צריך לנהוג בדינים השייכים שם (מג"א סק"י). ושינה שאמרו שאינה מפסקת, יש אומרים (רא"ש ברכות סי' יג ובתשובותיו כלל ד סי' ג וכ"כ השו"ע סי' מז סעי' יא בסתם) דדוקא שינת עראי, כמו שרגילים להתנמנם מיושב על אצילי הידים, אבל שינת קבע מפסקת וצריך לחזור ולברך אחר כך, ויש אומרים (אגור הלכות תפילה בשם אביו, וי"א בשו"ע שם) דאף שינת קבע לא היה הפסק, וסיים השו"ע וכן נהגו. וביאר המג"א (ס"ק יב לדעה זו) דמה ששינת קבע אינה מפסקת, לפי שברכת התורה היא כברכות השחר, שלא תיקנו חכמים אלא פעם אחת ביום. ועי' מ"ב ס"ק

מה נתגלו שנית. ואמר לו, שבאופן אחד מהם, אני יודע כחות כל הבריות וכל אבר מה ענינו.

יא. **מהזיק** ברכה (סי' מז אות ד). וכן הסכים בשערי תשובה (שם ס"ק ב) משום שומע כעונה. עיין שם.

יב. **שו"ע** (שם סעי' ג-ד). והטעם כתב המ"ב (ס"ק ד) די"א משום דעבד מעשה. וי"א משום דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה. וסיים שם המ"ב דהואיל ויש חולקים וסוברים שגם על הכתיבה לא מברך לכן ראוי שכל כותב יוציא מפיו כמה מילים או יאמר ברכת כהנים וכדו'.

יג. **בן פסק** הרמ"א (סי' מז סעי' ד) וכ"פ עוד אחרונים. ומ"מ עדיף טפי לברך וללמוד קצת שהרי לדעת הגר"א לא גרע מהרהור שצריך לברך.

יד. **מו"ר** מופת הדור בשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סי' ז) ומו"ר הגר"מ אליהו בקיצושו"ע (סי' ז הערה ו). ועיין אול"צ ח"ב פ"ד שאלה ד בהערה שם.

טז. **שו"ע** (שם סעי' יד). וכתב בכה"ח (ס"ק לג) נשים מברכות ברכת התורה. דהא חייבות ללמוד דינין שלהם כמ"ש ביורה דעה (סי' רמו סעי' ו), ועוד

**יג.** נכון לכּוּיִן בבּוֹקֵר בשַׁעַת הַתּוֹרָה, עַל כָּל מָה שִׁילְמַד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וּבְלִילָהּ שְׂאֲחָרָיו, עַד שִׁישֵׁן שְׁנַת קִבְעָה יֵט.

**יד.** קִטָּן שֶׁהִגְדִּיל, בְּלִילָהּ שֶׁנִּעְשָׂה גָדוֹל הָרִי הוּא חַיִּיב לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה, וּלְכֵן צָרִיךְ שִׁיכּוּיִן לִיבּוֹ בְּבִרְכַת אַהֲבַת עוֹלָם שֶׁל עֵרְבִית כְּדֵי לְצַאֵת יָדֵי חוֹבַת בְּרִכּוֹת הַתּוֹרָה.

**טו.** אִם לֹא יֵשֵׁן בְּלִילָהּ וּלְמַד, הַלִּילָהּ הוֹלֵךְ אַחֵר הַיּוֹם שֶׁעֵבֵר, וְאִינוּ צָרִיךְ לְחַזּוֹר וּלְבָרֵךְ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יֵשֵׁן כֹּא. וּמִ"מ כְּשִׁיעֵלָה הַשַּׁחַר חַיִּיב לְבָרֵךְ שְׁחַכְמִים קִבְעוּ בְּרַכָּה זֹו בְּכָל יוֹם כְּמוֹ בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר כֵּב.

### עֵינִים וְהָאָרֶזֶת

וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, צָרִיךְ לְבָרֵכֵן בְּכָל יוֹם כּוֹלֵן אֶע"פ שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב בָּהֶן, לְפִי שֶׁעַל מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם נִתְקַנּוּ חוּץ מִבְּרַכַת שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרָכִי בְּיוֹם תְּשֻׁעָה בֹּאב וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁאֵז כָּל הָעוֹלָם יַחְפִּים. וְגַם חוּץ מִבְּרַכַת עַל נְטִילַת יָדִים וּמִבְּרַכַת אֲשֶׁר יֵצֵר שְׁשֵׁתֵי בְּרִכּוֹת אֵלוֹ אִם לֹא נִתְחַיֵּיב בָּהֶן אֵינן לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, עַכ"ל. וְכֵן כָּתַב בְּפָרִי עֵץ חַיִּים (שַׁעַר הַבְּרִכּוֹת פָּרָק א).

**זְמַנָּן** הוּא מַחְצוֹת הַלִּילָהּ וְאֵילֶךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשַׁעַר"כ (דְּרוֹש א מְדַרְשֵׁי הַלִּילָהּ דָּף נח ע"א)

וּפְרִי עֵץ חַיִּים (שַׁעַר תִּיקוּן חֲצוֹת פָּרָק א וּפָרָק ג), וְכֵן כָּתַב הַרְשֵׁ"ש ז"ל בְּסִפְרֵ נְהַר שְׁלוֹם (בְּהַקְדַּמַת חֲצוֹת דָּף פז ע"א וּבַחֲדָשׁ דָּף כ ע"א) וְז"ל: בְּאוֹפֵן שֶׁצָּרִיךְ זְרִיזוֹת וְזִהִירוֹת מְאֹד לְשִׁמּוֹר נַפְשׁוֹ שֶׁבִּרְגַע חֲצוֹת יִמְצֵא נִיעוּר בְּפִרְט אִם שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ הוּא מְזִוּוֹג יַעֲקֹב וְלֹאֵה הִנְעִשָׂה אַחֵר חֲצוֹת לֵילָהּ, וְיִבְרַךְ בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר, וְצָרִיךְ לְאוֹמְרָן אֲפִילוֹ שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב בָּהֶן כְּגוֹן שֶׁלֹּא יֵשֵׁן אוֹ שֶׁלֹּא פִשֵׁט בְּגָדָיו אוֹ לֹא חִלַּץ מִנְעֵלָיו וְכִיּוֹצֵא אֵף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְאוֹמְרָן לְפִי שֶׁעַל מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם נִתְקַנּוּ, וְהֵן לְהַמְשִׁיךְ מוֹחִין לְפָרְצוֹפֵי הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, חוּץ מִבְּרַכַת עַל נְטִילַת יָדִים וְאֲשֶׁר יֵצֵר שֶׁאִם לֹא נִתְחַיֵּיב בָּהֶן לֹא יִבְרַךְ, וְחוּץ מִבְּרַכַת שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרָכִי בְּתִשְׁעָה בֹּאב וְבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵז כָּל הָעוֹלָם יַחְפִּים, וְזִמְנָן מַחְצוֹת הַלִּילָהּ וְאֵילֶךְ, וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר

כֵּה) בְּשֵׁם לֶחֶם חֲמוּדוֹת וְהַפְרָח וְאִ"ר וְהַגְרָא וְעוֹד שֶׁדַּעְתֶּם לְבָרֵךְ, וְסִיִּים דִּהְסוּמָךְ עַל הַפּוֹסְקִים הַנִּלְ וּמִבְּרַךְ לֹא הַפְסִיד. וְבִא"ח (שֵׁם אוֹת יב) כָּתַב דְּנִכּוֹן לְבָרֵךְ אַחֵר שִׁינַת קִבְעָה בְּלֹא שֵׁם וּמִלְכוֹת אוֹ לְהַרְהֵר בְּלִיבּוֹ, וְכ"כ בַּחֲסַד לְאַלְפִים (סִי' מוֹ אוֹת ד) עִי"ש.

**יט.** כֵּה"ח (שֵׁם ס"ק כב).

**כ.** מוֹ"ר מוֹפֵת הַדּוֹר בְּשׁוֹ"ת יְבִיעֵ אֹמֵר (ח"ג ס'י כז אוֹת י).

**כא.** שׁוֹ"ע (שֵׁם סֵעִי יב) אֵף אִם לָמַד בְּלִילָהּ, הַלִּילָהּ הוֹלֵךְ אַחֵר הַיּוֹם שֶׁעֵבֵר וְאִינוּ צָרִיךְ לְחַזּוֹר וּלְבָרֵךְ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יֵשֵׁן. וְהַמַּ"ב (ס"ק כח) כָּתַב דִּהְיִינוּ שְׁנַת קִבְעָה.

**כב.** עִי' מַג"א (ס"ק יב) שֶׁכֵּן נוֹטָה לֹמֵר לְפִי מָה שֶׁנִּהְיָה שְׁשִׁינַת קִבְעָה בְּיוֹם אֵינָה מִפְּסַקְתָּ.

וּבִכְה"ח (סִי' מוֹ ס"ק מט) הִבִּיא אֵת דְּבָרֵי רַבְנּוֹ הָאֲר"י ז"ל מִשַׁעַר"כ (דָּף א ע"ג) וְדָבָרֵי רַבְנּוֹ הַרְשֵׁ"ש זִע"א וְז"ל: כָּל הַחַיִּי בְּרִכּוֹת שִׁישׁ מִן הַנּוֹתֵן לְשִׁכּוּי בֵּינָה עַד סוּף בְּרַכַת הַתּוֹרָה כּוֹלֵן חַיִּיב הָאָדָם לְסַדֵּרן וּלְבָרֵכֵן בְּכָל יוֹם אֶע"פ שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב הוּא בָּהֶן לְפִי שֶׁכּוֹלֵן הֵם רְמוּזִים נִפְלְאִים אֵל אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים וְאֵינן לְבַטְלָן אֲפִילוֹ אִם הָאָדָם לֹא יֵשֵׁן בְּלִילָהּ אוֹ אִם לֹא הִסִּיר מִצְנַפְתּוֹ אוֹ בְּגָדָיו אוֹ סוּדְרוֹ אוֹ מִנְעֵלָיו

**טז.** הנעור כל הלילה ולומד תורה והגיע זמן עמוד השחר, יפסיק ויברך ברכת התורה. ואם הוא מסתפק אם הגיע הזמן, יאמר בהם פיוטים ושירות ותשבחות ולא יהיה יושב ושותק.ג. ודעת מו"ר מופת הדור שיוכל להמשיך ללמוד בזמן הספק, ורק

### עיונים והארות

בחצות שצריך לעשות כן כנזכר, אלא אפילו מי שלא ישן כלל והוא לומד מתחלת הלילה, הנה בהגיע חצות צריך לאומרו חוץ מברכת התורה שאם לא ישן שאין צריך לאומרו עד שיעלה עמוד השחר, אבל שאר הברכות צריך לאומרו וכנזכר בספר הזוהר (פרשת ויקהל דף קצה: במעשה דרבי אלעזר ורבי יוסי, שהיו לומדים מתחלת הלילה וכשהגיע חצות ושמעו קול התרנגול, ברכו, כי אף על פי שמצדו לא נסתלקו המוחין מז"א דפרטות, הנה מז"א דכללות נסתלקו ועתה חוזרים, ואפילו מצדו נסתלקו עצמות הנרנח"י בהסתלקות המוחין הכוללין ועתה חוזרים מחודשים כנודע. עכ"ל.

**ובתב** עוד הכה"ח (ס"ק מט) ומנהגנו כהאר"י והרש"ש ז"ל דהקם בחצות, מברך כל הברכות כולן מן על נטילת ידים עד סוף ברכת התורה בשם ומלכות ואפילו אם דעתו לחזור ולישן עוד. וכן מי שלא ישן כלל והוא לומד מתחלת הלילה והגיע חצות, מברך כל הברכות כולן חוץ מברכות התורה שאינו מברך עד אחר עלות עמוד השחר וחוץ מברכת על נטילת ידים שאינו מברך כלל מפני שלא נתחייב בה. מיהו, ברכת אשר יצר נהגו לחייב עצמם כדי לסמוך ברכת אשר יצר לברכת אלהי נשמה כמו שכתבנו (לעיל אות ג). ועיין מה שכתבנו לעיל (ס"י כה אות עה) דכנגד דברי האר"י ז"ל לא אמרינן ספק ברכות להקל יעו"ש. עכ"ל.

**ג. בא"ח** (ש"א פ' וישלח אות ג).

לאומרו כולן בקומו בחצות הלילה כדי להחזיר המוחין שנסתלקו קודם חצות מהז"א הכולל דמדת היום ונתפשטו בנוקבא הכוללת דמדת הלילה ועל ידן נגדלה כנגד כל אחורי הז"א. ובחצות ממש ננסרת ובאה לפנים ומסתלקים המוחין ממנה ועולים למ"ן לאו"א ומזדווגים או"א וממשיכין מוחין חדשים דפנים ומתחדשים גם המוחין הראשונים, וכנזכר כל זה באורך לקמן בברכת המעביר יעו"ש. ועתה, על ידי הברכות של השחר חוזרים המוחין ההם דאחור ופנים להתפשט בז"א הכולל דמדת היום, וכדי להמשיך השפע המוחין לפרצופים העליונים ולבטל מהם אחיזת הקליפות שנתאחזו בהם קודם חצות כנודע וכדי לברר הבריורים המתיחסים לכל ברכה וברכה ואם לא יאמר אותן כולן בקומו בחצות, מונע המשכת השפע והמוחין לפרצופים העליונים וגורם להשאיר אחיזת הקליפות במקומות עליונים וברנח"י שלו. ובחוששים שלו נשארה התפשטות הקליפות והוא משתמש בהם עם אחיזת הקליפות שבהם וילכו בלא כח, בעת ובזמן שהיה לו כח להפרידם ולבטלם. והיא סיבה לכמה רעות ח"ו לכן ראוי להזהר לאומרו כולן בקומו בחצות ואפילו שהוא רוצה לישן אחר כך, אין בכך כלום והוה ליה כישן ביום וכמו שכתב הרב ז"ל על הקם בחצות, אחר שיסדר ברכתיו ויאמר תיקון חצות ויעסוק בתורה כמו שעה אחת שאם אינו יכול לעמוד על עצמו שיכול לחזור לישן רק שיקום קודם עמוד השחר כמו חצי שעה ויחזור ללימודו, ולא מיביעא מי שישן וקם



אם הגיע ודאי זמן עה"ש יפסיק ויברך כד.

יז. מי שישן בלילה על מטתו שינת קבע וניעור קודם חצות, יברך על נטילת ידים ולא יברך ברכות השחר. אך ברכת ברכות התורה יוכל לברך קודם חצות, מאחר שכבר ישן שינת קבע. ומ"מ המנהג בבית אל יכב"ץ בזמן שהוא קרוב לחצות ממתנינים עד חצות. אבל אם יש זמן הרבה לחצות, יש מברכין ברכת התורה ולומדים, ובחצות יברכו שאר הברכות. ויש חסידים שאעפ"כ ממתנינים עד חצות בעבור תיקון סדר הי"ח ברכות כז.

### עיונים והארות

כד. כ"ב בשו"ת יביע אומר ח"ה (או"ח סי' ו).

כה. כתב הכה"ח (סי' ד ס"ק נב) וז"ל: כתב הרב הקדוש מהר"א שרעבי ז"ל בספר דברי שלום (שם בשאלה מח), דמי שקם בחצות ולא עבר עליו חצות בשינה, אין צריך נטילת ידים בדילוג, כי אין רוח רעה שורה עליו. אבל צריך נטילת ידים משום נקיות כדרך נטילת ידים לאכילה ויברך, וכן כתב אמת ליעקב שם. אבל הרב בא"ח (ש"א פר' תולדות אות יג) שם כתב דצריך שיעשה נטילת ידים גמורה כדת וכהלכה ויברך על נטילת ידים. ואף על גב דהגאון רבנו זלמן בסידורו כתב דלא יברך על נטילת ידים אלא מחצות הלילה ואילך כדיון שאר ברכות השחר, וכן כתב הרב מסגרת השלחן בשם הנזכר, וכן כתב עמודי השלחן על קיצור השלחן ערוך (סי' ב אות יא), מכל מקום כיון דהרב בא"ח כתב דיברך, ודאי כי כן המנהג, ובמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל. אכן שמענו מהרב הנזכר דאם הקיץ קודם חצות לשתות מים או לילך לבית הכסא ולחזור

ולישן, צריך נטילת ידים גמורה אבל לא יברך, אך אם הקיץ סמוך לחצות וממתין עד שיהיה חצות כדי לברך ברכת השחר ולומר תיקון חצות אז מברך קודם חצות. עכ"ל.

ודעת מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"א פר' תולדות הלכה ב) שאם קם משנתו קודם חצות לילה יטול ידיו בלא ברכה. ומ"מ אם רצה לברך על נטילת ידים יש לו על מה שיסמוך.

כו. ילקוט יוסף (סי' מז סעי' כז) ולדעה זו ג"כ בבוקר יצטרך לברך עוד פעם ברכת התורה לצורך היום, [דוקא באופן שחזר לישון על מטתו בעוד לילה הואיל והפסיק בשינת קבע של לילה, אבל אם חזר לישון אחר עמוד השחר אין צריך לחזור ולברך פעם נוספת ברכות התורה כמבואר שם (סעי' כח)] ועל כן דעתו של הג"ר יעקב יוסף זצ"ל לבקש מאחר שיוציא אותו בברכת אהבת עולם של ערבית ואז יוכל ללמוד.

כז. בא"ח (ש"א פ' ו יושב אות יג).

## מאמרי הזוה"ק

## זוהר חדש - בריאת האדם

ז"ח דף קמ"א ע"א

וּבְגִוּוֹנָא דְאָמַר לְיִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה אָדָם, הָכִי אָמַר לְסִפְרִין נַעֲשֶׂה

אָדָם וכמו שאמר הקב"ה על עם ישראל נעשה אדם כך אמר על הספירות

נעשה אדם, דְּאֵי עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא דְאִיהוּ רֵאשׁוֹן לְמַחֲשָׁבָה  
וְאַחֲרוֹן לְמַעֲשָׂה זה עמוד האמצעי בחי' דת"י שהוא תפארת ישראל שכולל בתוכו כל

הו"ק והוא שם מ"ה ונקרא אדם והוא שם הוי"ה ב"ה ושם אדנות שהוא ראשון למחשבה מצד

אות י' דהוי"ה דת"ת ואחרון למעשה מצד אות י' דאדנות שבו, דְּאִנּוּן חֲכָמָה בְּרֵאשׁ

וְחֲכָמָה בְּסוֹף שהם חכמה בראש היא אות י' דהוי"ה דת"ת וחכמה בסוד גם כן אות י'

דאדנות. דְּכָל סִפְרָה יְהִיב בֵּיהּ חוּלְקָה שכל ספירה נתנה בו חלקה כי הת"ת

כלולות בו הזרועות שהם חסד גבורה, ב' רגלים נצח והוד, הראש כחב"ד והיטוד ברית, הכל

כלול בו והוא כולל ותופס את כולם. וּבְגִין דְּאֵי אִיהוּ בְּדִיוּקָנָה (במדבר י

כה) מְאִסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת לְצַבְאוֹתָם. וְרַעֲיָא מְהִימְנָא בְּדִיוּקָנָה

ולכן הוא בצורתו צורת ו' שלו מאסף לכל המחנות מכל הספירות ומשה רבנו הוא צורת

התפארת כי הוא מהדת"י מצד התפארת. ♦

**וַאֲמַר לְמַלְאֲכָיו נַעֲשֵׂה אָדָם, וְדָא מַטְטְרוּן** וכך אמר הקב"ה למלאכים  
 נעשה אדם והוא מטטרו"ן שהוא חנוך, **דְּכָל מְלֵאךְ וַחֲתִיה שְׁנַי פִּיה**  
**חוּלְקִיה** שכל מלאך נתן בו חלקו וכן כל חיה נתנה חלקה. **וְהָכִי אָמַר לְצַבָּא**  
**הַשְּׁמַיִם לְמַעַבְד לְשִׁמְשָׁא בְּדִיוֹקְנֵהּ, וְכָל כּוֹכְבָּא יְהִיב פִּיה**  
**חוּלְקֵהּ** וכן אמר הקב"ה לכל צבאות השמים לעשות אדם בצלמנו שהוא השמש בצורת  
 התפארת כי הת"ת נקרא שמש וכן משה רבנו נקרא שמש וכל כוכב נתן בו חלקו, **וְעַלְתָּ עַל**  
**כָּלֵא אֲשֶׁתֶּתֶף בְּהוּ בְּכָל אֲתָר בְּתַפְאֲרָת בַּמַּטְטְרוּן**  
**וּבְשִׁמְשָׁא, וְלִית לְאַרְבָּא בְּהָא** והעליון על הכל שהוא א"ס ב"ה נשתתף בהם  
 בכל מקום אם בתפארת שבספירות אם המטטרו"ן במלאכים, ואם בשמש בכל צבא השמים ואין  
 להאריך עוד בענין זה.

**וְעוֹד נַעֲשֵׂה אָדָם. לְאִמְן דְּזִרְע בְּמַה זְרַעוֹנִין בְּבֵת אַחַת, וְכָל**  
**אַחַד נְפִיק לְיוֹמוֹי** משל לאומן שזרע כמה זרעונים בבית אחת אם חטים,  
 אם פירות, אם תבואה וכל אחד יוצא ביומו בזמנו יש לאחר יום יש אחר יומיים וכו', והאומן  
 הוא הקב"ה שזרע את השמים ואת הארץ כל תולדות השמים וכל תולדות הארץ וכל אחד  
 נתגלה ויצא ביומו. **לְבָתָר אָמַר לְאֵלִין לְאִנּוּן פּוֹעֲלִים, אֲנָא בְּעִי**  
**דְּתִשְׁתַּתְּפוּ בְּלָבוּ לְמַעַבְד מְאָנָא** אח"כ אמר לאותם הפועלים שהם הו"ק  
 יום א' חסד יום ב' גבורה וכו' אני רוצה שתשתתפו כולכם יחד לעשות כלי שהוא אדם,  
**וְכָל חַד מְנַיְבוּ יְהִיב פִּיה חוּלְקֵהּ מִמַּה דִּיהֶבִית בְּכוּ** וכל אחד  
 מכם יתן בו את חלקו ממה שנתתי בכם, **וְאֲנָא אֲשֶׁתֶּתֶף עִמְיְבוּ בְּהֵוָא**  
**מְאָנָא חוּלְקָא מְנִי** ואני אשתתף עמכם באותו הכלי שהוא האדם חלק ממני שהיא  
 הנשמה חלק אלוה ממעל. **אָמְרוּ לִיה מַאי הָאִי מְאָנָא כָּל בְּךָ חָשִׁיב**

האי עבדא פלח לי בכל אברין דיליה אמר המלך זה העבד עובד אותי בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בחשק גדול. והכי אנא פעי למעבד מאנא דיליה מתנה מפל חילין דילי וכך אני רוצה לעשות את הכלי שלו מתנה מכל הצבאות שלי. מה עבד, פנש כל משרין דיליה מה עשה המלך, אסף כל המחנות שלו ואמר לון, פעינא מניכו כל חד וחד יהיב מתנה מדידה להאי עבדא ואמר להם רוצה אני מכם שכל אחד ואחד יתן מתנה משלו לזה העבד, ואנא אשתתף עמכון ואתן ליה מתנה מדילי ואני אשתתף עמכם ואתן לו מתנה ממני כלומר אני אתן את הנשמה שלו.

מנהון אקשו ואמרו (תהלים ח ה) מה אנוש פי תזכרנו יש מהם שהקשו ואמרו מה הוא האדם הזה שאתה רוצה לברא שהוא חשוב יותר מאתנו או מכל צבאות השמים שאתה זוכר אותו במיוחד. ומנהון אמרי ברעוא שלים ויש מהם שאמרו אנחנו נותנים מאתנו באהבה וברצון שלם. אוף הכי קדם דאתברי עלמא, עאלו ישראל במחשבה להבראות, והנמשל גם כאן קודם שנברא העולם עלו ישראל במחשבה להבראות תחילה קדם דאתבריאו מלאכין וכל ברין דעלמא דעובדא דבראשית קודם שנבראו המלאכים וכל הנבראים שבעולם של מעשה בראשית. ובתכובו דילהון, אנח לעובדא דילהון דיהון בתראין לעובדא דבראשית ומחמת חיבתם ואהבתם הניח הקב"ה את בריאת האדם עם ישראל שיהיו

אחרונים למעשה בראשית. **וְאָמַר עֲלֶיהָ נַעֲשֶׂה אָדָם** ורק לבסוף ביום הששי עת בריאת האדם אמר "נעשה אדם".

**וְאָמַר** ושואל, מדוע אמר לכל הבריאה כולה ולכל צבאות השמים ולכל העולמות נעשה אדם **אֵלָּא בְּגִין חֲבִיבוֹ דְּאַבְרָהָם דְּבִשְׁמִיָּא דְּאַתְקָרִי יִשְׂרָאֵל** אלא מחמת חביבותם לאביהם שבשמים שנקרא ישראל, כלומר הקב"ה אמר אלה בני והם נקראים על שמי. **וְאַנּוּן הָוֵי עֲתִידִין לְאַתְקָרִי בְּשֵׁמִיהּ יִשְׂרָאֵל** והם יהיו עתידים להקרא בשמו ישראל, **כְּנִישׁ לְעֲלָאִין וְתַתְּאִין לְמִיתָב חוּלְקָא מְבֻלְהוּ** לכן אסף הקב"ה לעליונים ולתחתונים שכולם יתנו חלק משלהם. **בְּגִין דְּאִי יַחֲוֵב אָדָם, בְּלָהוּ אֲשַׁתְּכַחוּ חֲסֵרִין בְּהוֹן, מִתְּהוּא חוּלְקָא דִּיהֲבוּ בֵּיה, וְכְלָהוּ יַבְעוּן רַחֲמֵי בְּגִינָהּ** לפי שאם יחטא האדם כולם ימצאו חסרים ופגומים בהם בעצמם כי הוא חלק מהם מחמת שנפגם אותו חלק שנתנו בו, וכולם יבקשו רחמים בשבילו. **וְאִיהוּ יְהֵב בְּהוֹן מְדִילָהּ** והקב"ה נתן בעם ישראל חלק משלו כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים, **בְּגִין דִּימְרוּן לִיָּה עֵשָׂה לְמַעַנְדָּא אִם לֹא לְמַעַנְנוּ, בְּגִין תְּהוּא חוּלְקָא דִּילָדֵי דִּיהֲבָתָּ בִּישְׂרָאֵל** כדי שכל צבאות השמים וכל הבריאה יאמרו לו עשה למענך לחלק שאתה נתת בו בישראל. **תָּרְאָ תוּא דְּכְתִיב (דברים לב ט) בִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ** וזה מה שכתוב שיש חלק של הקב"ה בעמו. **וְאִיהוּ מְחִיל לּוֹן בְּגִין תְּהוּא חוּלְקָא דִּילָהּ דְּשֵׁמִיהּ דִּיהֵב בְּהוֹן** והוא מוחל להם בשביל אותו החלק שלו של שמו שנתן בעם ישראל.

**דָּאֵם לֹא יְהִיבוּ אֲנֹנִן מִנְרַמְיָהוּ חוּלְקָא בֵּיהּ בְּרַעוּתֵיהוּ שׂאֵם**  
לא היו נותנים כל העולמות העליונים והתחתונים וכל הבריאה חלק מהם מרצונם  
והיה הקב"ה לוקח מהם בעל כרחם, **בְּלָהוּ הָוִו טַעֲנִין עָלָהּ** כולם היו טוענים  
עליו, **דְּאַנְתָּ נְטִילַת מַנָּן עַל בְּרַחְנָא, חוּלְקָא דְאִיהוּ בְּאָדָם**  
**מְבַל חַד וְחַד** אתה לקחת מאתנו בעל כרחנו חלק שהוא באדם מכל אחד ואחד,  
**וְלֹא הָוִו מְרַחֲמֵי עָלָהּ** ואז לא היו מרחמים עליו. **וּבְגִין דְּלֹא יְהִי לֹזֵן**  
**פְּתַחוֹן פְּהַ** ובשביל שלא יהיה להם פתחון פה, **בְּגִין דָּא לֹא בַּעַא לְנַטְלָא**  
**חוּלְקָא אֶלָּא בְּרַעוּתָא דְיִלְהוֹן** ובשביל זה לא רצה הקב"ה ליקח מהם חלק

אלא שהם יתנו מתנה מרצונם המלא [א].

### עיונים והארות

פנימיות התורה וכל סודות התורה המקיים ומעמיד  
את העולם כי אם לא התורה אין עולם ואז אמר  
למלאכים אתם רואים את הדמות הזאת אני רוצה  
לעשות את האדם הזה שנשמתו גבוה מעל גבוה  
והוא יעמיד את העולם ובזכות תורתו העולם יעמוד.

**ובל** הכח הגדול הזה והמאור הקדוש הזה והזכויות  
הללו בשביל דורנו דור עקבתא דמשיחא,  
שהוא דור שפל מאד מאד, ואלפי תינוקות לא  
מכירים את השי"ת וכו', והוא מלא במחלות  
יסורים וצרות וכו', ובכל זה מי מטפל, - רשב"י, כי  
הוא בכוחו יכול לפטור את העולם מן הדין, ובזכות  
תורתו וצדקתו ולימוד הזוה"ק שעיקרו בא לדור  
של ביאת המשיח, עי"ז נגאל כמש"כ "בדא יפקון  
מן גלותא ברחמי" - פלא פלאות.

**א.** **ובן** משמע בזוה"ק (ח"א כב) וז"ל: ויאמר  
אלהים נעשה אדם - סוד ה' ליראיו (כלומר  
שסוד זה אין ראוי לגלותו אלא ליראי ה') פתח  
ההוא סבא דסבין (כך רואה רשב"י בחזיון הארת  
עתיק בדמות סבא דסבין) ואמר שמעון שמעון  
מש"כ "ויאמר אלהים נעשה אדם" מי הוא כאן  
הנקרא אלהים. בינתיים נעלם ההוא סבא דסבין  
ולא נראה יותר אמר רשב"י לחברים בודאי זהו  
הקב"ה שנאמר בו ועתיק יומין יתיב עכ"ל.

**והמתבונן** יראה פלא שכשהתחיל רשב"י לדרוש  
על הפסוק ויאמר אלהים נעשה אדם  
אז שאל אותו הקב"ה מי זה "אלהים" האמור כאן  
ושאל כן הקב"ה כי הנעשה אדם נאמר על רשב"י  
כמו שאמר הפייטן נעשה אדם נאמר בעבורך, כלומר  
הקב"ה לקח את דמותו של רשב"י שעל ידו תינתן

**בְּגִנָּה דָּא דְּאֵתְמַר בְּרַעְיָא מְהִימְנָא**, כעין זה שנאמר במשה רבנו הרועה הנאמן, (תהלים סח יט) **עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחְתָּ מִתְּנוֹת בְּאָדָם** [ב] שכשעלה משה רבנו למרום לקח את אותם נצוצות שלקחו אותם החלקים ששייכים לנשמת אדם הראשון אחר שחטא ועתה משה רבנו מתקן ולוקח אותם ניצוצות בשביל להשיב אותם אל הקדושה [ג]. **וּבְגִיזֵי דְמוֹזִיקִין סָרְחוּ לְגִבְהָ, וְלֹא בָּעוּ לְמִיָּהֵב בֵּיהּ חוּלְקָא** והיות והמוזיקים חטאו לקב"ה שלא שמעו בקולו ולא רצו ליתן מחלקם לאדם, **וְאָמְרוּ** (שם ח ה) **מָה אֵנּוּשׁ כִּי תוֹפְרְנוּ וְגו'** ואמרו, מי הוא בכלל האדם שאתה רוצה ליתן לו מתנה מיוחדת ולברא אותו, **לֹא בְּרָא לֹזֵן לְבוֹשֵׁין דְּאֵנוּן גּוֹפִין דְּלְהוֹן. וְאֵנוּן שְׁנֵאִין לֹזֵן** לא ברא להם הקב"ה לאותם מוזיקין לבושים שהם הגופים שלהם אלא השאיר את אותם רוחות ערומים בלא לבוש, ולכן הם שונאים את האדם. **וְעַל בֵּן מִמֶּנּוּ דְּעַל ע"ב אָמִין**,

### עיונים והארות

שרעבי. שהגאון חיד"א כותב עליו, מי שלומד את כתבי האר"י ולא לומד את הרש"ש, הרי הוא כעוור הממשש באפילה וחושב שהוא מבין. וכן שבי ר"ת ישראל בעל שם טוב.

ג. וראיתי דבר גדול בספה"ק, שכאשר עלה משה רבינו לעולמות העליונים לקבל התורה, היה מקום מיוחד שאליו היה צריך להגיע ושמו "מרום", ולא נתנו לו המלאכים להגיע לשם, מה עשה לקח את נשמתו של רשב"י עמו וכך יכל לעלות למעלה ל"מרום" להביא את סודות התורה וזה נרמז במה שכתוב ויהי ש"ם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, ש"ם - ר"ת שמעון משה שהיו יחד.

ב. התרגום מתרגם על הפסוק, "ביד רמה" "בריש גלי", בריש - אותיות רשב"י, גלי - לג בעומר. שע"י למוד הזוה"ק נצא מהגלות כמו שכתב הזוה"ק, "בדא יפקון מגלותא ברחמי" שהיא נשמת התורה, ובעיקר בשביל זה עלה משה למרום להוריד את נשמת התורה שזה הזוה"ק וחכמת הקבלה. וז"ש "עלית למרום שבית שבי" שב"י ר"ת שמעון בר יוחאי רשב"י, וכן שב"י ר"ת יצחק בן שלמה רבנו האר"י ז"ל שהוא גילה והסביר בחכמת הסוד, וכן שב"י ר"ת שלום בן יצחק רבנו הרש"ש זיע"א שהוא פירש את חכמת הסוד והוציא לאור העולם את הסידורים, ונקרא שמ"ש שזה ר"ת שלום מזרחי

**דַּאֲנוּן קַמְדָּה, בְּנוּנָא דָא** ועל כן השרים הממונים על ע"ב אומות העולם שהם לפניך הם המזיקים והם חלק הס"א והם כעין אותם המזיקין **כּד יִשְׂרָאֵל מְחִיבִין לְאַבוּהוֹן דְּבִשְׁמִיָּא, אֲנוּן אֲמִין דְּעֶלְמָא רְצוּעִין בִּידָא דְּבוּרָא עֶלְמִין לְאֶלְקָאָה לֹון בְּהוּ** כאשר ישראל חוטאים לאביהם שבשמים אותם אומות העולם הם רצועה בידו של בורא עולם להלקות אותם בהם.

**וּכְד חֲזָרִין בְּתִיּוּבְתָא זְרִיק רְצוּעִין מִידָה, וְלֹא יְהֵא בְּהוֹן מְמַשׁ** וכאשר עם ישראל חוזר בתשובה זורק הקב"ה את הרצועה מידו כלומר זורק את אומות העולם ולא יהיה בהם בחי' של ממש. **דְּחִילָא דְּרְצוּעִין לָאו אִיהוּ אֶלָּא בִּידָא דְּמָאן דְּנָטִיל** שכח הרצועה אינו אלא ביד מי שלקחה כלומר בידו של הקב"ה. **דְּעֶלְיָהוּ אֲתָמַר (ישעיה מ יז) כָּל הַגּוֹיִים כְּאִין נְגַדוּ כְּלוּמַר מֵאֲבָד אֹתָם כִּי הֵם אִפְסֵי גְמוּרָה. וּבְגִין דְּיִשְׂרָאֵל אִית בְּהוּ חוּלְקָא מְבוּרָא עֶלְמִין דְּאִיהוּ עֶלְתָּ עַל כֻּלָּא** ובשביל שעם ישראל יש להם חלק מבורא עולם שהוא עולה על הכל. **וּמַעְשָׂר סְפִירָאן וּמְכַרְסִין וּמְלֶאכֶיִן וְכוּכְבִּיָּא וּמְזֻלִין** וגם הם חלק מעשר ספירות דאצילות ומהכסאות דעשר ספירות של עולם הבריאה ומלאכים של עולם היצירה כוכבים ומזלות של עולם העשיה **כּד חֲזָרִין בְּתִשׁוּבָה מְכָל מַה דְּאֲתִנְטִילוּ, כְּעוֹן רַחְמֵי עֶלְיָהוּ** כשעם ישראל חוזרים בתשובה מכל מה שלקחו כלומר מ"ס דאצילות ומבריאה יצירה עשיה כולם מבקשים על עם ישראל רחמים. **כּד מְשַׁדִּין וּמְזִיקִין וְחִילִין דְּמִסְאַבוּ** חוץ מן השדים והמזיקים וכחות הטומאה, **דְּאֲתָמַר בְּיִשְׂרָאֵל** (ויקרא



יח כד) **אֵל תִּטְמְאוּ בְּכָל אֱלֹהִים, דְּלִית לֹזֵן חוּלְקָא בְּהוֹן** שנאמר בהם בישראל בבקשה אל תטמאו בכל הטומאה הזאת כי אין לישראל חלק בטומאות אלו.

**וּבְגִין דָּא אָמִין דְּעֵלְמָא דְּנִשְׁמָתִין דְּיִלְהוֹן מֵאַנּוֹן חִילִין דְּמִסְאַבּוּ, לִית לְשִׁתְּפָא בְּהוֹן לְאַכִּילָה וּשְׁתִּיָּה, וְלֹא**

**בְּכָל עוֹבְדֵי הוֹן** ולכן, לפי שאומות העולם נשמתם מכחות הטומאה אין להשתתף בהם

באכילה ובשתיה ולא בשום מעשה ממעשיהם, **דְּעֵלְיָהוּ בְּתִיב** כי על אומות העולם

נאמר בענין ע"ז (דברים ד יט) **אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתָם לְכָל הָעַמִּים וְגו',**

ובעם ישראל נאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך (שם יד ב) **וּבְךָ בָּחַר ה' וְעֵלְיָהוּ**

**אֶתְמַר** (מיכה ד ה) ועל אומות העולם נאמר **כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ**

**בְּשֵׁם אֱלֹהָיו** ואנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד **וְגו', דְּאִיָּהוּ יְחִיד**

**וּמְיַחַד בְּכָל מְשָׁרְיָן** (דף קמא ע"ב) **דְּכִלְיָן בְּהוֹן** כי הוא יחיד ומיוחד בכל

המחנות הכלולות בו.

## שבת מברכים דהודש השון

זכינו כבר לעבור את ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, סוכות, ושמחת תורה, וגם התחלנו עוד פעם את התורה מחדש ועכשיו אנחנו מתחילים עונת החורף. ערב ר"ח חשון צריך לעשות תשובה ולהכין את עצמנו לקראת החודש הבא עלינו לטובה חודש מרחשון, וכידוע כל ערב ר"ח אדם צריך לחזור בתשובה על כל החודש. אמנם חודש תשרי היה מלא וגדוש בתורה, במצות ובמעשים טובים, אבל צריך להמשיך אותם לכל השנה, ורמזו זאת במה שיסד המשורר "יהא רעוא קמיה דתשרי על עמיה" שחודש תשרי יהיה על עם ישראל כל השנה. אמנם היה לנו חג הסוכות ואדם שמח בו הרבה, אבל לפעמים מחמת השמחה, אפי' שעבר עליו יום כיפור, אדם קצת טועה כי יצה"ר מפתה אותו. ופעמים ח"ו לא בירך טוב או כל מיני עוונות שהאדם דש בעקביו, לכן צריך לעשות תשובה ולהתחיל את ימי החורף חזק. לכן מי שיכול לצום יצום בערב ר"ח, ומי שלא, ישתדל בערב ר"ח לעשות תשובה ומעשים טובים ללכת בדרכי ה' ולקרוא כל התהלים עם שבעה כורתי ברית וסליחות ולעשות תשובה גדולה.

חודש זה נקרא מרחשון היות ואין בו חגים, כי בכל החדשים יש חג, בכסלו טבת חנוכה, בשבט ט"ו בשבט, באדר פורים וכו'. החודש היחידי שאין בו חג הוא חשון, לכן קוראים אותו מרחשון כי יש לו מרירות שאין בו חג. ויש אומרים פי' אדון, מר-חשון לחלוק לו כבוד מכיון שאין בו חג.

והאדמו"ר מקושניץ הסביר שנקרא מרחשון כיון שעדיין השפתיים ממללות - מרחשין את התפילות של ימים נוראים של ימי חג הסוכות.

ראש חודש חשון תמיד יומיים, לפי שהוא אחר תשרי שהוא ח'דש מלא, יום ראשון של ראש חודש הוא יום שלשים לתשרי, ויום שני שבו הוא הראשון בחשון.

חשון - הוא החדש השני בשנה, והשמיני למנין החדשים שמתחיל מניסן.

מזלו של חודש חשון, עקרב - שהעולם צמא בו לגשם כעקרב שהוא צמא למים.

ונקרא 'בול' לפי שבחדש זה העשב בלה בשדה ובוללין לבהמה מהבית, כלומר: מערבבים לה מרעה מן המספוא אשר בבית. ויש אומרים שהוא מלשון 'בול' שבחדש זה מתחילה החרישה והזריעה. ויש אומרים מלשון מבול, שבחדש הזה יורדים הרבה גשמים.

ובמדרש אמרו, מפני שבחדש זה התחיל המבול, לכך נגזר עליו שיהא בו מטר וגשם למכביר.

וכן, מר חשון מפני שבחדש זה הוא החודש היחיד שאין בו שום יום טוב ואין בו שמחה, ומנגד היו בו כמה צרות לישראל. בט"ו לחדש חשון בדה ירבעם בן נבט חג מלבו והגדיל חרון אף ה' על ישראל, ובששי או בשביעי בו, שחטו הכשדים את בני צדקיהו מלך יהודה לעיניו ואת עיני צדקיהו עיור מלך בבל ויאסרוהו בנחשטים ויביאהו בבלה; ובחדש הזה נפרע הקדוש ברוך הוא מדור המבול ושטף עולם ומלואו - כל מה שעשרה דורות של גבורים עמלו במשך אלף ותרג"ו שנים, וישאר אך נח, לכן קוראים חדש זה מר חשון, חדש שהיה רע ומר.

עוד טעם, על שם המים, כלומר הגשם שהעולם צמא לו ומצפה אליו בחדש זה. 'מר' פרושו טפת מים כמו "הן גוים כמר מדלי" (ישעיה מ).

ואף על פי שאין יום טוב בחדש חשון, היה ראוי שיהיה בו יום טוב כמו בימי שלמה המלך, כשבנה שלמה את בית המקדש שבע שנים, השלימו בחדש זה כמו שנאמר (מלכים א, ו, לח): "ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החדש השמיני כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטו ויבנהו שבע שנים".

והיו כל ישראל מצפים לחנוכת הבית, ושלמה היה מצפה שה' יצוהו על חנוכתו - וה' לא צָוָה. והיה בית המקדש נעול שנים עשר חדש אמור מעתה, הפסיד חשון יום טוב שלו וזכה בו תשרי.

ואף על פי שהפסיד חשון יום טוב שלו, הרי זכה בדבר אחר בזכות בית המקדש שנשלם בו. שכל אותן השנים מן המבול ועד השנה שנשלם ביהמ"ק, היתה הארץ נרגשת ברישומו של המבול ארבעים יום בכל שנה, מיום י"ז במרחשון עד כ"ז בכסלו, והיה העולם שרוי בפחד מפני מוראם של ארבעים יום אלה שבכל שנה. כיון שנשלם הבית בחדש חשון - פסקו אותם מ' יום מלעשות רושם בעולם ונטל מוראם, ולפיכך נקרא החדש במקרא 'בול', כלומר, מבול - חסר מ'. ועתיד הקדוש ברוך הוא למלא לחדש חשון את חסרונו שנחסר מיום טוב.

והנה מכיון שבנין בהמ"ק הראשון נגמר בחודש חשון והיו צריכים לעשות בו חנוכת הבית והמתינו עד חודש תשרי ובו עשו חנוכת בית המקדש הראשון, הבטיח לו הקב"ה שישלם

לו לעתיד בחנוכת בית המקדש השלישי שיהיה בעה"ת בחודש חשון, והנה בית המקדש השני חנוכתו היתה בחודש כסלו ע"י מלכות בית חשמונאי וא"כ ג' חדשים אלו תשרי חשון כסלו, בהם היה ותהיה חנוכת בית המקדש.

**והטעם** שנדחתה חנוכת בית ראשון לחודש תשרי כי הקדוש ברוך הוא רצה לערב שמחת בית המקדש בחדש שנולד בו אברהם וכו' וכיון שנפתח בחדש מועדות והקריב קרבנות וירדה האש, אמר הקב"ה, עכשו נשלמה המלאכה וכו', ועל זה נאמר "מאד עמקו מחשבותיך" (תהלים צב) וכו'.

### לילות הזהב - הזמן ללמוד תורה לשמה

**בחודש** זה מתחילים לרדת גשמי ברכה מים מלמעלה, וכידוע שאין מים אלא תורה, שהתורה נמשלה למים שנאמר (ישעיה נה, א) "הוי כל צמא לכו למים". וא"כ יורדים ג"כ מים של תורה מלמעלה. והעיקר הוא ההתחלה כי עתה מתחיל זמן חשוב, לילות ארוכים שנקראים **לילות הזהב** שאפשר ללמוד בהם הרבה תורה ולנצל את הזמן בעליה רוחנית. במשך היום אדם עסוק בענינים שלו, ומתי הוא פנוי, בלילה. כולם ישנים, וכמה הוא צריך לישון, לא יותר מ- 5 שעות כפי שהיה רגיל לישון בקיץ וא"כ נותרו לו עוד 5 שעות שיכול לעסוק בתורה.

**רבי** צבי אלימלך מדינוב שהיה נקרא "שר בית הזוהר" אמר, הלילות האלו נקראים ימי חול המועד כמו חג. אין לנו אלא תורה, ובסוף הכל הכל הבלים. מה אדם יעשה עם הכסף, "ועזבו לאחריים חילם" (תהי' מט, יא). מה ביקש יעקב אבינו, "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי" כי השאר - הכל הבל.

**כמו** שהתחלנו את התורה בראשי"ת בשביל התורה שנקראת ראשית וכו' ובשביל ישראל שנקראו ראשית. וכמ"ש (ירמיה לג כ"ה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". וכידוע "יום הששי" אות ה' הידיעה שהתנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ - אם מקיימים ישראל חמשה חומשי תורה ואת יום הששי בסיון שניתנה בו תורה וכו', ולומדים תורה, הם קיימים ועומדים.

**והעיקר** ללמוד תורה לשמה כמו שאמר התנא באבות ריש פ"ו "ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו. נקרא רצ, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק, וחסידי, וישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבנו לידי זכות, ונהנין ממנה עצה ותושיה, בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה. אני בינה לי גבורה.

ונתנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים".  
**וכמו** שאומרת הגמרא בסוכה (מ"ט ע"ב) "ותורת חסד על לשונה" וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה לשמה היא תורה של חסד, תורה שאינה לשמה אינה תורה של חסד.

**כלומר** מי שלומד תורה לשמה אז תורתו אין לה גבולות ותורתו מתפשטת והוא מתעמק ומתעמק בה ואין לה סוף כי היא רוחנית, אבל תורה שאינה לשמה היא גשמית וכל דבר גשמי יש לו סוף וגבול.

**וכן** התורה היא סם, אם לומד לשמה היא סם חיים ואם לאו ח"ו סם המות. והפירוש הוא כי הוא לא יודע להשתמש בתורה הקדושה, כמו אדם שהרופא נתן לו סם תרופה אם לא יקח את התרופה ע"פ ההוראות יכול ח"ו להנוק.

### "והשיאנו את ברכת מועדיך"

**לאחר** החגים זכינו ליום אסרו חג ופירושו כמש"כ אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח. אסרו חג - הוא תוספת לחג בעוד יום אחד, בעבותים - הם בשר שמן ועבה לסעודת אסרו חג, ומעלתו כמו קרבן לפני השי"ת שנאמר עד קרנות המזבח, וכמו דאיתא בגמ' (סוכה מה:): אמר ר"ש כל העושה איסור לחג מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח.

**עוד** הסבירו, כי כל הימים הקדושים הללו של חודש תשרי, כל אחד מהם - כל יום, כל חג וכל מצוה הרי היא מרגלית בפני עצמה, ועלינו לקשור ולאגוד הכל יחד, כדי שלא יאבד לנו האור הגדול שזכינו בכ"ב ימים קדושים אלו דחודש תשרי ח"ו. לכן צריך האדם להתבונן לקשור את הימים הקדושים שישפיעו עליו לכל השנה כולה שילוו אותו שילך בדרך השי"ת. וזה שאנחנו מתפללים "והשיאנו את ברכת מועדיך" שנקח עמנו את הכח של החגים לכל השנה.

**זכינו** להתעלות בימים החשובים הללו של חודש תשרי ירח האיתנים, ועתה צריך לנצל את כל האורות והכוחות הנ"ל לליווי מיוחד שיתן כוחות לכל השנה כולה.

**וכתב** רבנו חיים פלאג'י, מנהג חסידים ראשונים לקדש עצמם ב"ב ימים ראשונים שאחר שמחת תורה, כי הם הכנה לכל י"ב חדשי השנה, וחוזרים על לימודים ולומדים מוסרים וחיזוקים למשך השנה כולה, והוא סגולה נפלאה שיהיה ה' עמו מראשית השנה ועד אחרית שנה.

**וכן** כתב הגאון חיד"א - אחרי החג ובחודש חשון, יתאמץ ביראת שמים ולימוד תורה לשמה כי היא תחילת השנה, וסימנא טבא לכל השנה ושלא יראה שהתשובה של יוהכ"פ היא רק מהשפה ולחוץ, אלא אדרבה מהפנימיות, ופיו ולבו שוים והוא סימן טוב לכל השנה כולה.

**ובספרי** חסידות מובא לבאר בפיוט של אומר בשבחין, את המלים "יהא רעוא קמיה דתשר"י על עמיה", הכוונה בזה יהי רצון שתחול עלינו בחינת חודש תשרי שבו התקשרנו אל הקב"ה בעבודת הקודש, שבחינת חודש תשרי תחול ותשפיע עלינו במשך כל השנה.

**ואמרו** החכמים ששבת בראשית הוא הזמן שצריך "לארוז את הסחורה" של חודש תשרי, והוא כי בר"ה קונים עול מלכות שמים, וביוהכ"פ קונים תשובה, ובסוכות קונים שמחה, ועתה אורזים את הסחורה כדי שתגיע במשך השנה למקום הנכון.

### אין מים אלא תורה

**נכנסים** לתקופת החורף, חודש חשון הוא החודש השמיני, שבו עיקר העסק הוא בתורה הקדושה ובו יורדים גשמי ברכה מים מלמעלה, ואין מים אלא תורה שהרי התורה נמשלה למים, וה' יזכנו שירדו על כל בית ישראל מים של תורה מן השמים והקב"ה יאיר עינינו בתורתו.

**כאשר** יורדים גשמים יש שמחה גדולה כי הקב"ה מוחל עוונותיהם של ישראל, כמש"כ בגמרא (תענית דף ז'). אמנם ראינו שהגשמים נעצרים בעון ביטול תורה, וא"כ הם תלויים במעשינו. והביא המגיד מראצקי זצוק"ל משל לבית שפרצה בו שריפה וכו' ואנשים רוצים להציל את הדיירים שבתוכו ויש סוגר ובריח מבפנים שאי אפשר לפתוח. הללו צועקים מבפנים והללו מבחוץ - כך גם הקב"ה צועק לנו - פתחו לי פתח וכו' ואנחנו צועקים השיבנו ה' אליך, והקב"ה אומר המפתח בצד שלכם.

**ג'** קולות משמחים - קול גשמים מבחוץ, קול כספים מבפנים, קול תורה בין מבפנים בין מבחוץ.

**לימוד** מוסר השכל מזמני היום והלילה

**כותב** רבנו יוסף חיים ע"ה: הלילות הללו שאנחנו מתחילים מבראשית, הם לילות ארוכים חמש עשרה שעות ושש עשרה שעות והיום קצר, ובקיץ הפוך. בחורף הלילה לווה מהיום, ובקיץ היום פורע ולוקח את מה שהלווה ללילה בחזרה. ולמה עשה הקב"ה כך, שיעשה שתים עשרה שעות, שתים עשרה שעות, לילה ויום קבוע. ומבאר הרב, כי הרבה דברים לומדים מזה: דבר ראשון לומדים - שאדם יתעורר בלילה ללמוד, שבקיץ הלילה קצר וישן שש שעות, ובא

החורף והלילה ארוך חמש עשרה שעות ומה יעשה בו, אלא שיקום וילך ללמוד! יש לך שעתיים, שלוש, ארבע, אפשר ללמוד. ואם הקב"ה היה עושה את היום והלילה שווים, מנין לו לאדם לחשוב שהלילה נברא בשביל ללמוד, אבל כשהלילה משתנה מקיץ לחורף, הכוונה שצריך ללמוד.

דבר נוסף לומדים מזה: אם אדם במקרה לא היה יכול לקיים את הקביעות שלו, שהיה לו איזה עסק, או היה צריך ללכת לרופא עם הילדים שלו או לסדר איזה ענין, לא יאמר - השעות האלו הלכו לאיבוד, אלא אם אני לומד כל ערב שעתיים והערב לא הלכתי אז מחר אשלים את זה, ומאיפוא ילמד את זה, מהלילה והיום - כמו שהלילה גובה מהיום בחורף ופורע את זה בקיץ, גם האדם צריך לעשות כך, שאם חיסר איזה שעות ביום ימלא אותם בלילה השני, ועי"ז ימלא את מה שצריך לעשות.

## הקדמה לחומש בראשית

### דרך ארץ קדמה לתורה

ספר בראשית נקרא ספר הישר (רש"י שמואל ב' א, יז), וזהו ספרם של אבות העולם שחיו את חייהם על פי היושר והאמת של תורתנו, תורת האמת, והם סללו לנו את הדרך שכל כוחה הוא להדבק בדרך העולה בית אל בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים" (מדרש תנחומא פ' לך לך אות ט'), וכבר אמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פרק כה) שכל אחד צריך לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. כמו כן ספר בראשית הוא ספר גדוש ומלא באמונה, חכמה, מוסר ודרך ארץ בבחינת "דרך ארץ קדמה לתורה" (תנא דבי אליהו פרק א). וכידוע החינוך הגדול ביותר הוא הדוגמא האישית, וא"כ נתבונן אנו כיצד התנהגו הם, ומהם נלמד ארחות חיים.

### קודשא בריך הוא איסתכל באורייתא וברא עלמא

כתוב בזוהר הקדוש (ח"ב דף קס"א ע"א) קודשא בריך הוא איסתכל באורייתא וברא עלמא. וכתב המהר"ל מפראג (תפארת ישראל פרק ס"ב) ש"התורה היא סדר העולם", ולפי זה יובן מה שאמרו חז"ל (עירובין נד.) החש בראשו יעסוק בתורה, החש בכל גופו יעסוק בתורה, ע"כ. משום

שכל חולי מהוה יציאה מן הסדר ומן היושר, ולכן יעסוק בתורה כדי לחזור אל סדר העולם, אל היושר של הבריאה.

זה מה שכתוב (משלי ד' כ"ב) "ולכל בשרו מרפא", והפוך בה והפוך בה דכולא בה, שבתורה הק' יש את כל מה שהיה הווה ויהיה בפרט. ובכלל, יש את כל החכמות. ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא (תענית ט.), שכל הבריאה כולה היא החומר גלם של אפשרות מציאות וקיום התורה, מעין "היכי תמצי של תורה", וכמו שאמר ירמיהו הנביא (ל"ג כ"ה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו".

**כתוב** בזוהר הקדוש (ח"ב דף קס"א ע"א): שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הסתכל בתורה וברא את העולם, מהתורה נברא העולם, וכמו שביארו חז"ל (בראשית רבה ריש פרשה א') (משוב: (משלי ה, ל) "ואהיה אצלו אמון", אל תקרי אָמוֹן אלא אוּמָן. ויש להתבונן בדבר וכי התורה היתה אומן? הדבר יובן על פי משל, למלך שרצה לבנות ארמון, שאם אינו לוקח לו אומן הוא לא יכול לבנות את הארמון לעולם. אולם לאחר שנבנה הארמון, לא עולה שם הארמון אלא על שם המלך, וכולם אומרים זה הפלטרין שעשה המלך. כל זה משום שהמלך נתן את מחשבתו ודעתו בזה הארמון. כך הקדוש ברוך הוא בא לברוא את העולם, הסתכל באומן, ואף על פי שהאומן בנה את הארמון, לא נקרא שמו אלא על שם המלך, שאומרים: זה הארמון שבנה המלך, ודאי המלך בנה ארמון, והתורה צווחת: "ואהיה אצלו אמון", כי ברא הקדוש ברוך הוא את העולם. שעד שלא נברא העולם, הקדימה התורה אלפיים שנה לעולם, וכאשר רצה הקדוש ברוך הוא לברוא העולם, היה מסתכל בתורה בכל מלה ומלה, ועשה כנגדה את אומנות העולם, משום שכל הדברים והמעשים של כל העולמות השרישים הקדוש ברוך הוא בתורה, ועל ידי זה היה הקדוש ברוך הוא מסתכל בה ובורא את העולם.

**ואם** תאמר מי יכול להיות אומן לגבי הקדוש ברוך הוא, אלא הסתכלותו של הקדוש ברוך הוא היתה באופן זה, בתורה כתוב: (בראשית א, א) "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", הסתכל בדבר זה וברא את השמים, כתוב בתורה: "ויאמר אלהים יהי אור", הסתכל בזה וברא את האור, וכן בכל מלה ומלה שכתובה בתורה, הסתכל הקדוש ברוך הוא ועשה אותו ענין, ועל זה כתוב (משלי ה, ל) "ואהיה אצלו אמון", וכך כל העולם נברא. ולמדנו מכאן שלא תאמר שהתורה בראה את העולם, אלא הקדוש ברוך הוא בהסתכלותו בתורה ברא את העולם, ונמצא שהקדוש ברוך הוא-הוא האומן, והתורה היתה כנגדו ואצלו ג"כ אומן (כי הקדוש ברוך הוא צייר בתורה את כל המציאות).



## מאמרי הפרשה

**"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (א, א)**

### עיקר בריאת העולם - בשביל התורה

"בראשית ברא" - כתב רש"י (ד"ה בראשית ברא) וז"ל: אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו (עי' בראשית רבה א, א). ע"כ. כלומר כל תכלית בריאת שמים וארץ היא כדי שעם ישראל יעסקו בתורה הקדושה.

גם בהמשך הפרשה דרשו חז"ל כי עיקר הבריאה היא לצורך התורה, וכמו שנאמר "יום הששי" (בראשית א, לא) וכתב רש"י וז"ל: הוסיף ה' בששי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר יום הששי כולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה. ע"כ. ומקור דבריו במאמר רבותינו במסכת שבת (דף פח.). אמר ריש לקיש: מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימין. ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

**"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים" (א, א)**

### העולם החמרי לא יכול להתקיים בלי רוח חיונית מעולם העליון

בראשית. כתב מהר"ם אלשיך זצ"ל (בראשית א, כז), שכשם שאין האדם מתקיים בלי נשמה, כן העולם החמרי לא יכול להתקיים בלי רוח חיונית מעולם העליון. אך באיזו דרך ירד השפע מהעולמות עליונים עד למטה בארץ, לזה ברא את האדם שכלול מארבעה עולמות, ועל ידי שהוא עושה רצון קונו ומקיים התורה הכלולה מארבע בחינות פרד"ס, יתקדשו חלקי נר"ן שלו, ששרשם בעולמות העליונים, ויהיה צינור להריק השפע בכל העולמות ויתקיים העולם.

**וכתב** רבנו האר"י זצוק"ל, שנגזר על ישראל שיהיו תחת שיעבוד שבעים אומות, וזה בכדי להוציא את ניצוצות הקדושה שנתערבו מחטא אדם הראשון בתוך הקליפות, כי השכינה הנמצאת עמהם מלקטת את ניצוצי הקדושה. ואמרו חז"ל, אפילו נשבה יהודי אחד בידי אומה דיו, כי מה שנפל (דהיינו הניצוצות) בתוך אותה אומה, אותו היהודי יוכל לבררו. ולכן נתפזרו בארבע רוחות העולם, להעלות הכל על ידי התורה והמצוות.

**ובדרך** זו נבוא לרמזו, בראשית, והנה רבותינו ז"ל אמרו (בראשית רבה א, א), בשביל ישראל ובשביל התורה שנקראו ראשית. ואמרו רבותינו ז"ל במדרש בראשית רבה (ב, ד), והארץ היתה תהו, זו מלכות בבל. ובהו, מלכות מדי. וחשך, מלכות יון. על פני תהום, מלכות הרשעה, עיין שם באורך.

**ובזה** יובן מה שנאמר **בראשית**, שנברא העולם בשביל התורה ובשביל ישראל. ואם תשאל למה לא ניתנה התורה למלאכים, הלא יש להם דינא דבר מצרא, וכמו שהקשו המפרשים (מין החדיד"א בס' חומת אנך, שמות ט, ו). לזה אמר, את השמים ואת הארץ. כלומר, שישאל כוללים את השמים והארץ ואת כל ארבעת העולמות, כי הנרנח"י (נפש רוח נשמה חיה יחידה) שלהם - זה מכל העולמות, ועל ידם באמצעות התורה, יבוא שפע לעולם ורוח חיונית, ויתקשרו העולמות ויושפע שפע לכל העולמות. ולכן דבר זה לא אפשרי על ידי המלאכים, כי אפילו הם צריכים את הנשמות, ועל ידם יבוא להם שפע, כמ"ש מהרח"ו זצ"ל (ארבע מאות שקל כסף דף ס' ע"ב). ולכן מובן שהתורה וישראל הם מקיימים את העולם, כדי להמשיך רוח חיונית שלא תיפסק, ויושפע שפע על ידי ישראל לכל העולם באמצעות התורה והשראת השכינה.

**ולפי** זה אפשר לומר שזהו טעם שארבע גלויות הרמוזים במה שכתוב והארץ היתה תהו וכו' עד ורוח אלהים מרחפת, זה מלך המשיח, כי ישראל באמצעות התורה, והשכינה שעמהם, מבררים עד כלות כל הברורים.

### קיום העולם ע"י לימוד התורה ובפרט בלימוד תורת הסוד

**בריאת** העולם היתה ע"י התורה, כמ"ש איסתכל באורייתא וברא עלמא (זוהר הקדוש ח"ב דף קס"א ע"א), וגם קיום העולם הוא על התורה. ובעיקר, תורת האמת שהם סודות התורה שעל זה עומד העולם כנודע, ולכן סופי תיבות בראשית ברא אלהים - אמ"ת, לומר לך שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא עומד על תורת האמ"ת, ומה שנרמז דוקא בסופי תיבות ללמדך שצריך ללמוד את תורת הנסתר בסתר.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים" (א, א)****בראשית ראשי תיבות: א'ור ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ר י'וחאי**

קיום העולם הוא רק ע"י לימוד התורה, ובפרט ע"י לימוד תורת הסוד. ויש לכך רמז נאה בראשית ראשי תיבות אור תורת רבי שמעון בר יוחאי, שהוא הוריד וגילה לעולם את תורת הסוד.

**זכבר** ידוע שהתורה הקדושה כולה סודות עליונים מלבד הפשט, וכ"ש ספר בראשית שכולו עיקרי האמונה כמו שכתב הרמב"ן בפירושו על התורה (בראשית א, א) ע"ש.

**זכתב** רבנו האר"י ז"ל בליקוטי תורה (פרשת בראשית), כי סיפורי הבריאה מתחילים באות ב' ללמדך כי קודם לכן נבנו עולמות רוחניים, והיינו עולם האצילות שהוא אות א', והוא ההתחלה, וממנו השתלשל וירד עולם הבריאה באות ב'. ע"ש.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים" (א, א)****כמה פירושים נאמרו בתיבת "בראשית"**

**כידוע** שרשב"י סידר בתיקוני הזוהר שבעים תיקונים רק על המלה בראשית, פלא פלאות.

**רבנו** יעקב אבוחצירא בספרו גנזי המלך (פרשת בראשית) כתב שלשה אופנים להסביר מילת בראשית ובכל דרך כתב מאות פירושים. וכן הבבא סאלי חיבר ספר אחד מיוחד שבו מסביר ומפרש רק את תיבת בראשית (ונדפס לאחר פטירתו ונקרא ספר "כנסת ישראל").

**זכבר** כתב הגר"א בפירושו לספרא דצניעותא (פרקא חמישאה דף נ"ה ע"א) וזה לשונו: והכלל כי כל מה שהיה והווה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה - מ"בראשית" עד "לעיני כל ישראל". ולא הכללים בלבד, אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין, ושל כל אדם בפרט, וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד סופו, וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו. וכן של כל מין בהמה וחיה, וכל בעל חי שבעולם, וכל עשב וצומח ודומם, וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם בכל מין ומין, ואישי המינים עד לעולם ומה שאירע להם ושרשם. וכן כל מה שאירע באבות ומשה וישראל כולם הן בכל דור ודור, שכולם מתגלגלים ניצוצותיהם בכל דור ודור כידוע, וכן כל מעשיהם מאדה"ר עד סוף התורה הוא בכל דור כידוע למבין. וכך הוא בכל אדם ואדם לבד כמו שהתחיל לבאר במדרש הנעלם ברמז, וכל זה נכלל כולו בפרשת בראשית עד נח, וכללו נכלל בפרשה הראשונה עד "ברא אלהים לעשות". וכלל כללי הכללים בפסוק ראשון בז' תיבות - ז' אלפי

שנה כמ"ש בפ"א שתא אלפי שנין תליין כשתא קדמאי, וכו'. והן ד' כללים נגד ד' עולמות בכל עולם שלמעלה יותר בכלל והולך ומתפרט.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים"** (א, א)

### רמזים על תיבת "בראשית"

**בראשית**, ראשי תיבות אותם הכינויים של השכינה הקדושה ביתי רעיתי אחותי שכינתי יונתי תמתי.

עוד, בראשית"ת ראשי תיבות של כל עיקר פרטי הבריאה שבששת הימים - ביום ראשון תוהו, ביום שני רקיע, ביום שלישי יבשה, ביום רביעי אורות, ביום חמישי שרץ, ביום ששי בהמה. (הגר"א זצ"ל בס' אדרת אליהו דף ז' ע"א)

**בראשית**ת ראשי תיבות בראשונה ראה אלהים שיקבלו ישראל תורה וגם יש ששים רבוא אותיות בתורה. (ובמקום אחר ביארנו ענין זה).

**בראשית** (עם 6 האותיות) גימטריא רבי שמעון בר יוחאי (עם 4 המילים).

**בראשית** ראשי תיבות תניא רבי שמעון בר יוחאי אומר.

**בראשית** ברא אלהים ס"ת אמת, שהוא ראשי תיבות אורייתא, משנה, תלמוד.

**זבאותיות** אמת מרומזת ומקופלת כל התורה שבכתב ושבעל פה, כי אמ"ת זה חותמו של הקדוש ברוך הוא שחתם את חותמו בתחילת התורה. א - אנכי ה' אלהיך. מ - מאימתי קורין את שמע. ת - תנא היכא קאי.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים"** (א, א)

### גימטריא של "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"

כתב מרן החיד"א זצ"ל (פני דוד, בראשית אות א') שמעתי מזקן אחד ירא חטא, שתיבות בראשית"ת בר"א (עם ב' מילים) בגימטריא "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", ונהנתי מאוד. ע"כ. ורומז כי תחילת הבריאה יש בה יחוד שמו, וכל הכוונות הנוראות שיש בתיבות אלו של הפסוק "שמע ישראל" רמזים בתיבות אלו ולפיכך פתח התנא במסכת ברכות במצות קריאת שמע.

**”בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ”** (א, א)

### לעיני כל ישראל, בראשית ברא

ידוע מה שדרשו רז"ל (ברכות י.) על הפסוק (תהלים קיא, ח) "סמוכים לעד לעולם" דהיינו שסוף התורה נעוץ בתחילתה, ודרשו כמה טעמים, ויבואר בס"ד.

לעיני כל ישראל הסיום הוא באות למ"ד, ותחילת התורה - באות בי"ת, והם אותיות ל"ב, כלומר שהעיקר מה שחפץ השי"ת הוא הלב, שיבטח בד' בכל לבו בלי שום פקפוק, ועי"ז נחשב עליו כאילו קיים התורה כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קו:): רחמנא לבא בעי, וכן אמרו חז"ל במסכת אבות (פרק ב' משנה ט') אמר להם צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם... ר' אלעזר אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי ר' אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם, שעיי"ז לא מתקנא באחרים אלא שמח בחלקו, ותיבת ל"ב ראשי תיבות לבא בעי. או לבטוח בבוראו, או לחזור בתשובה, שע"י עסק התורה יבוא לתשובה, וכן אמרו חז"ל (איכה רבה פתיחתא ב') שהמאור שבתורה יחזיר את האדם למוטב.

### כל מצוה שאדם עושה יחשוב שזו המצוה הראשונה

טעם נוסף, למה התחילה התורה בתיבת בראשית, בכדי ללמד את האדם שכל מצוות ומעשים טובים שעושה, יחשוב האדם שזו המצוה הראשונה שזכה לקיים, שעיי"ז יוכל להרבות במצוות וגמילות חסדים ולא יוכל להתפאר, וכן אמרו חז"ל (אבות ב, ח) אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת.

ועוד אפשר להוסיף על דרך זה מה שפירשו על הפסוק (דברים ד, לט) וידעת היום וכו', בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. רוצה לומר, בעניני עבודת השי"ת תסתכל בגדולים ממך, שעיי"ז תוכל להוסיף מצוות ומעשים טובים, אבל בענין הממון וגשמיות העוה"ז שהוא בארץ, תסתכל בפחותים ממך, ועיי"ז לא תבקש גדולה ועושר, כמו ר' עקיבא ואשתו רחל שבתחילה היו עניים, והיו שוכבים על קש ותבן, ובא אליהו הנביא ז"ל בדמות עני וביקש מהם מעט קש ותבן כיון שאשתו ילדה ולא היה להם אפילו קש להתכסות בהם. וניחם ר' עקיבא את אשתו בזה, כמוזכר במסכת נדרים (ג.).

**”בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ”** (א, א)

### שיתא אלפי שני הוי עלמא

**כתוב** בגמרא (ראש השנה לא.) אמר רב קטינא שיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב, שנאמר: “ונשגב ה' לבדו ביום ההוא” (דהיינו באלף השביעי יהיה ה' לבדו). ובגמרא (סנהדרין צו.) תנא דבי אליהו: ששת אלפים שנה הוי עלמא, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח.

**ופירש** רש”י: הוי עלמא - העולם כך מתקיים: **שני אלפים היה תהו** - תחת שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם כתוהו, ומאדם הראשון עד שהיה אברהם בן חמשים ושתים שנה (שהרי אברהם נולד בשנת 1948 לבריאת העולם), איכא אלפיים שנה כדמוכחי קראי, דכשנשלמו אלפיים שנה עסק אברהם בתורה שנאמר: (בראשית יב, ה) “ואת הנפש אשר עשו בחרן” ומתרגמינן דשעבידו לאורייתא בחרן, ואמרינן במסכת עבודה זרה (ט.) גמירי, דההוא שעתא הוה אברהם בר חמשיין ותרתי שנין.

### שני אלפים שנה תורה

**ושני** אלפים תורה, מן הנפש אשר עשו בחרן עד אלפיים שנות המשיח. ארבעים ושמונה שנה עד שנולד יצחק, וששים שנה משנולד יצחק עד שנולד יעקב הרי מאה ושמונה, ומאה ושלושים שהיו ליעקב כשבא למצרים, הרי מאתים שלשים ושמונה, ומאתים ועשר שעמדו במצרים הרי ארבע מאות ארבעים ושמונה, ומשיצאו ממצרים עד שנבנה בית ראשון ארבע מאות ושמונים דכתיב (מלכים א, ו) “ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים” וגו', הרי תשע מאות עשרים ושמונה, וארבע מאות ועשר שעמד בית ראשון כדמוכח בקראי על פי חשבון שנות המלכים, ושבעים דגלות בכל, וארבע מאות ועשרים שעמד בית שני הרי תשע מאות, סך הכל אלף שמונה מאות ועשרים ושמונה. ונמצא שאלפיים פחות מאה שבעים ושתים, ומאה שבעים ושתים קודם השלמת ארבעת אלפים נחרב הבית, ולסוף אותן מאה שבעים ושתים נשלמו שני אלפים תורה, ואידי דאמר שני אלפים תוהו, קאמר שני אלפים תורה, ולא שתכלה תורה אחר שני אלפים.

### ושני אלפים שנות המשיח

**ושני** אלפים שנות המשיח, שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבא. והנה כל זה נרמז כבר בפסוק הראשון של התורה כפי שמבאר “בעל הטורים” (בראשית א, א) וזה תורף דבריו:

בפסוק "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" יש ו' פעמים אלף כנגד ששת אלפים שנה שהעולם הווה. וכן בפסוק "אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא" (ישעיה מא, ד) שש אלפי"ן. ובפסוק והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים" ב' אלפי"ן, כנגד ב' אלפים תהו. ובפסוק "ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז (משלי ח, כב) יש שתי אלפי"ן, כנגד ב' אלפים תורה. ובפסוק "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור" (פסוק ג) ד' אלפי"ן, כנגד ד' אלפים ימי תורה וימי משיח, שהם ימי אורה.

וכן פירש היעב"ץ (אבות פרק ה משנה ה) וזה עיקר דבריו: ולזה היו ששת ימי בראשית כנגד ששת אלפים שנה, וכמו שבשני הימים הראשונים לא היה בהם ישוב בעולם התחתון, כן היו שני אלפים שנה ראשונים בלא תורה, וקראום חכמים שני אלפים תהו. ע"ש.

וכן כתב מהר"ם אלשיך (שמות לא) כי ששת ימי בראשית הם רמז לששת אלפי השנים שהעולם יתקיים, "וביום השביעי שבת וינפש" - הוא רמז לעולם הבא שכולו שבת. **ביום הראשון** שהוא כנגד האלף הראשון כתוב "והארץ היתה תהו ובהו וחשך", וזה בא לרמז שבאותן אלף שנים הראשונות היו רשעים מכעיסים את הקדוש ברוך הוא, והיה ראוי להחזיר את העולם לתהו ובהו. **ביום השני** כתוב שה' הבדיל בין מים למים, וזה כנגד האלף השני של דור המבול שהקדוש ברוך הוא הבדיל בין הרשעים לצדיקים והשאיר רק את הצדיקים. ורמז לזה "ויסכרו מעיינות תהום וכו' ויכלא הגשם", שהעולם נהפך לעם אחד. **ביום השלישי** שהוא כנגד אלף השלישי אמר הקדוש ברוך הוא "יקוו המים וכו' אל מקום אחד ותראה היבשה", וזהו רמז לקריעת ים סוף שהיתה באלף השלישי. **ביום הרביעי** שבו נתלו המאורות הוא כנגד האלף הרביעי - רמז לבית שני. ו"מארת" כתיב, חסר וא"ו, משום שחסרו בו חמשה דברים כמובא בתלמוד (ראש השנה יח:). ע"ש. **ביום החמישי** שהוא כנגד האלף החמישי נבראו התנינים הגדולים, וידוע שפרעה נקרא "התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו" (יחזקאל כט, ג), והמלכים שהיו באלף החמישי שגזרו גזרות רבות ושמות על עם ישראל, נמשלו לפרעה בגזרותיהם. **ביום הששי** שהוא כנגד האלף הששי שבו אנו חיים ויש בו צרות וגזרות ומרעין בישין, נבראו חיות ובהמות רמז לרשעים שדומים לחיות שביער. וביום הששי אמר הקדוש ברוך הוא "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", רמז למלך המשיח שיבוא במהרה ויחזרו כולם לראשותם. אחרי היום הששי בא **יום השבת** רמז למנוחה העתידה לבא באלף השביעי.

”בְּרָא אֱלֹהִים” (א, א)

### בתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין

כתב רש”י בפירושו (שם פסוק א) שלפיכך נכתב ”ברא אלהים” ולא ”ברא יהוה”, שבתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין, וראה הקדוש ברוך הוא שאין העולם מתקיים בצורה הזו, ולכן הקדים מדת הרחמים ושיתפה למדת הדין, והיינו מה שכתוב (בראשית ב, ד): ”ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים” (מדרש רבה בראשית יב, טו).

והקשו המפרשים: וכי איך אפשר לומר על בורא כל העולמים שמלכתחילה חשב כך ולבסוף חזר בו מכוונתו הראשונה, הלא הכל גלוי ועומד לפניו יתברך, ולא בן אדם הוא שינחם על מחשבותיו הראשונות.

אלא שהתירוץ הוא, דע לך אחי חביבי, כי רצה הקדוש ברוך הוא להוריד את הנשמה לעולם הזה, מקום בו תוכל למלא את יעודה בתורה ומצוות ועבודת ה', ובו תספיק לרכוש לעצמה מטען גדוש של מעשים טובים, ובזה, בעת שיגיע זמנה להפרד מהגוף ולשוב אל חיק אביה שבשמים, יהיה התענוג המוענק לה שם בבחינת תשלום שכר עבור מעשיה הטובים, ויהיה מגיע לה זאת על פי שורת הדין, ואז לא תתבייש הנשמה ולא תצטרך להשפיל את פניה מזה שמיטיב עמה, שהרי לימדונו חז”ל (ירושלמי ערלה פ”א ה”ג): ”דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה”, (האוכל מלחם חבריו בוש מלהסתכל בו ומחזיר פניו ממנו).

דבר זה גילה המלאך המגיד שנשלח משמים ללמוד עם מרן ה”בית יוסף”. וכך מובא בספרו ”מגיד מישרים” (בראשית ד”ה אור ליום שבת י”ד טבת): ”דנשמתין עד לא אתי לעלמא, דמי למאן דאכל נהמא דמלכא בלא פולחנא וכו’! כדי למיפק מההוא כיסופא, בעי למיתי להאי עלמא, להתעסק בתורה ומצות, לעבדה ולשמרה, ויאכלון נהמא בלא כיסופא”. (הנשמה טרם בואה לעולם דומה למי שאוכל מלחם המלך ללא עבודת המלך. וכדי להימלט מאותה בושה, צריכה הנשמה לבוא לעולם, לעסוק בתורה ובמצות, ועי”ז תאכל לחם ללא בושה).

מלבד ה”נהמא דכיסופא” שניתן לנשמה בעולם העליון טרם הכנסה בתוך גוף האדם, מעניק לה השי”ת לעיתים לחם חסד גם לאחר רדתה לעולם. אם חלילה לא נזהר האיש בשמירת תורה ומצוות ונכשל בחטאים, לא תמיד מקבל הלה את ענשו מיד, כי השי”ת ברוב רחמיו וחסדיו נוהג עמו לפניו משורת הדין, וממשיך להשפיע לו שפע של ברכה והצלחה בבני חיי ומוזני, למרות שאין מגיע לו זאת על פי שורת הדין.



**אמנם**, אף על פי שהשם יתברך החפץ חסד, נוהג עם בריותיו לפנים משורת הדין - כשהשעה צריכה, אין הוא חפץ בכך, כי הוא רוצה שבניו רחמיו יוכלו להנות מהטוב שבעולם הזה בדין ולא בחסד, וזה היה רצונו יתברך בעת הבריאה שעם ישראל ידקדק על עצמו בדקדוקי מצוות, ויהיה ראוי מן הדין לאכול משולחן המלך, מבלי שיהיה צורך להעניק לו לחם חסד.

### צדיקים נהנים בעוה"ז מפאת זכויותיהם

**ואכן** בכל דור ודור היו וישנם צדיקים ששמו נפשם בכפם, והתמסרו לדקדק על עצמם בשמירת המצוות אפילו כחוט השערה, ונוהרו מלהכשל אפילו בשמץ של חטא, והסichו את דעתם מכל הרהור רע ומכל מחשבת פיגול. צדיקים אלו נהניו משפע העולם הזה בדין ולא בחסד. הללו מפאת רוב מעשיהם הטובים לא נזקקים שינהגו עמם משמים לפנים משורת הדין, אלא בכח זכותם מגיע להם להיות ניוזניו משולחן המלך, וכמו שמובא בגמרא (ברכות ז'): על הפסוק (ישעיהו מו, יב): "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה". כל העולם ניוזניו בצדקה, והם (הצדיקים) בזרוע (בזכות שבידם).

**צדיקים** אלו זכותם גדולה, משום שעושים את רצון יוצרם שלא יצטרך להעניק להם לחם חסד ומתנת חנם, ובזה באה מטרת בריאת העולם על תיקונה, שהרי הקדוש ברוך הוא ברא את העולם כדי שהנשמה תסגל לעצמה מצות ומעשים טובים, וע"י זה יהיה כל שכרה הניתן לה בכח הזכות ולא בכח החסד.

על פי דברים אלו מסביר ה"נועם אלימלך" (האזינו ד"ה או יאמר) את דברי רש"י שהבאנו ודבריו קילורין לעינינו: "שבאמת היה עיקר הבריאה רק למען הצדיקים כמו שאמרנו במדרש: 'וירא אלהים וכו' מה ראה, ראה נשמתו של צדיקים' (עי' מדרש רבה בראשית ב, ה). והנה לצדיקים ראוי להם כל הטוב לפי מעשיהם הטובים להתן להם שכרם על פי הדין, כי רחמים נקראים לפנים משורת הדין הגם שע"פ הדין אין ראויים, ה' הטוב ברחמיו נותן לו מתנת חנם, והוא נהמא דכסופא. אבל הצדיקים מגיע להם על פי הדין, והבריאה היתה כדי להיטיב לברואיו, ונמצא כי עיקר ההטבה הוא שיהיה השכר על פי הדין שלא יהיה נהמא דכיסופא, אך טבע הבריאה הוא כמו הזריעה, שעיקר כוונת הזריעה הוא התבואה, רק שטבעה הוא שעולה פסולת מעורבת בה, כן היא הבריאה כדאיתא בספר הישר לר"ת" (הוצאת אשכול עמוד ז').

**וא"כ**, מטרת הבריאה היא הצדיקים שמעולם אינם נזקקים למדת הרחמים, זכויותיהם הרבות מביאות לכך שגם מדת הדין - רחמים היא אצלם, אלא שכמו שאין טוב ללא רע ואין סולת ללא פסולת כך אין צדיקים ללא רשעים, לפיכך חייבת גם מדת הרחמים להיות בשימוש

עם בריותיו של הקדוש ברוך הוא, כדי שהללו לא יזדקקו להענש ע"י מדת הדין הקשה. וזו כוונת חז"ל (מדרש רבה בראשית יב, טו): "מתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין". "מתחילה", אין הכוונה למחשבה הראשונה בזמן, אלא למחשבה של מטרת הבריאה - הראשונה בחשיבותה. "מתחילה היא עיקר הדבר, ותחילתו היתה למען הצדיקים העתידים להיות, ויקבלו טובים בדין וביושר, וכן הוא קיים לעד ולא נשתנתה המחשבה הזאת לעולם, שכן הוא תמיד שהצדיק נוטל שכרו בדין. אלא מחמת שהבריאה היא בשוה (כוללת) שממילא יעלה הפסולת הם הרשעים, והוכרח להיות עבורם שיתוף מדת הרחמים כדי שיהיה קיום העולם, להיות שאינם זוכים מן הדין, וצריך לרחם עליהם, זה היה הכל במחשבה אחת ובסקירה אחת, אלא שמחשבת בריאת הצדיק נקראת "תחילה" על שם שהיא עיקר כוונת ורצון הבורא ב"ה בבריאת העולם". (נועם אלימלך" - שם)

### השי"ת חפץ שכולם יהיו צדיקים

**נמצא** שאין שום שינוי או חרטה חלילה במחשבותיו של בורא כל העולם. מיד כשעלה "במחשבתו" לברוא את עולמו, ידע שיהיו בו גם רשעים שצריך לנהוג עמם ברחמים, אלא שעל אף כל זאת ברא את עולמו למען אותם בני העליה המועטים השתולים בכל דור, שכח זכותם גדול עד כדי כך, שהללו ניזונים בזרוע ולא בצדקה. אותם צדיקים הרחוקים מצדקה, הם שהיו מטרת הבריאה, ולמענם עשה השי"ת את כל החיל הזה של ששת ימי בראשית, והם שותפים להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית בזה שממלאים את יעודם בשלימות.

**אמנם** למרות שידע השי"ת - מיד כשעלה במחשבה לברוא את העולם - שבעולם יהיו גם כאלה שמדת הרחמים תהיה חייבת ללוותם בהתנהגותם, מכל מקום הוא משתוקק ושואף לכך שכל עם ה' יהיו צדיקים, ויגיעו למעלת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שמדת הדין היתה נר לרגליהם, ומעולם לא נזקקו להגיע לשירותיה של מדת הרחמים.

**וכך** אומר ה"חתם סופר" (חידושים מכת"י וארא ד"ה ושמי). והוסיף שענין זה מרומז בפסוק, שלאחר שאמר השי"ת למשה רבנו ע"ה (שמות ו, ג): "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי", מסיים את דבריו במילים: "ושמי ה' לא נודעתי להם", כלומר, לא נודעתי להם במדת הרחמים הנרמזת בשם הוי"ה משום שמעולם לא נזקקו לה, הם זכו בשני עולמות גם על פי מדת הדין. לפיכך, מכיון שאבותיכם הקדושים היו במדרגה גבוהה כזו, חפץ אני שגם אתם תזכו למעלה הנכספת הזו, וגם בני האבות יגיעו למעשי אבותיהם.

"ועל כן אמר הקדוש ברוך הוא אביא אתכם גם כן לאותה המדרגה הרמה הזאת, והיינו: "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים" (שם, פסוק ז), לאלהים דייקא דהיינו

שאתנהג עמכם במדת הדין (הנרמזת בשם אלהים) ואפילו הכי: 'וידעתם כי אני ה' אלהיכם', כלומר תקבלו את הנהגת הדין באהבה ולא תתרעמו".

כללו של דבר, מדת הדין ומדת הרחמים שבהן נברא העולם שתיהן נזקקות לקיומו של עולם, והוא אינו יכול להתנהל על פי האחת מהן ללא רעותה. אמנם מעלתן אינה שווה, כי עדיף לבן תמותה להיטיב את מעשיו ולהרבות את זכויותיו כדי שלא יזדקק למדת הרחמים, ולא יהיו חייבים לנהוג עמו לפנים משורת הדין, מוטב שיאכל את לחמו בעוה"ז בזרוע ובדין מאשר בצדקה ובחסד.

### השגחה פרטית, קיום השמים והארץ

**הבעש"ט** הקדוש (בראשית אות נא) מסביר על הפסוק (תהלים קיט, פט): "לעולם ה' דברך נצב בשמים", השי"ת כשברא את השמים אמר את המלים (בראשית א, ו): "יהי רקיע בתוך המים", ובוזה נוצרו השמים וקיימים מאז ועד עתה. אמנם אינה דומה יצירתו ליצירת בשר ודם, כי אומן בשר ודם שמייצר כלי, לאחר שגמר את מלאכתו אינו צריך עוד להשגיח על קיום הכלי ועל שלימותו, כי הוא ישאר על עמדו ומצבו גם ללא השגחת האומן שיצרו. לא כן בריאת העולם, העולם וכל תכולתו - השמים ושמי השמים וכל צבאם, אינם מסוגלים להתקיים אף רגע כמימריה ללא השגחת ה' עליהם, וללא המילים שעל ידיהם נבראו בששת ימי בראשית - "יהי רקיע", שיצרו את הרקיע, "תדשא הארץ דשא", שיצרו את הדשא, "יהי מאורות", שיצרו את השמש הירח והכוכבים. וכל אותן מילים שנאמרו בבריאת העולם חיות וקיימות לעולם ולעולמי עולמים, והן אלו שמקיימות ומעמידות את השמים, הדשא, המאורות ושאר הברואים, שלא יתמוטטו ממצבם ולא יחזרו לתוהו ובוהו. וכל זאת ע"י השגחתו המתמדת של יוצר בראשית, שלא הסיר ולא מסיר את השגחתו אף לשניה אחת מן העולם.

**מסופר** שהבעש"ט הלך עם תלמידיו בחורשת עצים. לפתע נשבה רוח, תלשה עלה מן האילן והפילתו ארצה. פנה הבעש"ט לתלמידיו ואמר להם: היודעים אתם מדוע השיב ה' כעת את הרוח, שתקו התלמידים. המשיך הבעש"ט ואמר: למרגלות אחד העצים יושבת תולעת על עלה, והתפללה לה' שיצילה מחום השמש. ועתה ע"י הרוח נפל העלה עם התולעת ארצה ובאופן זה ניצלה התולעת מחום השמש הקודר. וכך כתוב בגמרא (ע"ז ג): שבשלש השעות השלישיות מן היום יושב הקדוש ברוך הוא כביכול וזן את כל העולם מקרני ראמים עד ביצי כינים. כלומר מן החיה הגדולה ביותר ועד החיה הקטנה ביותר מפקח הקדוש ברוך הוא ברחמיו על מזונותיהם. ("שומר אמונים" ח"א עמ' קכ"ז).

כל מה שאדם רואה ושומע, כל המאורעות שקורים לו, כל המאורעות שקורים בעולם, הכל נעשה בהשגחה פרטית משמים, "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ז:), ואין שום אבן נזרקה ואין שום עשב נעקר כי אם בזמן ובמקום הראוי לו. ה' אלהינו הוא "מגביהי לשבת", אבל גם "משפילי לראות בשמים ובארץ" (תהילים קיג, ו), ובכל עת ובכל רגע מתנהלים חיי היום יום בעולם רק בהשגחתו ובפיקוחו. אין העולם מתנהל על פי מקרי הזמן כפי שהרשעים טוענים חלילה שעזב ה' את הארץ. אלא להיפך, כפי שראינו שאפילו עלה שנופל מן האילן אינו נופל אלא במקום ובזמן הראוי לו.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים" (א, א)**

### מלאכים הממונים לקבל את התפילות

**בראשית** במילוי אותיות, ביי"ת רי"ש אל"ף שי"ן יו"ד ת"ו, עולה אלף תתי"ט, כי אלף ותתי"ח מלאכים ממונים לקבל התפילות, ועושין אותן כתר מלכות בראש מלכו של עולם יתברך ויתעלה שמו, לכן האותיות במילואן עולה אחד יותר ממספר המלאכים האלה, לרמוז אחד ויחיד - מלך מלכי המלכים יתברך, והתפילה היא היראה כדכתיב "עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא) זהו בראשית"ת אותיות ביראת ש', השי"ן נוטריקון שמים כלומר בשביל יראת שמים.

**התורה** מתחילה בבי"ת לרמוז על שני עולמות, ומסיימת בלמ"ד לומר לך למוד תורה ותזכה לשני עולמות אלו.

### ס"ת של הפסוקים דפרשה ראשונה

**סופי** תיבות של סופי פסוקים של פרשה ראשונה צמרכ"ד, והוא טוב לכתוב על קלף כשר, ומסוגל להצלחה ולדרך, והוא עולה שנ"ד כמנין ימות שנות הלבנה לומר לך שהכל מתנהג בכוחו.

### "בראשית" שש אותיות כנגד ששת ימי המעשה

**בתיבת** "בראשית" יש שש אותיות כנגד ששת ימי המעשה, ובאותו פסוק יש שבע תיבות כנגד שבעת ימי השבוע, ובו כ"ח אותיות כנגד כ"ח ימי החודש, ובפסוק זה יש שש אלפי"ן, כנגד ששה אלפי שנים של העולם, כי כל אָל"ף ואל"ף משמע אָלָף. ובפסוק שלאחריו "והארץ" כתב ב' אלפי"ן כנגד ב' אלפים שנות ימות המשיח.

יש קבלה בידנו כי בפסוק בראשית יוצא שם הקדוש מ"ב [צירופי הר"ת של אנא בכח] המיוחס לרבי נחוניא בן הקנה, ועל ידי חישוב מספר התיבות ימצא מאות ב' של בראשית עד ובה' מנין של מ"ב תיבות (זוה"ק הקדמה א' ע"א), ואין זה דרך המקרה אבל הוא מופת גמור על חידוש העולם.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים" (א, א)**

**מי שיש לו אמונה בהקב"ה לא יקשה לו כלום**

**מובא** בשם הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע (ס' ברית אברם להרה"ק מזאלאזין זי"ע בפרשתו, ובשפתי צדיקים בשם הרה"ק מאפטא זי"ע) שתיבות "ב'ראשית ב'רא אלוקים א'ת" הם ר"ת בבא"א, לרמזו על הפסוק "ב'ך ב'טחתי א'ל א'בושה" (תהילים כה, ב), וכן "א'שרי א'דם ב'וטח ב'ך" (שם פד, ג), ולכן התחילה התורה בתיבות הללו לומר שזהו עיקר ותחילת מהות האדם - לבטוח בה' בכל עת ובכל שעה.

**וכך** רמז הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף זי"ע (כתונת פסים, בהר) על פי הפסוק (תהלים קמד יד) אלופינו מסובלים. כי על ידי שיאמין ב'אלופו' של עולם, שיש מנהיג לבירה, ואין דבר בעולם שנעשה שלא בציווי הבורא, על ידי זה מסובלים - יהא בידו לסבול הכלי. וכבר רמזו לזה בשם הבעש"ט הק' זי"ע בלשון הברכה "ב'רוך ש'אמר ו'היה ה'עולם", שהוא ר"ת 'בשוה' ללמדנו כי האיש הרואה בכל דבר שעובר עליו את הקב"ה שאמר והיה העולם, ושהכל הגיע מאתו יתברך, הרי בכוחו לקבל את כל העובר עליו 'בשוה', בלי בהלה וצער והתפעלות יתר על המידה.

**בא** וראה מה גדול 'שכרם' של בעלי האמונה, וכמו שכתב רבנו ה'אור החיים' הק' ע"ה על הפסוק (ד יד-טו) שאמר קין להקב"ה "והיה כל מוצאי יהרגני", וענהו השי"ת "לכן כל הורג קין שבעתיים יוקם וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו". שהענין הוא כי 'אות' זה הוא ה'אות' הנרשם על מצחם של מקיימי מצוות (זוה"ק ויקרא טז:): להגן עליהם, והטעם שזכה קין לזה הוא משום שהגיע להכרה שאם ה' לא ישמרנו אזי "שוא שקד שומר" והיה כל מוצאי יהרגוני, על כן זכה שהשי"ת יגן עליו. ולכן כל הורג, טעם 'לכן', להיות שהכיר וידע שאם ה' לא ישמרנו כל מוצאו יהרגהו, בשביל מצוה זו ריחם ה' עליו ואמר כל הורג וגו', ורשם ה' אות בפניו במשפטו הנהוג בעושה מצוה שנרשמת במצחו לטובה אות, והוא אומר וישם ה' לקין אות, והוא על דרך מה שדרשו ז"ל (מכילתא) בפסוק (שמות י, ב, ג) 'והיה הדם לכם לאות' פירוש לאות מצוה להם לשמירה, עכ"ל.

**"בראשית ברא אלהים" (א, א)****אילו של יצחק נברא במעשה בראשית**

אמר רב יהודה חסידא בראשי"ת - אותיות בר"א תי"ש רמו לאילו של יצחק שנברא במעשה בראשית (ספרי פרשת וזאת הברכה פסקא שנ"ה), ואפרו - הוא יסוד המזבח, ובני מעזי - מיתרי ננור ונבל שהיה מנגן בהם דוד המלך, ועורו - אזור של אליהו התשבי, וקרנו השמאלי - בו תקע הקדוש ברוך הוא בנתינת התורה כמ"ש "ויהי קול השופר הולך וחזק" (שמות יט, יט). הקרן הימני גדול מהשמאלי, ובו עתיד לתקוע בביאת המשיח.

**התינוקות מתחילים לקרוא בספר בראשית או ויקרא**

מעשה בחסיד אחד זקן בן שבעים שנה, שהיה עשיר גדול ולא היה לו בן. פיזר נכסיו לתלמידי חכמים. אמר, שמא יהיה לי חלק עמכם לעולם הבא. נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו בן לשבעים שנה. כיון שנעשה בן חמש, הרכיבו על כתפו והוליכו לבית המדרש. אמר לרבו, איזה ספר יתחיל בני ללמוד, אמר לו בספר ויקרא כמו שכתוב יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים (פסיקתא דרב כהנא פסקא ו' אות ג'). אמר אביו לא יתחיל אלא בספר בראשית שהוא שבח לקדוש ברוך הוא, ולמד הבן ספר בראשית. יום אחד נשבה הבן לבית המלך והמלך חלה מאוד וספר הרפואות נהפך לספר בראשית, ולא ידעו לקרא בו רק התינוק הזה, ועל ידי כך הוחזר הבן לאביו ונתן לו עושר רב. מכאן אמרו חכמים, ומה זה שלא למד אלא ספר בראשית היה לו שכר כל כך, המלמד לבנו תורה ומשנה על אחת כמה וכמה. ובמדרש עשרת הדברות (בהגהת תורה שלמה שם סימן רע"ד), יחוס מעשה זה לרבנו נסים גאון, וסיים כי היתה סיבה מאת ה' שילמד התינוק ספר בראשית להנצל משוביו, כי מנהגו ללמד התינוק בראשונה ספר ויקרא. ואני נסים שאלתי בילדותי את אבא מורי הרא"ש (כנראה שהיה זה הרא"ש אחר) למה קורין ספר ויקרא ולא בראשית שהוא תחילת התורה, ואמר לי, הקרבנות הם כפרה לישראל וסליחה לעוונותם, וכשחרב בית המקדש ושבתו הקרבנות ובטלו העולות, תקנו רבותינו זכרונם לברכה ללמד את בננו תחילה ספר ויקרא, שתחשב קריאתם כאילו הקרבנו קרבנות ועולות לפני הקדוש ברוך הוא, ויכפר לנו על חטאתינו.

**צריך לבטוח בה' בכל עת ובכל שעה**

איתא מהרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע שתיבות 'בראשית ברא אלהים את' - הם ר"ת בבא"א, לרמוז על הפסוק "בך בטחתי אל אבושה" (תהילים כה, ב), וכן "אשרי אדם

בוטח בך" (שם פד, יג), ולכן התחילה התורה בתיבות הללו לומר שזהו עיקר ותחילת מהות האדם - לבטוח בה' בכל עת ובכל שעה.

**"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (א, א)**

### שבת בראשית היא שורש לכל ימות השנה

כידוע שכל ימות השבוע מתברכים מיום "השבת" כמו שכתוב (שמות לה, ב) "ששת ימים תַעֲשֶׂה מלאכה" שהמלאכה נעשית מאליה, ובשבת "בראשית" מתגלה אור בריאת העולם, ויש בה עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ובהם הטביע הקב"ה בכל הבריאה כולה, את אור האין סוף ברוך הוא, שהוא המחזיק את העולם ובלי אור זה אין מציאות עולם (תיקוני הזוה"ק הקדמה דף י"ז ע"ב).

וכמו שכל שבת ושבת משפיעה לכל ימי השבוע כן שבת זו משפיעה לכל שבתות השנה כי היא שורש כל שבתות השנה.

והנה רשב"י בחינת שבת כמ"ש בזוהר הקדוש (פרשת נשא דף קמ"ד ע"ב) מה שבת לה' קודש אף רשב"י לה' קודש, כמו שכתוב "לכבוד ה' מכובד" קדוש ה' זה רשב"י והוא מכובד בעוה"ז ובעוה"ב, וא"כ לעשות שבת בראשית אצל רשב"י בשבת ראשונה של השנה שהיא שורש לכל השנה כולה לכל השבתות של השנה, זה מעלה שאין כמותה.

ולכן התחילה התורה באות ב' כי הוא לשון "ברכה" שמשפיעה ברכה זו לכל השנה כולה והברכה הגדולה בעולם היא רשב"י שהביא והוריד את כל תורת הסוד לעולם.

גם רבינו הקדוש התחיל את ש"ס המשניות באות ב' מסכת ברכות. ולכן תלמוד בבלי מתחיל בדף ב' כי על ידו זוכים לב' עולמות.

וענין זה כבר ידוע ממור"ר הבעש"ט ששבת הזו משפיעה על כל השנה: ובאופן שהאדם מעמיד את עצמו בשבת זו, כך תתנהל השנה כולה". והמיוחד בשבת בראשית - שבה מתוארת בריאת העולם. ידיעת עובדה זו וההתבוננות במשמעותה, הן אבן - היסוד של עבודת ה' בכל השנה. ככל שיהודי חודר יותר במשמעותה של שבת זו, כך ייקל עליו לעבוד את ה' במשך כל השנה.

סיפור הבריאה נפתח ב-"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". הרמב"ן מפרש, שהמילה 'בריאה' מורה על התהוות יש מאין. כלומר, לפני הבריאה לא הייתה שום מציאות, היה אין ואפס, ומן האין הזה ברא הקב"ה את העולם. זהו חידוש עצום, שאינו דומה

לכל פעולת יצירה המוכרת לנו: יצירת מציאות של עולם - מאי-מציאות - מהאין והאפס המוחלט. לכן, כדי שהעולם הנברא אכן ישאר במציאותו ולא יחזור להיות אין ואפס, כפי שהיה בתחילה, צריך הקדוש ברוך הוא להוסיף לברוא אותו מחדש בכל רגע ורגע, בדיוק כפי שבראו בפעם הראשונה במעשה.

**ובדרך** זו ביאר רבנו הזקן בספר ה'תניא' (ח"ב פ"ג) את הפסוק (תהלים קיט, פט) "לעולם ה' דברך ניצב בשמים" - שהמאמר האלוקי "יהי רקיע", שבאמצעותו נתהווה הרקיע, מאמר זה ניצב לעולם בתוך השמים כדי לקיימם. כי אם יפסיק הקב"ה את המאמר האלוקי, יחזרו השמים בו - ברגע לאין ואפס ככתחילה. משמעות הדבר היא, שמציאותו האמיתית של העולם היא המאמר האלוקי. לעולם עצמו אין שום קיום עצמאי.

**הוא** עצמו, במהותו האמיתית, אינו אלא אין ואפס. כל קיומו של העולם אינו אלא המאמר האלוקי, אשר בורא ומקיים אותו בכל רגע ורגע. הרי שהמאמר האלוקי הוא אמיתת המציאות של הבריאה כולה. העולם הגשמי אינו מפריע לרוחניות אלא להיפך. ועתה נוכל להבין גם את מרכזיותה של שבת בראשית לכל השנה.

**פרשה** זו מעניקה לאדם את ההתייחסות הנכונה לעולם. כשהוא יוצא לחיים, הוא נתקל בקשיים ובהפרעות. הוא צריך לשלב את עקרונות התורה בתוך מציאות החיים, בתוך פעולותיו ועסקיו, ולפעמים נדמה שיש סתירה ביניהם. אומרת התורה: "בראשית ברא אלוקים" - מציאות העולם אינה אלא עשרת המאמרות שבתורה, שבה נאמר (שמות כ, ב ודברים ה, ו) "אנכי ה' אלוקיך" ותרי"ג המצוות. לא תיתכן אפוא סתירה בין השנים, לא ייתכן כלל שהעולם יפריע לקיום המצוות! יהודי שיוצא אל החיים כל ימות השנה כשהוא חדור בהכרה זו, לא יראה בעיניו העולם הפרעה לתורה.

**אדרבה**, גם בשעה שעוסק בעסקיו, ישנן וילמד דברי תורה ויעסוק במעשים טובים, וכך תתנהל השנה כולה מתוך הצלחה בגשמיות וברוחניות.

**"וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְבָהּ וְחַשְׁךְ עַל-פְּנֵי תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם"**  
(א, ב)

### רוחו של משיח תלויה בתורה שהיא מים

**אמרו** רבותינו ז"ל (זוהר הקדוש ח"א פרשת וישב דף קצ"ב ע"ב) זהו רוחו של משיח. אפשר להסביר על פי מה שכתב בזוהר חדש (בראשית דף ח' ע"ד מדרש הנעלם) דבגלות זה האחרון הגאולה



תהיה בזכות משה רבנו ע"ה, והוא תבע יקרא דאורייתא. לכן צריך לעסוק בתורה כדי ליגאל. וזה שנאמר ורוח אלהים מרחפת זו רוחו של משיח, וזה תלוי "על פני המים", אין מים אלא תורה, שבזכות עסק התורה יבא המשיח. וראשי תיבות על פני המים, עפה. שרומז לתורה שנקראת מגלה עפה. ואז בזכות משה רבנו ע"ה תהיה הגאולה (ועי' בס' חומת אנך פ' משפטים אות ט"ו, וכפ' שלח אות ח').

**"וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת" (א, ב)**

### מרחפ"ת אותיות רח"ם פ"ת

הנה תיבת מרחפ"ת נחלק לאותיות רח"ם פ"ת, והוא בא לרמוז על הנותן לעני צדקה שנעשה שותף לקדוש ברוך הוא כמעשה בראשית. שכאן נאמר "על פני המים", ושם נאמר "שלח לחמך על פני המים".

**"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר" (א, ג)**

### בבא מלך המשיח יתגלו רזי תורה

אורה זו תורה (מגילה ז:). אור גימטריא רז. כי בבא מלך המשיח יתגלו רזי תורה, כמו שאמרו חז"ל כי תורה שידועים עכשיו, היא כעין הכל לפני תורתו של משיח, שהיא בידיעת סתרי תורה עמוקים (נחל קדומים, דברים אחדים).

**"וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ" (א, ד)**

### רמז לתרי"ג מצוות

וירא אלהים "את האור" בגימטריא תרי"ג, וזה רמז לתרי"ג מצוות. ולכאורה יש להבין בשלמא רמ"ח מצוות עשה שייך לומר עליהם טוב, אבל שס"ה לא תעשה אסור לעשות אותם שאינם רצויים לפני המקום, ואיך אפשר לומר ע"ז כי טוב. ויראה לומר שהכוונה היא שע"י שהחוטא עושה תשובה מאהבה, נהפכים לו החטאים לזכויות (יומא פ"ו:) ונמצא שעכשיו כולם שווים לטובה, ושייך לומר על כולם "כי טוב".

### "את האור" אותיות 'תורה'

עוד כתבו: "את האור" אותיות 'תורה' ויש עוד שתי אותיות א' - רמז לתורה שהיא "אור" וכמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג) ועוד א' מורה על אחדות. וכן א' אחת כנגד תורה שבכתב, ואחת כנגד תורה שבע"פ.

והרב בינה לעיתים (דרוש לו) פירש מה שנאמר "אִזֵּן שְׁמַעְתָּ וְעַיִן רָאָה ה' עָשָׂה גַם שְׁנִיהֶם" (משלי כ, יב), "אִזֵּן שְׁמַעְתָּ" - כנגד תורה שבעל פה, "וְעַיִן רָאָה" - כנגד תורה שבכתב, "ה' עָשָׂה גַם שְׁנִיהֶם", שהתורה שבכתב והתורה שבעל פה הכל הוא דבר אחד.

"וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם כִּי-טוֹב" (א, ד)

### ההבדל בין אור למאור

בפרשה זו יש חמש פעמים לשון "אור", וביום הרביעי כתיב חמש פעמים לשון "מאור" בתוספת מ"ם. ויש בזה כוונה נפלאה, וזה כי מצינו לחז"ל שאמרו (חגיגה יב.) אור שנברא ביום ראשון נגנו, ואיכא מאן דאמר שהן הן המאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי. ע"ש. ולכאורה שני מדרשים אלו נראין כסותרים זה את זה.

אלא שהאמת אינה כן, כי הכל מודים שאור של יום ראשון היה אור גדול ונגנו, ואלו המאורות שנתלו ביום רביעי אינן עצם האור אלא קיבלו אורם מן ניצוץ אור העליון שנברא ביום ראשון, ולכן ביום הראשון הזכיר לשון אור, כי הוא היה עצם האור. אבל במאורות של יום רביעי הזכיר בכל אחד "מאור" בתוספת מ"ם, להורות שקיבלו אורם מ"אור" אחר גדול מהם כהוראת המ"ם.

ולפי זה אין המדרשים סותרים זה את זה, כי אור הראשון נגנו לדברי הכל לצדיקים, והמאורות של יום רביעי קיבלו ניצוץ האור הראשון, ואם כן ודאי הן הן המאורות כי החלק כלול בהכל, ובזה מיושב גם כן מה שנברא ונגנו, וזה פירושו יקר. (כלי יקר)

### אור הגנוז האיר לאדה"ר במשך ל"ו שעות

**במדרש** (בראשית רבה פרשה י"ב סימן ו') אמר רבי יהודה ב"ר סימון אותה האורה הקדומה שנברא בה העולם, אדה"ר עמד והביט בה מסוף העולם ועד סופו, (והיה מתבונן בכל סודות הבריאה כולה לדעת ולהבין כל הסודות והאורות והפרצופים הצפונים בה). כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי דור אנוש, ודור המבול, ודור הפלגה שהם מקולקלים, עמד ונגזו מהם. כמ"ש "וימנע מרשעים אורם" (איוב לח, טו) ונגזו לצדיקים לעת"ל שנאמר (ישעיהו ג, י) "אמרו צדיק כי טוב" (וגזו בתורה הקדושה כדי שמי שעוסק בתורה ובפרט בזוה"ק וסודות התורה ינהג מן האור הזה ויבין וידע כל סודות התורה הקדושה וסודות הבריאה כולה עליונים ותחתונים) וכיון שראה הקדוש ברוך הוא האור שהוא גנוז לצדיקים, שמח שנאמר אור צדיקים ישמח, ופירושו האור הגנוז עצמו היה שמח מאוד ע"י שהצדיק נהנה מאורו. רבי לוי בשם רבי נזירא אמר, ל"ו שעות שימשה אותה

הארה לאדם הראשון בגן עדן, י"ב שעות של ערב שבת, וי"ב שעות של ליל שבת, וי"ב שעות של יום שב"ק. ואור הגנוז של יום שבת היה גדול מאד יותר מיום הששי, כיון שחטא אדם הראשון ביקש הקדוש ברוך הוא לגנוזו אלא שחלק הקדוש ברוך הוא כבוד לשבת ונעתר לבקשתה והחשיך אותו הלילה. שנאמר ויברך אלהים את יום השביעי (בראשית ב, ג) וכמה ברכו באור. ע"כ.

והנה ע"י האור הגנוז היו עומדים כל מעשה שמים וארץ במדרגה גבוהה ונעלה מאוד, ובפרט אדם הראשון שהיה עומד ומביט ומשכיל באור הזה, את כל פלאי הבריאה. אך לאחר שחטא נסתלק ונעלם האור הגנוז הגדול ונתגשמה כל הבריאה כולה, והאור הזה יחזור שוב בגאולה האחרונה, במהרה בימינו אמן.

### היכן נגנוז אור הגנוז

וכידוע שבמתן תורה נתגלה לנו האור הגנוז הזה, ובזוהר (עי' זוה"ק בראשית דף נ"ב ע"ב) מובא, כי כאשר נגאלנו ממצרים, הלכנו לאורו ארבעים שנה והיה האור מאיר לישראל ע"י משה רבנו ע"ה, שנאמר בו (שמות ב, ב) ותרא אותו כי טוב, ופירש הזוה"ק (זוהר חדש פרשת יתרו דף נ"ח ע"א) שהוא אור הגנוז.

והנה לכל אחד יש כח להנות מהאור הזה על ידי שיעסוק בתורה ובמצוות, וכמו שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב. "את האור" גימטריא תרי"ג שע"י תרי"ג מצוות אפשר לגלות את האור הגנוז. והרב "גאון יעקב" (עין יעקב חגיגה דף י"ד) כתב כי האור הגנוז נגנוז באגדות שבתלמוד.

ובספרים הקדושים מובא שיש ל"ו מסכתות בש"ס ובהם גנוזים אותם ל"ו שעות שהיה מאיר בהם אור הגנוז, וכל מסכת ומסכת יש לה את השעה שכנגדה, ואדם העוסק בתורה, מאירה לו אותה שעה וממנה הוא מאיר ויודע סודות התורה וככל שהוא עמל יותר זוכה יותר.

בגמרא (חגיגה יב.) אמרו, אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, היה אדם הראשון צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו. ובנפש החיים (שער א' פרק ו') ביאר כי הכוונה היא, שהיה צופה בכל המציאות מריש העולמות עד סוף עולם המעשה והיה מאיר ובא כאחד. ובמהרש"א (חגיגה יב.) פירש שהיה צופה בעין שכלו. אמנם בספר אפיקי ים (להגאון ר' יצחק חנר זצ"ל, חגיגה יב.) כתב שבאמת כח האור בעצמו מפולש ומתפשט בכל העולם, וכן כח הַרְאוֹת שבאדם הוא עצמו מתפשט עד סוף העולם, ורק כיון שהוא מלוכב בחומר העין ע"י הקרומיות והגידים הוא מצטמצם, והם מסך המבדיל נגד חוש הראות שאינו יכול להתפשט אלא עד גבול

מסוים. ובכח האור הראשון שהיה זך מאד, היה מפולש עד סוף העולם. ועיין בלשון רבנו חננאל (שם) וזה האור היה בו זיהור שצופין בו ומביטין באורו מסוף העולם ועד סופו.

**גם** ב"נפש החיים" (שער א' סוף פרק א' בהגה"ה) כתב בשם הזהר שהאור נגנו בתורה. זה כמו שפירש המהרש"א (שם) שהוא האור הגנוז לצדיקים שיהיו זוכין לתענוג נפשי להנות מזיו השכינה ע"י התורה שנקראת אור, וכמו שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג).

**ובספרים** מובא שהלומד תורה לשמה זוכה לאור הגנוז. ובבני יששכר (שבת מאמר ג' אות ח') כתב שהעוסק בתורה לשמה מחדש בכל פעם חידושים מכח האור הגנוז.

**במדרש** (תנא דבי אליהו אליהו זוטא פרשה כ"א) אמרו, כיון שראה האור שגנוז הקדוש ברוך הוא לצדיקים שמה. ובמסילת ישרים (פרק א') מסביר מה טעם השמחה באור. שהואיל והעולם נברא לשימוש האדם, כשהאדם משתמש בו לעבודת הבורא, העולם עצמו מתעלה עמו. וכמו שמצינו באבנים שהניח יעקב למראשותיו (חולין צא): אמר רבי יצחק, מלמד שנתקבצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו. וכמו שמצינו אצל הרשב"י זיע"א שהעולם התעלה והזדכך עמו עד שאפילו הצפורים היו מרחשין דברי תורה (זוה"ק בכמה דוכתי).

וזה מה שזוכר לעיל בשם הספרים הקדושים, כי אור הגנוז בבריאת העולם האיר שלשים ושש שעות, ואח"כ גנוז הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא, וגנוז בתורה הקדושה, שכל העוסק בתורה בקדושה, לפי הכוחות והמאמצים והחשק והקדושה שלומד את התורה, כך מתגלה אליו האור הגנוז בתורה, ולכן יש שלשים ושש מסכתות, כנגד שלשים ושש שעות שהאיר בהן אור הגנוז. וכן יש בחנוכה ל"ו נרות כנגדם.

### מתי נברא האור הגנוז

**וידוע** שהעולם נברא בכ"ה באלול (מדרש רבה ויקרא פרק כ"ט), ואז נברא גם האור הגנוז, ובאותה שעה גנוז הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא, שהוא עולם הבא, עולם הבינה, אימא עילאה, והוא דומה לטיפת האור שבמעיי אמא, שניכרת רק אחר ג' חדשים, שהוא זמן הכרת העובר, וכך גנוז הקדוש ברוך הוא את האור לצדיקים, ג' חדשים מכ"ה באלול עד כ"ה בכסלו, שאז ניכר הארת האור הגנוז שגנוז הקדוש ברוך הוא לצדיקים במעיי אמא עילאה, הנקראת לעתיד לבא, ואז מתחילה להתגלות הארת האור הגנוז בקומת השנה, בחנוכה, שהוא בחינת עלמא דאתי, בינה.

וזוה מובנים דברי הבעש"ט, שאמר שמסירת הפתקין מתארכת עד חנוכה, כי עד חנוכה עדיין לא יוצאת הארת הימים הנוראים בגילוי, אלא רק בכ"ה בכסלו, שאז הוכר העובר במעי הבינה, ולכן ימי החנוכה נקראים ימי בינה, כי בהם מאיר האור הגדול הגנוז לעתיד לבוא, הנקרא עלמא דאתי, וכן נקראים ימי בינה כנגד עולם הבינה עולם התשובה, שבו עדיין אפשר לחזור בתשובה, ולהטיב לכל השנה כולה, שבהם נגמרת הארת הבינה של הימים הנוראים.

**"וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד" (א, ה)**

### תחילה גלות וחושך ואח"כ הגאולה והאור לישראל

הגמ' בחולין (פג.) לומדת מכאן שהיום הולך אחר הלילה מבריאתו של עולם, שקודם כתוב "ויהי ערב" ואח"כ "ויהי בקר" - שקודם מגיע הלילה ואח"כ היום, וזה בישראל, אבל אצל אומות העולם הוא להפך היום קודם ואח"כ הלילה, וזה רמז: שאצל ישראל הגלות והחושך הם קודם ואח"כ הגאולה והאור!

על דרך זה גם ה"שבת", קודם יש לנו את הטרחה וההכנה לשבת, ואחר כך נחים ואוכלים מן המוכן כבר, וכך גם ישראל: קודם הם טורחים ומכינים את עצמם בתורה ובמצוות ובמעש"ט בעוה"ז, ורק אח"כ הם זוכים לשכר ולמנוחה של העוה"ב! אבל לא כן אצל אומות העולם.

**"וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרִקְיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי" (א, ה)**

### המחלוקת בין המים העליונים לתחתונים

אמרו חכמינו זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה ד' אות ז') שלא נאמר כי טוב בשני מפני שהיתה מחלוקת בין המים העליונים למים התחתונים, ואף שדבר זה הוא לתיקונו של עולם, בכל זאת לא נאמר בו "כי טוב" וכדברי רב טביומי.

הטעם שלא נאמר ביום השני כי טוב, לפי שנברא בו גיהנם. וגם באדם לא נאמר כי טוב לפי שנבראו שני פרצופין אחר אחר. אמר ה', לא טוב היות האדם כך לפי שהוא לבדו, אלא אעשה לו עזר כנגדו, לזה לא נאמר בו כי טוב. רבי חנינא אומר לפי שבו נבראת מחלוקת שנאמר "ויהי מבדיל בין מים למים". אמר רבי טביומי, אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם - לישובה, אין בה כי טוב, מחלוקת שהיא לערבובו על אחת כמה וכמה.

**אתם רוצים שאני אעשה מחלוקת נגד רב שנבחר להנהיג את ישראל?**

ולא אמנע מלכתוב בענין זה דברים ששמעתי מפה קדוש מהסבא קדישא גאון עוזנו מרן רבי עזרא עטייה זכר צדיק וקדוש לברכה, ראש ישיבת פורת יוסף בירושלים, וכך היו דבריו:

לפני למעלה מחמשים שנה נבחר למשרה רמה בעולם הרבני רב חשוב מאוד. והנה חבריו של הרב הנבחר לא השלימו עם בחירתו והחליטו להתנגד לבחירה, ומאחר שידעו את מעמדו של מרן ראש הישיבה בעולם התורה, ניסו לשכנעו מדי פעם לחתום על מודעה נגד בחירתו של הרב הנבחר אך מרן התחמק מכך.

**פעם** אחת החליט להתנגד למעשיהם ואמר להם, אמרו חכמינו זכרונם לברכה שלא נאמר כי טוב בשני מפני שהיתה מחלוקת בין מים עליונים לתחתונים, דבר שהוא לתיקונו של עולם ובכל זאת לא נאמר בו כי טוב וכדברי רב טביומי, ואתם רוצים שאני אעשה מחלוקת נגד רב שנבחר להנהיג את ישראל, ולהרבות מחלוקת בישראל. (מוסר חכמים לגאון הצדיק כה"ר אליהו שרים וצוק"ל).

### המים התחתונים בנו מדוע הם במקום טומאה

**במדרש** (בראשית רבה פרשה ד' סימן ו') ביום שני לא נאמר בו כי טוב, לפי שהיתה בו מחלוקת, שכאשר נתחלקו המים התחתונים מן העליונים געו בבכיה, מדוע הם לא בעליונים והם במקום טומאה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, שתקו ואני אצוה עליכם ניסוך המים, ולא נתפייסו, כי אינו כי אם פעם אחת בשנה, וכתת להם הקדוש ברוך הוא ברית שימלחו בהם את הקרבנות שנאמר (ויקרא ב', יג) "ולא תשבית מלח". ועוד שרק אחרי שאתם פותחים בשירה, המים העליונים יפתחו בשירה.

**"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וַיִּרְדּוּ בְדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ" (א, כו)**

### מהותו של אדם הראשון

הנה קודם לאבות העולם היה אדם הראשון - יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא בחיר הנבראים, כמו שכותב הזוה"ק ("ח"ב דף רמה). וז"ל: אשרי חלקך אדם הראשון המבורר מכל הנבראים שקיימים בעולם שריבה (הגדיל) אותך הקדוש ברוך הוא על כולם והכניסך בגן עדן, והתקין לך בו שבע חופות להשתעשע בעונג הנועם העליון. ע"כ.

**בארבעה** תארים נקרא האדם: אדם, איש, גבר, אנוש. השם הנעלה ביותר הוא ה"אדם" המורה על מעלה ושלמות, והוא כי יש לו מוחין דגדלות ומאיר בו האלהות העליון ואין עניני העוה"ז מבבלבים אותו והכל נחשב לפניו להבל. אמנם כדי להקרא אדם, צריך הוא להיות נשוי כמ"ש "זכר ונקבה בראם וכו' ויקרא את שמם אדם". אדם ראשי תיבות דרך מצותיך ארוץ (גינת אגוז פרשת בא אות רכ"ו).

אחריו תואר "איש" המראה על שררה וגבורה שמתגבר על יצרו, ושם זה הוא נמוך מאדם כי צריך תמיד להתגבר על יצה"ר, וראשי תיבות א"י"ש - אדם ירא שמים (אלף המגן לר' אליעזר פאפו פרשת וירא).

ואחריו "גבר", שאינו מתגבר מעצמו אלא צריך עזרה ע"י אחרים.

ולבסוף הפחות שבכולם הוא "אנוש", ששם זה מורה על קטנות וחלישות כמו שכתוב "עֲקֵב הַלֵּב מִכֹּל יְאֻנָּשׁ הוּא" (ירמיה יז, ט). ולכן קראוהו המלאכים בשם אנוש כמש"כ "מה אנוש כי תזכרנו" (תהלים ה, ה).

העבודה שלנו עלי אדמות לעסוק בתורה הקדושה, כי זה תכלית כל הבריאה, וכמו שדרשו רבותינו (בראשית רבה א, א) "בראשית ברא אלהים", בשביל התורה שנקראת "ראשית" ברא הקדוש ברוך הוא את השמים ואת הארץ וכל הבריאה כולה, וחתם חותמו שהוא אמ"ת (שבת נה). בס"ת בראשית ברא אלהים, כי מוטל עלינו לגלות את נקודת האמת שנמצאת בלבנו, כי בזכות נקודת האמת הפנימית הזאת אומר הקדוש ברוך הוא "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם" (ויקרא כו, מד).

והנה האדם נברא בסוד מעשר מן האמת, כי האדם הישראלי הוא תמצית האמת, האלהות, כי אם תעשר אמ"ת תקבל אד"ם.

אם תעשר את אות א' דאמת - תקבל אות א' דאדם. וכן אם תעשר אות מ' דאמת - תקבל אות ד'. ולאחר מכן אם תעשר אות ת' דאמת - תקבל מ'. והנה חוה היא מעשר מהצלע, כי צל"ע גימטריא "מאה תשעים", ומעשר ממאה תשעים יעלה תשע עשרה גימטריא חו"ה.

### מהותה של חוה

והנה תחילת בנין הנקבה היה מן הצלע של האדם הראשון, והאיש שנושא אשה משלים עצמותיו ומוצא אבדתו, ומי שאינו נושא אשה נמצאו עצמותיו חסרות ומתפזרות ואינן מתקבצות יחד, כי עד עשרים שנה הקדוש ברוך הוא יושב ומצפה לאדם שישא אשה, כיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה אומר הקדוש ברוך הוא "תפח עצמותיו" (קידושין כט:), ולכן חוה היא מילוי הנסתר של האדם כי אד"ם גימטריא ארבעים וחמש של חו"ה במילוי אלפין כזה: יוד הא ואו הא, אם תוציא אותיות השורש חו"ה ב"ה גימטריא עשרים ושש ישאר סך תשע עשרה גימטריא חו"ה, כי היא המילוי של האדם ובלעדיה האדם אינו שלם.

**וּכְתוּב** בזוה"ק (ח"א פרשת ויגש דף רה:): בא וראה, כאשר ברא הקדוש ברוך הוא את האדם, אסף עפרו מארבע רוחות העולם ועשה אותו במקום בהמ"ק שלמטה והמשיך עליו חיים מבית המקדש שלמעלה. עכ"ל.

**וְאִח"כ** נפח בו נשמתו כמש"כ "ויפח באפיו נשמת חיים", וכתוב בזוה"ק, "מאן דנפח מדיליה נפח", כי הקדוש ברוך הוא נפח באדם נשמתו מפנימיותו. וכתב הרמ"ע מפאנו, ויפח - בגימטריא מאה וארבע שזה ד' פעמים הוי"ה כנגד נפש, רוח, נשמה, ונשמה לנשמה.

**וְאִם** נקה נפש רוח נשמה, ראשי תיבות נר"ן וסופי תיבות שח"ה גימטריא תרי"ג.

**והאותיות** הפנימיות של נפש רוח הן פ"ו גימטריא אלהי"ם, ואותיות אמצעיות של נשמה ש"ם גימטריא הוי"ה שד"י, יחד גימטריא 426. תוסיף לזה אות יו"ד שהקדוש ברוך הוא שם בפנימיות הזכר, ואות ה' ששם באשה, הרי גימטריא אמ"ת. וזה חותם האמ"ת ששם הקדוש ברוך הוא באדם והוא סוד אור הגנוז שבנפש האדם והיא בחינת "אהבה מוסתרת", שהיא אהבה שיש בנפש האלהית שכל כוחה הוא להדבק באין סוף ברוך הוא.

**"נַעֲשֶׂה אָדָם"** (א, כו)

### על ידי ענוה יכולה השכינה לשרות בתוכנו

**"ענותנותו** של הקדוש ברוך הוא למדנו מכאן, לפי שהאדם בדמות מלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם". (רש"י)

**על** פי זה פירש הגאון רבי אהרן שמואל אסאד, אב"ד "סערדאהלי" באופן נפלא את הפסוק בתהלים (קיש, ו): "זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיתני". שהאלשיך פירש את הפסוק: "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם" (ויקרא כו, יא) - שהנשמה רוצה לצאת מגוף האדם ולשוב אל מקורה, באומרה כי טוב לי אז מעתה, אבל נושאת קל וחומר בעצמה משכינת כבודו יתברך השוכן אתנו. אבל כבר ידוע שהגאווה מרחיקה את השכינה מן האדם, וכאמרם (סוטה ה.): "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת".

**והנה,** השכינה נקראה בשם "זאת". וזו הכוונה: "זאת", כלומר השכינה, היא נחמתי בעניי, כי אמרתך, זה מה שאמרת "נעשה אדם", חיתני, שהרי אמרו חז"ל (סנהדרין צב.): "הוי קבל וקיים" פירוש הוי עניו ותחיה (רש"י), והיינו על ידי השראת השכינה. ועל ידי שלמדנו ענוה מאמירת "נעשה אדם" - יכולה השכינה לשרות בתוכנו. (שו"ת יהודה יעלה - בהקדמת בנו).



”וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם”

(א, כז)

### חומרת שיחה בטלה

**נקדים** לכך את מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא יט:): השח שיחה בטלה עובר בעשה ולא תעשה. וכהנה החמירו מאד חכמי הקבלה על שיחה בטלה. והענין הוא ע"פ משל לאומן המצייר ומחקה תבנית בנינים, שבא אליו ממרחקים ציור של ארמון מפואר ומופלא בארכו ורחבו והדריו, ועליותיו מרווחים ורבים מאד והוא מצויר על גליון קטן, וציוה האומן למשרתו שיעתיק הציור על גליון אחר להיות לו למשמרת לחזות בנועם בניינו ולעשות כמוהו לעת הצורך, וכן עשה משרתו והעתיקו בדיוק בכל עניינו כתבניתו האמיתית מחוזה מול מחוזה, והביאו אל האומן. ויהי בהתבונן בו האומן בעיון דק, וירא בהעתיקו בחסרון נקודה אחת אשר לא העתיקו, ויקצוף על משרתו מאד ויפגע בו. וישאלהו משרתו למה יחר אף אדוני בשביל העדר נקודה אחת קטנה מאד אשר מי יחוש להעדרה הלא דבר קטן הוא. ויענהו האומן בחרי אף, דע וראה מה רב קלקול הבנין בחסרון נקודה כזאת, עמוד והתבונן כמה ארכו ורחבו של הארמון הזה בהבנותו עלי ארץ, וכמה קטנו על הציור הקטן הזה, וא"כ איך לא תבין כי מהעדר נקודה כזאת, יחסר מבניינו המפולש ענין רב הכמות אשר ישחית תבנית הבנין בכלל.

**והנמשל** הוא כי הקדוש ברוך הוא ברא עולמות רבי הכמות וגדולי האיכות אשר כל רחבי העולם כאין נגדם ואין חקר לגדולתם. והם בשמים ממעל, וכלל אותם בצמצום בתבנית האדם בחושי וכוחותיו ומידותיו, ולכן נקרא האדם עולם קטן, והוא ביאור הכתוב בצלם אלהים עשה את האדם, כי בו מצויירים כל העולמות הנקראים אלהים בדרך כלל. וא"כ מה רב הפגם והקלקול אשר יעלה בעולמות הגדולים ההם ע"י דיבורו הקל אחרי שהוא ציור ענין גדול לאין חקר. וזהו שאמר החכם שלמה המלך ע"ה (קהלת ה, א) "כי אלהים בשמים ואתה על הארץ" בדמותו ובצלמו ובך כלול הכל, לכן אל תביט אל קטנות הציור כי אם על גודל המצייר, והבן. (דרוש קהלת קול נגידים מהגאון אהל יעקב - המגיד מדובנא)

”וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ” (א, כז)

### נעשה אדם נאמר בעבורך

**מצאתי** מרגלית יקרה בזוה"ק אחרי מות (דף ס"א ע"ב) ותאנא ולמדנו כי כלהו זכאי קשוט עד לא ייתון לעלמא שכל צדיקי אמת טרם שיבואו לעולם כלהו אתתקנו לעילא כולם

מתתקנים למעלה ומוכנים לרדת לעולם הזה ואקרון בשמהן ונקראים בשמותם, זר' שמעון בן יוחאי מן יומא דברא קודשא בריך הוא עלמא ורבי שמעון מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם הוה אזדמן קמי קודשא בריך הוא ואשתכח עמיה היה מוכן ומזומן לפני הקדוש ברוך הוא לרדת לזה העולם, והיה נמצא עמו וקודשא בריך הוא קרי ליה בשמיה והקדוש ברוך הוא קרא אותו בשמו זכאה חולקיה לעילא ותתא אשרי חלקו למעלה ולמטה עליה כתיב (משלי כג, כד) ישמח אביך ואמך, אביך דא קודשא בריך הוא היינו ז"א ואמך דא כנסת ישראל היינו מלכות.

ועל פי זה יבואר מה שכתב ר' שמעון לביא ז"ל בפיוט "בר יוחאי", "נעשה אדם נאמר בעבורך" שכתבו על זה בספרים הקדושים שהקדוש ברוך הוא העמיד את דיוקנו וצלמו של ר' שמעון לפניו, ואמר לכל הספירות והעולמות ולמלאכים אני רוצה לברא אדם וכל אחד מכם יתן לו מתנה ממנו. וענין זה מתבאר עם הזוהר הזה שמיום שברא הקדוש ברוך הוא העמיד את ר' שמעון על ידו והיה נמצא עימו, ולכן התחילה התורה בתיבת בראשי"ת, ראשי תיבות אור תורת רבי שמעון בר יוחאי.

### ת"ח העוסקים בתורה מקבלים השגה גבוהה בעת שישנים

מצינו במדרש (אבות דרבי נתן פרק ח') כי בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם, היה מוטל גולם מראש העולם ועד סופו, שנאמר (תהלים קלט, טז) "גלמי ראו עיניך", והיה עקבו של אדם הראשון מכהה את גלגל החמה, ובקשו המלאכים לומר לפניו קדושה, כי היו סבורים שהוא אלוה. מה עשה הקדוש ברוך הוא, הפיל עליו תרדמה, וכיון שראו המלאכים שהקדוש ברוך הוא הפיל עליו תרדמה, אמרו זה לזה: "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי כמה נחשב הוא" (ישעיה ב, כב).

אלא שהדברים תמוהים עד למאוד, מדוע רצו המלאכים לומר לפני האדם הראשון קדושה, והלא באותו יום, קודם שנברא, התייעץ עמו הקדוש ברוך הוא ואמר להם "נעשה אדם", ואיך טעו לחשוב שהוא אלוה.

זאת ועוד: מדוע צריך היה הקדוש ברוך הוא להפיל עליו תרדמה, למה לא אמר להם בפשטות: "הלא זהו האדם שבראתי". עוד יש לבאר, מה התכוונו המלאכים באמרם זה לזה "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי כמה נחשב הוא".

ביאור נפלא, מובא בשמו של הגאון רבי יעקב קאפיל מרגלית, מק"ק ולאדמירא: מצינו בגמרא (חולין צא:), "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, אמר להם הקדוש ברוך הוא

למלאכים: משעה שבראתי אדם זה, לא תוכלו לומר קדושה לפני למעלה - עד שיאמרו ישראל קדושה למטה, שנאמר (איוב לח, ז) "ברן יחד כוכבי בקר" ואחר-כך "ויריעו כל בני אלהים", שהמלאכים אינם יכולים לומר קדושה לפני הקדוש ברוך הוא עד כנסיה אחרונה שבישראל".

**מעתה יובן:** המלאכים ידעו שהוא אדם, אך בקשו לומר "לפניו" קדושה, דהיינו שלא יצטרכו להמתין עד שיאמר הוא קדושה ורק אחר כך יאמרו הם.

**מה עשה הקדוש ברוך הוא,** הפיל עליו תרדמה. כי הנה ידוע מספר הזוהר שהצדיקים ותלמידי חכמים העוסקים בתורה יומם ולילה, בשעה שהם ישנים, עולה נשמתם למעלה במתיבתא של הקדוש ברוך הוא ומקבלת השגה בלימוד התורה. אבל המלאך אינו יכול להכנס לחדר הפנימי, כי המלאכים אומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו" ואינם יודעים "איה מקום כבודו". ע"כ. ולכן הפיל הקדוש ברוך הוא תרדמה על אדם הראשון - להמחיש למלאכים כמה גדולה מעלת האדם ממעלתם.

**ומהיכן נובעת קדושה ומעלה יתירה זו,** ממה שנשמת האדם ניתנה לו על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו. ולכן אמרו המלאכים: "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", כי זו מעלתו היתירה עלינו, ועל כך הוסיפו "כי במה נחשב הוא", וההסבר בזה הוא, ששם הוי"ה במילואה עולה מ"ה, ואדם הוא חלק אלוה, ואם כן "כי ב-מ"ה נחשב הוא", האדם נחשב לחלק אלוה ממעל... ("קול יעקב", ויניציאה שנת תי"ח)

**"זָכַר וּנְקָבָה בְּרָא אֹתָם"** (א, כז)

### מסירת סתרי תורה רק לראויים

**כתב הרמב"ן** (בראשית ה, א) וזה לשונו: כתב רבינו שרירא הגאון, שמסרו חכמים אחד לחברו הכרת פנים וסדרי שרטוטין, מקצתן אמורים בסדר פסוק (שם ה, א) "זה ספר תולדות אדם", ומקצתן בסדר פסוק של אחריו "זכר ונקבה בראם". ואין מוסרים סתרי תורה ורזין אלא למי שרואין בו סימנין שראוי לכך. אלו דברי הגאון. וסיים הרמב"ן ולא זכינו בהם.

**"וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם"** (ב, א)

### אמירת ויכולו מכפרת כמו פרה אדומה

**בגמרא** שבת (ק"ט). אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו ערב שבת, שני מלאכי השרת מניחים ידיהם על ראשו, ואומרים לו "וסר עונך וחסאדתך

תכופר" (ישעיה ו, ז). ע"כ. וטעם הדבר מפני שבפרה אדומה כתוב 'אשר' שלש פעמים, וכתוב 'אשר' בוכולו שלש פעמים, מה פרה אדומה לכפרה אף ויכולו לכפרה. (ירושלמי)

"וַיֵּשְׁבֶת בְּיִזְרְעֵל הַשְּׁבִיעִי" (ב, ב)

### האם יש דג ששובת בשבת

**במד"ש** (מדרש רבה בראשית פרשה י"א אות ה') אמרו, נהר סמבטיון שובת בשבת ובכל ימות החול מעין נובע ומוציא מים בתקפו ואבנים גדולות, ובשבת נח המעין ואין אבנים הולכות מן הנהר. ועוד יש הר שמוציאים מעפרו כסף ובשבת לא יוציאו מעפרו כסף, ויש דג ששובת בשביעי על שפת הים עד מוצאי שבת ושם הדג שבתו לפי ששובת בשבת (ילקוט ראובני, בראשית).

"וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יִזְרְעֵל הַשְּׁבִיעִי וַיִּקְדַּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבֶת מְכָל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת" (ב, ג)

### על מצחו של אדם הראשון היה כתוב 'אמת'

**בספר** 'גימטריאות' (בראשית אות ז') לרבנו יהודה החסיד ז"ל כתב דבר נפלא: שעל מצחו של אדם הראשון היתה כתובה תיבת 'אמת' והטעם לזה, מפני שחתם הקב"ה את הבריאה שברא בחותמו שהוא אמת. כדאיתא במסכת שבת (נה). אמר רב חנינא חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת.

**והוסיף** בספר גימטריאות (שם אות י') עוד דבר נפלא, שבן סירא בנו של ירמיהו הנביא רצה לעסוק בספר יצירה לברוא אדם, יצתה בת קול ואמרה "לא תוכל עשוהו לבדך" (שמות יח). הלך בן סירא אצל אביו ירמיהו הנביא ועסקו בו, ולבסוף שלש שנים נברא להם אדם אחד והיה כתוב במצחו 'אמת' כמו שהיה כתוב במצחו של אדם הראשון.

**אמר** להם האדם הנברא, אם יחיד הקב"ה ברא אדם הראשון, כשרצה להמית את אדם הראשון, מחק אות א' מ'אמת' ונמצא 'מת' כל שכן שאני רוצה לעשות כן, ולא תבראו עוד אדם, שלא יטעו בו העולם כדור אנוש. ולכך אמר ירמיהו (ירמיהו יז, ה) ארור הגבר אשר יבטח באדם. ואמר להם אדם הנברא, היפכו צירוף האותיות למפרע, ומחקו 'א' מ'אמת' שבמצחי. ומיד נתבטל מציאותו ושוב נעשה עפר. (אוצר פלאות התורה)

”אלה תולדות השמים והארץ בהבראם” (ב, ד)

### מה הכוונה תולדות השמים

**בזוה"ק** (פרשת חיי שרה דף קכ"א ע"א) מבואר, שכאשר אברהם אבינו עליו השלום, בא לקבור את שרה במערת המכפלה, כשנכנס שם קמו אדם וחוה ולא הסכימו שיטמון אותה שם, כי אמרו אנחנו בפני שרה אמנו ואברהם אבינו לא נחשבים צדיקים ונתבייש בפניהם, עמד אברהם ופייס אותם ואמר אני אתפלל עבורכם ואתקן אתכם, וכך נתרצו.

על פי זה מבואר הפסוק הנ"ל, כי לכאורה קשה, שהרי היה צריך לומר "אלה השמים והארץ בהבראם" בזכות אברהם ותו לא, ומה הכוונה "תולדות" אם באמת מדובר על השמים והארץ, אולם התירוץ לכך, כי שמים זה בחינת ז"א והארץ היא בחי' נוק' דז"א, והתולדות שלהם הם אדם וחוה שהם תולדות של ז"ן - בזכות מי יתקיימו, "בהבראם" בזכות אברהם אבינו עליו השלום, כי הוא היה גלגול אדה"ר, ושרה גלגול חוה, והם תקנו אותם, ולכן יתקיימו בעולם יפה.

”וַיִּצַר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֶפְרַם מִן-הָאֲדָמָה וַיַּפַּח בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה” (ב, ז)

### למה נאמר ויצר בב' יודין

**בזוהר** הקדוש (פרשת בא דף מא:): איתא בזה הלשון: ויצר בב' יודין. חד יצר הטוב, דא גבריאל דאולף עמיה שבעים לשון קודם שיצא ממעי אמו. וחד יצר הרע, דמשכח מיניה שבעים לשון דאולף ליה יצר הטוב. ע"ש.

”וַיִּצְוּ יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֶּן אָכַל תֹּאכְלוּ” (ב, טז)

### איזה עץ היה עץ הדעת

**אדם** הראשון נצטוה שלא לאכול מעץ הדעת אולם לא נצטוה כן גם על עץ החיים, והטעם הוא לפי שעץ הדעת היה גדר לעץ החיים, ולפי שהנחש פיתה את חוה ופרץ הגדר לכך גרשו מן הגן שלא יאכל מעץ החיים. ולזה הנחש נמצא בין הגדרים לפי שפרץ גדרו של עולם ושל עץ החיים.

**וכתב** בספר ליקוטים מפרדס (ח"א ערך אדם הראשון אות ט') אדם הראשון חָטָא בעץ הדעת היה אתרוג, והקדוש ברוך הוא צוה עליו שלא לאכלו באותו יום אלא ימתין עד הלילה,

שהאדם נברא ביום הששי בשעה תשיעית, וצוה עליו להמתין שלש שעות בטרם יאכל האתרוג - במקום שלש שנים של ערלה, וביום השבת יהיה עץ הדעת כולו טוב, וכשבא לחתוך ממנו - אילו האתרוג היה צועק ואומר (עיין מדרש רבה ט"ו ח') אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנדני (תהלים לו, יב) ראשי תיבות אתרוג וסופי תיבות לילה, שאמר לו לאדם הראשון להמתין עד הלילה. עכ"ד.

**"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (ב, יח)**

### תפקיד האשה

המהר"ם אלשיך (כאן) מפרש את הפסוק הזה על פי המאמר של רבי חייא (יבמות סג.) על האשה: "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא". ועל אלו שני הדברים אמר, "לא טוב היות האדם לבדו" - שהוא להנצל מן חטא ההרהור, "אעשה לו עזר כנגדו" - לגדל את בניו לתורה.

**"וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה" (ב, כ)**

**אדם הראשון תיכף בשעת בריאתו כבר השיג עומק גדלות השי"ת**

**במדרש** (פרשת בראשית פ"ז אות ד') הובא הסיפור באריכות, שבשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם, נמלך במלאכי השרת ושאל מהן: 'נעשה אדם?' אמרו מלאכי השרת להקב"ה: אדם זה מה טיבו, אמר להן: חכמתו מרובה משלכם. הביא לפני מלאכי השרת בהמה חיה ועוף, ושאלם מה שמותיהם, ולא היו יודעין. העבירן לפני אדם הראשון, ושאל ממנו הקב"ה: מה שמותיהם? אמר: זה שור, זה חמור, זה סוס, וזה גמל.

**אח"כ** שאל הקדוש ברוך הוא מאדם הראשון: ואתה מה שמך? אמר: אני נאה להקרא 'אדם' שנבראתי מן האדמה. ושוב שאלו הקדוש ברוך הוא: מה שמי? אמר אדה"ר: לך נאה להקראות 'אדני' שאתה אדון לכל בריותיך. ודרשו במדרש (שם) על הפסוק (ישעיה מב, ח) "אני ה' הוא שמי", שאמר הקב"ה 'אדני' הוא שמי שקרא לי אדם הראשון.

**מכאן** נלמד שאדם הראשון תיכף בשעת בריאתו כבר השיג עומק גדלות השי"ת, עד כדי כך שהיה יכול לכוון השם אמיתי הראוי לו יתברך.

"וַיִּבְנֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל-הָאָדָם" (ב, כב)

(כב)

### השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה

"הצלע" - אותיות לעצה, כמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט.) איתתך גוצא, גחין ולחיש לה (אם אשתך קצרה, כפוף את עצמך ושמע את דבריה ועצותיה בעניני העולם הזה). דבר אחר אותיות "העצל", השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה והוא עצל. רבנו אפרים ז"ל. (נחל קדומים)

כשנסר הקדוש ברוך הוא את חוה מאדם קיטטה בשבעים קישוטין כנגד שבעים פנים לתורה, ותיקנה בי"ג תיקונים כנגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, והלבישה בששה לבושין כנגד ששה סדרי משנה, ואח"כ ויביאה אל האדם שהיה אז במקום בית המקדש ואח"כ הכניסם לגן עדן. (ילקוט חדש)

"וַיִּבְנֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע" (ב, כב)

### בריאת האשה הייתה על דעת שתהיה צנועה

במדרש בראשית רבה (פ"ח ב, וכע"ז במדרש תנחומא וישב סימן ו') איתא דבר נפלא, כשרצה הקב"ה לברוא את חוה, היה הקב"ה הושב ומתבונן מאיזה אבר לברוא אותה, אמר: אם אברא אותה מן הראש - תהא גאוותנית לילך בקומה זקופה, אם אברא אותה מן העין - תהא סקרנית לבקש לראות את הכל, אם אברא אותה מן האוזן - תהא צייתנית לשמוע כל דבר, אם אברא אותה מן הפה - תהא דברנית, כלומר מדברת הרבה, אם אברא אותה מן הלב - תהא קנאית לקנאות בלב, אם אברא אותה מן היד - תהא גנבת, אם אברא אותה מן הרגל - תהא יצאנית, לכן ברא הקב"ה את חוה ממקום צנוע שבאדם, מן הצלע, שהוא מן הירך שאפילו בשעה שאדם עומד ערום הירך מכוסה, כדי שתהיה צנועה יושבת בבית. ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה היה אומר לה, תהי אשה צנועה.

"וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפְּעַם עָצָם מֵעֲצָמֵי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי" (ב, כג)

### מעשה נורא עם ר' סעדיה גאון שבירר מי הבן האמיתי

בספר חסידים (סימן רל"ב) הובא מעשה פלא בעשירי אחד שהלך למדינת הים ולקח עמו את עבדו וממון רב, והשאיר את אשתו מעוברת. לימים מת העשיר והניח כל הממון והלך העבד והחזיק בנכסיו, ואמר העבד שהוא בנו של העשיר, ונתחתן עם גדולי הדור. כשגדל הבן

של העשיר, שמע שמת אביו ומה שנעשה בנכסיו, נסע לתבוע נכסי אביו שהחזיק בהם העבד, אבל היה מתירא לפתוח פיו פן יהרגוהו.

**נתאכסן** הבן בבית רב סעדיה בן יוסף החכם, וכשהניחו לפני האורח לאכול, לא אכל מרוב דאגה ועגמת נפש, עד שסיפר הבן לרב סעדיה את כל המאורע. נתן לו רב סעדיה עצה לדבר אל המלך, וכן עשה. כששמע המלך את דבריו, שלח המלך אחר רב סעדיה שהוא ידון דין זה.

**ציוה** רב סעדיה להקזי דם מהעבד בספל אחד, ולהקזי דם מהבן בספל אחר, ולקח עצם של העשיר, והניח בספל העבד, ולא נבלע הדם בעצם, אחר כך לקח העצם והניח אותו בספל דם הבן, ונבלע הדם בעצם, כי הם גוף אחד, ולקח רב סעדיה הממון של העשיר המת ונתנו לבן, שנתברר שהוא הבן האמיתי ולו מגיעה ירושת אביו, שהוא עצם מעצמיו ובשר מבשרו של אביו.

**וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפְּעַם עֵצָם מֵעֲצָמֵי וּבֶשֶׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקַחָהּ-זֹאת" (ב, כג)**

### מכאן והלאה יהיו ג' שותפים באדם

יש להתבונן מהו הדגש "זאת הפעם", ויראה לומר שמפני שאמרו בגמרא (נדה ל"א): שלשה שותפים יש באדם: הקב"ה, אביו ואמו. הנשמה מהקב"ה, העצמות והגידים מהאבא, הבשר והעור והדם מהאמא. ע"ש. והנה לחוה לא היה אב ואם - וכמו שנאמר "כי מאיש לקחה זאת" (בראשית ב, כג), א"כ רק "זאת הפעם" היא "עצם מעצמי ובשר מבשרי" - כולה, אבל מכאן והלאה יהיו ג' שותפים באדם.

**וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עָרוֹם וּגְוִי וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֵּן" (ג, א)**

### הנחש דיבר עם חוה בלשון הקודש

**במדרש** פסיקתא רבתי (בראשית ג, א) איתא שהנחש דיבר עם האשה 'בלשון הקודש', וזה מדויק מהפסוק "והנחש היה ערום." ו'ערום' פירושו חכם, שהיה יודע לשון האדם, ודיבר אליו בלשונו. ורבנו סעדיה גאון אומר שלא שייך ענין הדיבור והדעת בחיות כי אם בבני אדם, ורק באדם יש אברי הדיבור, ומוכח שהנחש לא דיבר בעצמו אלא 'מלאך' דיבר בשביל הנחש.



וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה" (ג, א)

### הנחש ממית מבין שיניו

מובא בשם הגר"א ז"ל על מה שאמרו רז"ל (ברכות לג.) אין הערוד (הנחש) ממית, אלא החטא ממית, ואמרו רז"ל (ב"ק כג:) ארס נחש בין שיניו, ע"כ. ופירש הגר"א ז"ל בין שיניו, כלומר, בין השי"ן ובין הנו"ן. ר"ל תיבת נחש, בין השי"ן והנו"ן יש ח', ובתיבת שטן בין השי"ן והנו"ן יש טי"ת. ובצירוף אמצע אותיות נחש ושטן, הם חט. וזהו אמרם, ארס של נחש הוא בין שיניו כלומר בין אות ש' והנ' של נחש ושטן, הם אותיות ח' ט', ללמד שהחטא גורם המיתה רח"ל.

"וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֵאֱוָה-הוּא לְעֵינֵיהֶם וַנִּחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיֹו וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכְלוּ" (ג, ו)

### זכות העוף ששמו חול, שלא רצה לאכול מהעץ

כשחטא אדם ואכל מן האילן, ירד הקדוש ברוך הוא עם שבעים דיינים ודן מיתה בעולם, והראיה לכך שמבריאת העולם עד הפסוק שמגורש האדם מגן עדן תמצא שבעים שמות בתורה.

ודע לך שיש עוף אחד ששמו חול (סנהדרין קח: ופרש"י ששמו אורשינא), שלא רצה לאכול מן העץ והוא חי אלף שנים ובסוף גופו כלה וכנפיו מתמרטים, ומשתיירת בו הנוצה וחוזר ומגדל אבריו וזהו שנאמר "כחול ארבה ימים", כי חוה האכילה מעץ הדעת לכל בהמה חיה ועוף (בראשית רבה פרשה י"ט אות ה').

"וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִרְמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ תֵאֱנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת" (ג, ז)

### תאנה רפואה לשגעון

הגאון המהרש"ם זצ"ל בספרו 'תכלת מרדכי' (כאן, אות כ"ה) כתב ביאור נפלא על מה שאדם יחזה תפרו לעצמם חגורות של 'תאנה', על פי מה שכתב רבנו שלמה אלקבץ ז"ל בספר 'אילת אהבים' (שיר השירים ב, יג) בשם חכמי הטבע, שבהמה שובבה שנשתגעה, אם יקשרו לאילן של תאנה לכמה ימים, תתרפא ותשוב רוחה.

**"וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרְפָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תֹאנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת"**

(ג, ז)

### ענין הבגדים חרפה היא לנו שנשתלשל מחמת חטא זקננו

מפסוקים הללו יש ללמוד מוסר השכל לדור השפל הזה, שמוציאים ומאבדים ממונם על מלבושים להדמות לשרים ושרות ללבוש שש ורקמה, וכל אחד נכוה מחופתו של חברו, בחפצו לעשות מלבושים יקרי ערך לחופת בנו או בתו כמו שעשה חברו, הגם שאינו מבעלי ממון כחברו, ובזה מאבדים ימיהם בהבל להתאמץ להשיגם.

משל למה הדבר דומה, למלך גדול שהיה לו יועץ והיה אוהבו אהבה רבה. לימים אירע שחטא היועץ למלך ונכשל בעוון חמור אשר אחת דתו להמית, אך מגודל אהבה ורחמים היה קשה הדבר בעיני המלך, וצויה חלף העונש שיתלה קולר על צוארו הוא וכל יוצאי ירכו, כדי שיהא לו זכרון עולם כי בעצם נתחייב מיתה ורק המלך בחסדיו הצילו. והנה היועץ עצמו קיים הגזירה כראוי והלך בחבל פשוט, מזכרת עוון. אחר כך בנו אחריו התחיל לעונד על צוארו את הקולר עשוי משי, ואילו בן בנו התהלך בקולר של זהב, עד שברכות הימים נשכח הענין והסיבה לקולר, וכשראוהו לבוש קולר זהב היו הבריות סבורים שזה תכשיט לנוי כיאות לרוב עשרו, וחמדו בלבם לעשות כמוהו. עמד זקן אחד שזכר המעשה ואמר להם: טפשים שבעולם! הלא קולר זה אות קלון הוא להזכיר חטאת אבותיו... וסיפר להם כל הענין.

והנמשל אדם הראשון קודם החטא לא היה צריך מלבושים, כי כתנות אור עטפוהו, אלא שאחרי שחטא ונתחייב מיתה ריחם עליו הקדוש ברוך הוא, ומיעט העונש לקנסו במה שהפשיט ממנו כתנות האור, ולכן הוצרכו חגורות מעלה תאנה. נמצא כי עצם ענין הבגדים הוא חרפה לנו שנשתלשל מחמת חטא זקננו, אך הטפשים שכחו מזה ועושים מן הטפל והחרפה יקר, להתהדר בבגדי שש ורקמה... (מעיינות הנצח בשם ר' מנדלי מויז'ניץ).

**"וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה"** (ג, ט)

### בכל זמן קורא ה' לכל אדם ואומר לו: "איכה", איה אתה בעולם

כשהיה האדמו"ר הזקן בעל ה"תניא" חבוש בכית-האסורים, ב"מועצה החשאית" ("טייני סוביט") בפטרסבורג הבירה, בא אליו שר הז'נרמים לחקירה ודרישה. ראה השר את האדמו"ר כי איום הוא, וכולו שקוע בהרהוריו, הבין כי איש מורם מעם לפניו. והשר היה גדול בחכמה

וגם בקי בתורה. אמר לו השר להאדמו"ר, שאלה אחת בתורה יש לי לשאול ממך, האם תשיב לי על שאלתי, השיב לו האדמו"ר: שאל מה שתשאל. שאל השר: אמור נא לי פירוש הפסוק: "ויקרא ד' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה". וכי הקב"ה לא ידע, איה הוא אדם?

אמר לו האדמו"ר: האם מאמין אתה שהתורה היא נצחית, וישנה בכל זמן ובכל דור ובכל אדם. השיב לו השר: כן, אני מאמין בזה. המשיך האדמו"ר ואמר: פירוש הפסוק הוא, שבכל זמן קורא ה' לכל אדם (על-דרך "בת-קול שמכרזת בכל יום") ואומר לו: "איכה", איה אתה בעולם. והנה לאדם נקצבו ימים ושנים, שבכל יום ובכל שנה יעשה הטוב עם ד' ועם אנשים, ועל כן תתבונן, איה אתה בעולמך, כמה שנים עברו עליך ומה עשית באותן השנים, הרי אם למשל, אתה חי כך וכך שנים (האדמו"ר תפס בדיוק את מספר השנים שהיה אז להשר) מה עשית בשנותיך, האם היטבת משהו...

השר נתפעל מאוד, טפח לו בידו על כתפו ואמר: "בראבו!" (יישר כוחך). ולאחר שראה ממנו אחר כך עוד כמה חכמות נפלאות בענינים שונים, הפליג השר לפני הקיסר על האדמו"ר שהוא חכם גדול ואיש אלהי, ושלפי דעתו רק עלילות שוא טפלו עליו המלשינים.

### איכה, איך נהיית

ובזוה"ק (ח"א כ"ט ע"א) מסביר - איכה, איך נהיית, שהרי בתחילה היתה קומתך מסוף העולם ועד סופו, ועתה מאה אמה בלבד (חגיגה יב. ועיי' בעין יעקב).

ורבנו הבן איש חי, שאל אותו רבו בקטנותו מה זה איכה, הרי הקדוש ברוך הוא יודע הכל, והשיב שאיכה - ראשי תיבות אני יודע כל הנסתרות (מובא בשמו).

"וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה" (ג, ט)

אדם צריך לומר לעצמו היכן אתה

בס' 'דברי שמואל' (כאן) נזכר מעשה באחד החסידים שעמד על הגשר במרכז העיר ווארשא וראה איך שבני אדם רצים אצים כמבולבלים, ואמר, רבש"ע, היכן אתה והיכן אני. כיוצא בדבר, אמר לו הקב"ה לאדם איכה - התבונן היכן היית קודם החטא... למעלה מדרגת מלאכים, ועכשיו איפה אתה, איך נפלת כ"כ. וכן בשבת קודש זה צריך כל יהודי לומר לעצמו, איכה, הלא אך זה עתה היה חודש תשרי, ר"ה עשיית יוה"כ סוכות ושמ"ע ושמחת תורה, אשר כל אחד התעלה והרגיש בעצמו התעוררות הלב; איכה, איך כבר שכחת מהכל וכלא היה כלום חזרת לקדמותך.

ובדרך זו גם ביאר הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל (תורת שמשון), משל לאחד שמצא אשה וערך שמחת נישואין ברוב פאר והדר, שכר אולם רחב ידיים מרהיב ביופיו, הזמין לשם חבורת כלי זמר מגניזמים בקול ואף סעודה ערך כיד המלך, אולם לאחר כלות 'השמחה' שב לבית הוריו כשהוא מותיר אחריו את ה'כלה' בודדה בבושת פנים, ופרצה בבכי מר על שכה עולל לה ה'חתן' נזעקו אחריו חבריו ושאלוהו מה זה ועל מה זה, השיב להם ברוב כסילותו וטפשותו, העיקר שהיתה 'חתונה' יפה... כמה נבער מדעת הוא שאינו מבין שכל 'החתונה' אינה אלא 'הקדמה' לבניין עדי עד בהמשך החיים... ועל דרך זה ייאמר, עברו עלינו חגים וזמנים לששון, עד שהגענו ליום שמיני עצרת שהוא בחינת היחוד השלם 'בואו ונשמח אני ואתה'... אך אל נעצר ב'חתונה' ותו לא... אלא אין זה רק כ'הקדמה' לכל השנה הבעל"ט...

בדרך צחות רמזו בלשון חז"ל הנודעת על עניין שמיני עצרת, שהקב"ה אומר לישראל 'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי יום אחד' (סוכה נה:), שהנה ידוע ש'פרידה' היא עקרה שאינה יכולה להוליד, ואין ממנה המשך הדורות, ועל כך רימזו חז"ל בלשונם קשה עלי פרידתכם, שהקב"ה מתאונן ואומר שקשה עליו שכל הימים הקדושים הם בבחי' פרידה בלי המשך... אלא עכבו עמי שישאר קיום לכל האורות הגדולים והשפעות הקדושה לאורך ימים.

בהקשר לכך יש להביא מעשה שהיה בששה אנשים ש'נדחפו' ל"מעלית" המיועדת למשא של ארבעה בני אדם ולא יותר, ואכן, המעלית שהייתה נאמנת לחוקי הבטחון נתקעה באמצע נסיעתם כלפי מעלה מרוב כובד המשקל, מיד הזעיקו את אנשי ההצלה והחילוץ, ואחר גיעה הוציאו את כולם, אחר מעשה התעורר 'וויכוח' מיהו המזיק שעליו מוטל לשלם תשלומי הנוק ואת ההוצאות המרובות שעולה לתקן את המעלית, יש שאמרו שהשניים שנכנסו אחרונים - יתר על המותר, הם ה'מזיקים' כי לא היה להם להיכנס אחר שכבר היו כפנים ארבעה אחרים, לעומתם יש שטענו שעל כולם מוטל להשתתף בהוצאות שוה בשוה, כי גם אלו שנכנסו בתחילה הם אשמים בדבר, מאחר שהיו צריכים לצאת בראותם שיש כאן יותר מכפי השיעור 'המותר' (עי' ב"ק י: בדין חמישה שישבו על ספסל), והלכו לדין תורה אצל הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל, וזה היה פסק דינו - האיש שלחץ על הכפתור ע"מ שתעלה המעלית לקומה הרצויה הוא הוא החייב, והשאר פטורים, משום שבזמן שהיו במעלית בטרם החלה בפעולתה הרי לא נגרם לה שום היזק, ורק זה שהפעיל אותה על ידי לחיצתו על הכפתור הוא העלה אותה ובוזה גרם לה שתינוק, על כן בדין הוא שישלם.

והנה מדיני 'חושן משפט' נלמד גם לעניין 'אורח חיים'... כי הנה כולנו מלאים ב'משאות' ועמוסים בשפע הקדושה לאחר כל ירח האיתנים והימים הנוראים והקדושים, אך אם לא נלחץ על הכפתור ונתחיל 'לזוז' לא עשינו ולא כלום... ורק אם נלחץ על הכפתור, כל חד בדידיה, או אז נתחיל לעלות ולהתעלות. (ס' באר הפרשה).

**"וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאֱשֶׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נְתַנָּה-לִּי מִן-הָעֵץ וְאֶכְלֵ" (ג, יב)**

### חזה נתנה מכות לאדם הראשון

**כותב** רבנו בעל הטורים (כאן) שאדם הראשון התנצל להקב"ה על שאכל מפרי עץ הדעת, שהוא משום שחזה הכתה אותו 'בעץ' עד ששמע לה ואכל.

**אלא** שרבנו יוסף חיים זצ"ל בספרו 'עוד יוסף חי' (פרשת כי תצא, עה"פ וכו' יהיה באיש חטא וגו'), קורא תגר על ביאור זה וכתב: דזה ביאור של ליצנות, ולא יצא מפי רבנו יעקב בעל הטורים ז"ל, כי אם מפי מעתיק לץ אשר משך ידו את לוצצים (הושע ז, ה), והמעתיק הזה לקחו מתוך 'ספר מחברות' (מחברת כב) שחיבר המשורר עמנואל הרומי, אשר ספרו מלא דברי ליצנות ונבלה, וכבר אסר מרן בשו"ע (או"ח סימן שז סעיף טז) ושאר חכמי הדור ללמוד בספר הנ"ל. וזה לשונו: ויגש העשירי ויאמר, אמור נא פלא יועץ מה הצד הכתוב באומרו היא נתנה לי "מן העץ", והיה לו לומר "מפרי העץ" לפי הנראה, ועתה אמור בחסדך מה פירוש בו אתה רואה, ואען ואומר, חייך ידידות נפשי, כי כונת הפסוק היא נתנה לי מן העץ על ראשי, ודכאה לארץ חייתי, עד שאכלתי בעל כרחי שלא בטובתי.

**ומ"מ** החפץ חיים זצ"ל בספרו שם עולם (קונטרס נפוצות ישראל פרק ה') מדייק פירוש זה מדכתיב היא נתנה לי מן העץ ולא כתיב מן פרי העץ.

**ובאמת** שיש לציין שגם רש"י רמז לפירוש זה, שדרשו במסכת יבמות (סג.) על הפסוק "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח) "זכה כנגדו, לא זכה מנגדתו". ופירש רש"י (ד"ה מערתו) "מנגדתו", לשון נגדא דמלקות.

**"וַתֹּאמֶר הָאֱשֶׁה הַנָּחַשׁ הַשִּׂיאֲנִי וְאֶכְלֵ" (ג, יג)**

### עומק הפגם של אדם וחזה

**מצאתי** פרוש נפלא בס' בן איש חי (דרשות, פרשת האזינו), שאדם הראשון וחזה אשתו פגמו בב' שמותיו של הקב"ה, בשם אדנו"ת ובשם שד"י. והיינו שהם פגמו באות ד' של שם

אדנו"ת, ואות ד' של שם שד"י. ונמצא שאם תוריד את האות ד' מהשם אדנו"ת, ישארו אותיות "אני", ואם תוריד את האות ד' מהשם שד"י ישאר אותיות ש"י. וזה רמוז במילה "השיאני" שיש בו בדיוק אותיות "אני", מהשם אדנו"ת, ואותיות ש"י מהשם שד"י. ועל זה רמוז שלמה המלך במשלי (ח, לד) "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום". "דלתותי" היינו שתי אותיות ד', היינו שיעסוק בתורה ובמצוות ויתקן את שתי הדלתות"ן שקלקלו אדם וחיה.

וכן נח"ש בגימטריא משי"ח, לומר שבזמן שימות הנחש דהיינו הס"מ תהיה הגאולה ויבוא המשיח, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה נב.) לעתיד לבוא מביא הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים.

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הַנְּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל-הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל- גְּחֹנֶךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ" (ג, יד)**

### הנחש צעק כשקצצו את ידיו ורגליו

במדרש בראשית רבה (פ"כ אות ה') איתא, שבשעה שאמר הקב"ה לנחש "על גחונך תלך", ירדו מלאכי השרת וקצצו את ידיו ורגליו, וצעק הנחש בקול גדול, והיה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו.

ואפשר להוסיף לכך את מה שכתוב בתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות ז, ט) ושם ביאר שהטעם שנתן הקב"ה מופת שנתהפך מטה משה לנחש, בכדי לרמוז לפרעה שכמו שנשמע קול צעקת הנחש מסוף העולם ועד סופו כשקצצו לו את ידיו ורגליו, כך ישמע קול צעקתם של פרעה והמצריים מסוף העולם ועד סופו כאשר יכה אותם הקב"ה.

**"הוא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפְּנוּ עֵקֶב" (ג, טו)**

### מכאן אמרו חכמים טוב שבנחשים רצוץ את מוחו

מעשה באדם אחד שהיה הולך בשדה ובידו כד של חלב, פגע בנחש שהיה צועק מרוב צמא, אמר לו האיש מה אתה צועק, אמר לו כי צמאתי. ומה בידך, אמר לו חלב, אמר לו תן לי את החלב הזה לשתות ואראך ממון גדול עד שתתעשר, נתן לו ושתה. לאחר ששתה אמר לו הראני הממון שאמרת לי, אמר לו בא אחרי, הלך אחריו עד שבאו לאבן גדולה, אמר לו תחת האבן הזו הוא הממון. לקחו והביאו לביתו. מה עשה אותו נחש קפץ והשתלשל סביב צוארו, אמר לו האיש מה זה, אמר לו אמית אותך כיון שלקחת את כל ממוני, אמר לו בא עמי לבית דינו של שלמה המלך. הלכו ובאו לפני שלמה המלך ועוד הנחש עליו. צעק האיש לפני

המלך, אמר לו המלך מה תבקש, אמר לו הנחש אני רוצה להרגו שהרי כתוב "ואתה תשופנו עקב". אמר לו רד מעל צוארו, שאין נכון שתהא מוחזק בו יותר ממנו, שהרי בבית דין אתם נמצאים. ירד מעל צוארו לארץ. אמר לו המלך עתה אמור דבריך, התחיל לדבר ואמר אהרגנו כמו שאמר לי הקדוש ברוך הוא "ואתה תשופנו עקב", אמר לו המלך לאיש, ולך צוה ה' "הוא ישופך ראש". מיד קפץ עליו ורצץ מוחו. מכאן אמרו חכמים טוב שבנחשים רצוץ את מוחו (מדרש תנחומא ישן, מבוא).

**"אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֶּה עֲצָבוֹנָךְ וְהִרְגִיךָ" (ג, יז)**

### צער גידול בנים יהיה בזמן ההריון

**פירש רש"י** "עצבונך" - זה צער גידול בנים, "והרונך" - זה צער העיבור עכ"ל. הקשה בס' גן רוה, וכן בספר מעינה של תורה בשם ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל, הלא צער העיבור הוא קודם לצער גידול בנים, וא"כ לפי פירוש רש"י היה הפסוק צריך להקדים הרונך קודם לעצבונך. ותיירצו המפרשים הנ"ל, דכאן כלולה קללה נוספת על האשה, שבעוד שיש לה צער גידול בנים, דהיינו שילדיה קטנים, כבר באותו זמן היא תתעבר, וזהו צער גדול שכאשר היא בהריון, צריכה לטפל בילדיה. וזהו פירוש הפסוק "הרבה ארבה" - יהיה לאשה צער כפול ומכופל, ומפרש הפסוק שהצער הכפול הוא, כיון ש"עצבונך" - זהו צער גידול בנים יהיה בזמן של "הרונך", - כאשר את כבר בהריון.

**"אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֶּה עֲצָבוֹנָךְ וְהִרְגִיךָ בְּעֵצָב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל-אִישׁךָ תִּשְׁוֹקֶתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל-בְּךָ" (ג, יז)**

### טעם למנהג ישראל לקדש אשה בטבעת

מנהג ישראל קדושים לקדש אשה בטבעת, וטעם הדבר משום ש'טבעת' גימטריא 'קידושין', וכתב רבנו חיים פלטיאל ז"ל בפרשת תצוה על הפסוק "את שתי הטבעות" (שמות כה, כג) שתיבות אלו ר"ת 'אשה', ומכאן נהגו לקדש אשה בטבעת (שו"ע אה"ע סימן ל"א סעיף ב').

**"וְהוּא יִמְשָׁל-בְּךָ" (ג, יז)**

### הטעם למה שאמרו רבותינו שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו

**בגמרא** (בבא מציעא נט.) אמר רבא לבני מחוזא 'אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערתו'. והיינו, שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו. אולם צריך ביאור מה ענין זה לזה, ושמעתי לפרש באופן נחמד, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחוה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה

בקללת "בזעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג, יט), והיא בקללת (שם, טז) "והוא ימשול בך". ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו. אמור מעתה - אם עומד האדם על שלו ושומר שתתקיים הקללה באשה, אף קללתו - בזעת אפך תאכל תתקיים בשלימותה, ויצטרך להזיע הרבה בכדי להרוויח את מטה לחמו, אבל המתנהג בחסד וברחמים ומיקל מעליה את קללתה, על ידי שמכבדה ואינו מושל עליה, אף הקב"ה יקל מעליו את קללתו ולא יצטרך להצטער כ"כ בקללת הפרנסה, ויהיה מנת חלקו שפע של עשירות בהרחבה ובנקל.

**"וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה אִם כָּל-חַי" (ג, כ)**

### קריאת שם אדם בשם של חיות בהמות ועופות

**כתב החיד"א ז"ל בספרו 'שם הגדולים'** (מערכת גדולים, מערכת ו אות ג), שבמדינת איטליה יע"א נוהגים קצת בני אדם לקרוא את בניהם בשם של חיה, כי אומרים שיש להם קבלה שעל ידי זה ינצלו מחולאים, ולכן קוראים שמות בניהם צבי או איל או אריה וכיוצא. ובספר 'זכר דוד' (ממודינא, מאמר פרק פג, ד"ה מצאתי כתוב) כתב, שמצא כתוב, שמי שבניו מתים בחייו רח"ל, יקרא את בניו בשם איזו חיה כגון צבי וכדומה, ויתקיימו לו בניו, והוא בדוק ומנוסה.

**ובענין קריאת שמות כשמות של מיני בהמות כתב הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א בספרו 'שמות בארץ'** (פרק ב, עמ' קנד) "קריאת שם על שם 'בהמות' - אפילו בהמות טהורות - אין קורין, כי על שם החיות שנהגו נהגו, ואין להוסיף.

**"וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ עֹזֵר וְיִלְבָּשׁ" (ג, כא)**

### אדם הראשון הניח תפילין

**מבואר בתיקוני הזוהר** (תקון כ"א) שכותנות עור הכוונה היא ל"תפילין". אולם מרן החיד"א בספר "מדבר קדמות" (מערכת כ' אות ח"י) הביא שהרב "צמח דוד" (דף כ"ד ע"ד) הקשה: במה נכתבו תפילין אלו, והרי תפילין צריכים שיהיו "ממשקה ישראל" ו"מן המותר בפיד" (דהיינו שיהיו עשויות מדבר המותר באכילה לישראל), והרי עדיין לא הותר לאדם הראשון הבשר באכילה כלל.

**ותירץ רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש בהקדים לכך קושיא נוספת:** איך עשו להם תפילין, והרי מבואר בספר "שמושא רבא" שעם הארץ אסור לו להניח תפילין. והנה כתב הרמ"ע



מפאנו שמה שנאסר להם בשר מאדם ועד נח - משום שעם הארץ אין לו לאכול בשר. ואם כן, כיון שהיו בכלל עם הארץ מאדם ועד נח, איך עשו להם תפילין.

**ויש** לומר ששתי הקושיות מתורצות חדא בירך חברתה, שהרי מצינו בחז"ל (סנהדרין נט.) "היה ר' יהודה בן תימא אומר: אדם הראשון מיסב בגן-עדן היה והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין וכו'". הרי שאדם הראשון היה אוכל בשר, ואם כן בהכרח שלא נחשב לעם הארץ, ובעל כרחנו לומר שהמלאך רזיאל למדו תורה, וכיון שהיה לומד תורה שפיר היה מניח תפילין.

**ויראה** לומר שהמדרשים הללו חלוקים, שלמאן דאמר שאדם הראשון היה אוכל בשר אז לא היה בכלל עם הארץ רק מאדם ועד נח - ואדם אינו בכלל, וכיון שכך, שפיר היה העור בעבורו "מן המותר בפיד", וגם למאן דאמר שאדם עצמו היה גם כן בכלל האיסור לאכול בשר, יש לומר דזה היה רק לאחר החטא, והגם שהיו הכתנות עור לאחר החטא, מ"מ כיון שהותר כבר על ידי שצלו לו מלאכי השרת בשר, א"כ שוב הוא "מן המותר בפיד" והיו יכולים לכתוב על העור תפילין.

**"וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה"** (ד, ג)

**אותו היום ראש השנה היה**

**תנא**, אמר רבי יהודה אותו היום ראש השנה היה, יום דין שכל הנשמות עוברים לפניו. אמר לו "למה חרה לך, הלא אם תטיב" יהיה לך "שאת או לפתח". כלומר לאותם פתחי גן עדן שנשמות עוברות בו, חטאת רובין, החטאת שתעשה יהיה מזומן שם, ושם תקבל עונשך. וזה שאמר "ואליך תשוקתו", כלומר אם תטיב מעשיך, והחטאת ההיא יכסוף לך שתעשה עבירות, ואתה תמשול בו שלא יקטרג עליך. (מדרש הנעלם)

**מלחמת היצר להסיח לב האדם מעיקר תפקידו בעולם הזה**

**מסופר** על שתי מדינות שנלחמו זו בזו במשך שנים ארוכות. יום אחד הכריז המלך של אחת המדינות שמי שימצא דרך לשים קץ למלחמה הארוכה, יקבל פרס גדול. הפרס היה רשות כניסה למשך חמש דקות למקום בו שמורים אוצרות המלך, בפרק זמן זה יוכל הזוכה בפרס לקחת לעצמו משם כל אשר יחפוץ. ואכן, ביום מן הימים נמצא אדם שהשכיל למצוא דרך כיצד לסיים את המלחמה, לשמחת המלך וכל העם. וכפי שהובטח, נקבע לו תאריך מסוים בו יבוא לבית המלך ויקבל את הפרס הגדול.

**בהתקרב** היום המיועד החל המלך להתייסר בלבטים קשים, מצד אחד נחרד לנוכח האפשרות שבפרק הזמן הקצר ישהה האיש בין אוצרותיו, ויספיק לאסוף לעצמו נכסים בשווי גדול ביותר. מאידך, בתוקף מעמדו כמלך, היה אסור לו לחזור בו מהבטחתו. בצר לו פנה המלך אל יועציו וביקש מהם לטכס עצה כיצד לפתור את הבעיה.

**קם** אחד היועצים ואמר: יש לי רעיון כיצד תוכל לעמוד בדברייך ובכל זאת לא תיזוק נזק גדול. יודע אני, אמר היועץ, שהזוכה בפרס אוהב מאד לשמוע מנגינות, ביום המיועד הטמין בין האוצרות את התזמורת המעולה ביותר במדינה, התזמורת תשמיע בהכנס האיש לאוצר מנגינות עריבות במיוחד, ואין ספק שקולן הערב יסיח את דעתו של האיש לכל הפחות למשך חלק מהזמן שישהה שם, וממילא, לא יספיק לקחת הרבה דברים מאוצרותיך. הדבר מצא חן בעיני המלך ויעש כן.

**כאשר** הגיע היום המיוחל לבש האיש בגדי עשירים, גם את כל בני משפחתו כבר הלביש בבגדים יקרים, אף שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסו, נתנו לו הכל אשראי על סמך העושר שהוא עתיד למצוא באוצר המלך. הזמין לביתו כרכרה הדורה ובה נסע עם כל בני ביתו לארמון המלך. בני המשפחה ליווהו עד פתח בית האוצר ובקוצר רוח ציפו לרגע המיוחל בו יצא אביהם עמוס בכל טוב.

**כאשר** פתח את דלת האוצר הופתע האיש מאד לשמוע את קול הנגינה המופלאה. לרגע נעמד דום, אך מיד נזכר לשם מה בא לכאן וצעד במהירות פנימה, כאשר קרב אל האוצרות הנחמדים מזהב ומפז רב, שוב עצר לרגע, והלך שבי אחר מנגינה מתוקה ונעימה שנשמעה באותה עת בנגינת התזמורת. מיד חזר וגער בעצמו: "אל תשכח לשם מה באת לכאן!" אך גערה זו לא הועילה הרבה כיון שבאותו רגע השתלב כלי נגינה נוסף בתזמורת שהוסיף נופך מיוחד במינו לקול המנגינה. הקול היה כה מתוק ונפלא עד ש... כאשר נזכר לגשת למלאכתו לאסוף לעצמו מן האוצר, הרגיש האיש שיד חזקה לופתת אותו בצוארו ומושכת אותו החוצה. "זמן תם!" הודיע לו קול נעלם, "צא החוצה!"

**מיואש**, מדוכא ומאוכזב, התעורר האיש בחוץ מ"חלומו". כל ימי חייו ייסר את עצמו על שהלך שולל אחרי מתיקות הנגינה ושכח את יעודו ותפקידו.

**במצב** דומה עלול להמצא האדם אחרי פטירתו, בבואו לעולם האמת. ימי שנותינו בעולם הזה נחשבים כחמש דקות לעומת הנצח של חיי העולם הבא. היצר הרע מכיר היטב את האושר הגדול שיכול האדם לרכוש לעצמו בעוה"ז, וכדי למנוע את האדם מכך משמיע היצה"ר

באזניו במשך כל ימי חייו "מנגינות עריבות" מסוגים שונים. בכל האמצעים העומדים לרשותו הוא מציע הצעות מפתות למיניהן אשר על ידן הוא מסיח את דעת האדם מעיקר תפקידו בעוה"ז. מפעם לפעם האדם אמנם נזכר לשם מה בא לכאן ורוצה להיות "איש נבון וחכם" ולאגור תורה ומצוות, אך היצר מוצא תמיד את דרכו אל לב האדם, ושוב ושוב הוא מסיח את דעתו מעיקר חובתו בעולמו.

**בדבר** אחד לאושרנו, אנו שונים מאותו אדם שנכנס לאוצר המלך. הלה לא ידע ש"לפתח חטאת רובץ", אף אחד לא גילה לו שבין האוצרות מתחבאת התזמורת המסיחה את הדעת, שהרי אילו ידע על כך מראש בודאי היה מחזק את עצמו לבל ילך שולל אחרי מזימת המנגינות שכל תפקידן היה להסיח את דעתו. ברוך אלהינו שבראנו לכבודו וגילה לנו את סודותיו ואת הדרך לעבדו. אנו יודעים מראש על מציאות היצה"ר שתפקידו להסיח את דעתנו מן העבודה. גם גילה לנו ה' יתברך איך משתיקים את קול זמירותיו של היצה"ר באמרו לנו (קדושין ל'): "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין. אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו". (לקח טוב)

"וַיִּקַּם קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ" (ד, ח)

### איך קין הרג את הבל

אמרו רז"ל שקין לא ידע מהיכן הנפש יוצאת, ולכן נשך קין בהבל נשיכות עד שיצאה נשמתו, וכתב בס' "זכרון רחמים" (ר' רחמים מלמד ז"ל) שעשר נשיכות נשך קין את אחיו, ופרעה היה גלגול קין ומשה רבינו ע"ה היה הגלגול של הבל, ולכן הקדוש ברוך הוא שלח את משה רבינו ע"ה שהוא הבל שיכה את פרעה שהוא גלגול קין, בעשר מכות, כנגד עשר הנשיכות שנשך אותו קין.

### כיצד ידע קין לקבור את הבל אחיו

**מובא** במדרש תנחומא (בראשית אות י'), שהבל היה מושלך אחרי שנהרג, וקין לא היה יודע מה לעשות, זימן לו הקדוש ברוך הוא שני עופות טהורים שאחד מהם הרג את חברו, וחפר בידיו וקברו. וממנו למד קין וחפר וקבר את הבל אחיו. לפיכך זכו העופות לכסות את דמם. אולם במדרש בראשית רבה (שם כ"ב ח') מובא בנוסח אחר: ומי קברו (להבל) אמר רבי אלעזר בן פדת, עופות השמים וחיות טהורות קברוהו. נתן להם הקדוש ברוך הוא שכרן שתי ברכות שמברכין עליהן, אחת לשחיטה, ואחת לכיסוי הדם.

### קין היה ראש לבעלי תשובה ואדם הראשון למד ממנו

אמרו רבותינו זכרוננו לברכה כי קין היה ראש לבעלי תשובה, ואדם הראשון למד ממנו. וזה לשון המדרש (בראשית רבה סוף פרשה כ"ב): פגע בו בקין אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדייך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע. מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת וגו'. אמר רבי לוי, המזמור הזה אדם הראשון אמרו, ונשתכח מדורו, ובא משה וחדשו על שמו, מזמור שיר ליום השבת. ופירש שם הרב מתנות כהונה (על המדרש רבה בראשית סוף פרשה כב), כי מזמור שיר ליום השבת נוטריקון משה, והטיל למד ביניהם מפני ענוה יתרה, והוא רמז על מי שהוא לימד תורה לישראל.

**"וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֵׂא" (ד, יג)**

### יסורים שבעולם הזה מפחיתים מיסורי הגהינם בעולם הבא

חתנו של החפץ חיים מביא בהקדמת ספרו (ליקוטי הלכות) על סדר קדשים, מעשה מהגאון מוילנא שממנו אנו לומדים מה היא המשמעות העמוקה של עונשי שמים ושל היסורים בעולם הזה.

הגר"א היה נוהג להשמיע בשבת לפנות ערב דברי מוסר בפני תלמידיו. פעם אמר בתוך דברי מוסרו, כי מה שהאנשים חושבים שהמתואר בספר "ראשית חכמה" על הגהינם הוא אולי גוזמא - זוהי טעות, אלה הם דברים כהווייתם. היה שם אחד מתלמידיו הגדולים של הגר"א, שלשמע הדברים התחלחל מאד, לקחם ללבו וחלה עד כדי סכנת חיים. עבר זמן מסויים עד שהקדוש ברוך הוא עזר לו, והוא התאושש והבריא.

לאחר שקם מחליו נכנס לגאון ואמר לו, כי אילו היה מת - היה רבו אשם במותו. וכששאלו למה, השיב לו בתיאור כל מה שעבר עליו, שכאשר שמע ממנו שכל הכתוב ב"ראשית חכמה" על יסורי הגהינם הם דברים כהווייתם - חלה והיה בסכנה ממש...

קם הגאון מלוא קומתו ואמר לו: ואני אומר עוד פעם, כי מה שכתוב שם - כך הוא בדיוק, אלא שאני מצטער שלא הוספתי עוד משהו, שאילו עשיתי כן - לא היית נופל למשכב, ומה הוא הדבר שהייתי צריך להוסיף, כי אילו ידע אדם כמה יש ביסורים שמקבל אדם כאן

בעולם הזה כדי להפחית לו מיסורי הגהינם שם בעולם הבא - לא היה מהסס לקבל על עצמו יסורי איוב כל ימיו!...

ללמדנו בא הדבר, כי אם מקבל אדם ייסורים כאן - עליו להיות מאושר בהם. ייסורים הם מלשון מוסר, היסורים מלמדים אותנו מוסר מלמעלה והם גואלים את האדם מכל צרותיו.

### הערך הגדול של שכר המצות

בתקופה מסוימת בה היו נתונים משפחות אברכים מתלמידי "החפץ חיים" במצוקה כלכלית קשה, בא אל החפץ חיים תלמידו רבי שמואל גריינמן ז"ל בהצעה, וכה אמר: "אני מוכן לוותר על השכר המגיע לי עבור הנחת תפילין של יום אחד, ותמורת זאת אבקש מהקדוש ברוך הוא שישפר את מצב המשפחות המסכנות".

ענה לו החפץ חיים שדבר זה אינו אפשרי, והוא הסביר לו את הדבר על פי משל לאדם שנכנס לחנות ומבקש לקנות סוכריה אחת כשבידו שטר של מליון רובל. אומר לו המוכר: "אילו קנית ממני סחורה בסכום המתקרב לסך הנקוב בשטר, הייתי לוקח ממך את השטר ונותן לך עודף מסך כה גדול. אולם על קניה בסכום כה פעוט, אין זה מקובל לתת עודף מסך כה גדול".  
וכן לענייננו, אמר החפץ חיים, אתה מגיש לקב"ה סך כה גדול כמו שכר מצות הנחת תפילין, ותמורת זה הנך מבקש שיפור במצב הגשמי של אברכים ומשפחותיהם. הרי מגיע לך סך עצום של עודף שאותו לא נותנים בדרך כלל, ולכן עסקה זו איננה ניתנת לביצוע (מעשה והלכה, זילבר).

"וַיְהִי כֹל-יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר-חַי תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת" (ה, ה)

### שלשה כחשו מלאך המות על נפשותם

בחומש תורה שלימה (פרק ה' אות מה) הביא על אדם הראשון שנאמר בו "ויהיו כל ימי אדם תשע מאות ושלשים שנה", שלשה כחשו מלאך המות על נפשותם - אדם הראשון, יעקב אבינו ומשה רבנו. בא מלאך המות לאדם ואמר לו תן לי רוח נשמתך, אמר לו מפיו של הקדוש ברוך הוא שמעתי באזני ואמר לי אלף שנים שנותיך, ולא חייתי כי אם תתק"ל. עלה מלאך המות לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו, שלחת אותי לאדם עבדך, ואמר לי שמעתי באזני מפי הקדוש ברוך הוא כי אלף שנים חיי. באותה שעה נתן הקדוש ברוך הוא הכתב למלאך המות, ושלח עמו גבריאל מיכאל ושרפיאל, ירדו אל האדם ומצאו אותו כי נשתנתה דמותו

ונתנחרו אבריו אבר מאבר, והיה לבו מרעיש מצלעות ימינו אל צלעות שמאלו, והיה אומר אשרי אם לא יצרני הקדוש ברוך הוא. אמרו לו מלאכי השרת אשר עם המלאך, אדם למה אתה צועק ובוכה עבור המות, הכל ימותו מלבד אשר נשא לשמים ידו, שנאמר (דברים ל"ב מ') "כי אשא אל שמים ידי ואמרת יי אנוכי לעולם", אמר לו גבריאל זכור יום אשר נתת שבעים שנה לדוד בן ישי. אמרו לו מיכאל ושרפיאל, אנחנו נעיד עליך, והנה שמותינו בכתב, אמר אדם לפניהם אז בזאת השעה אמות על פי שלשתכם, שנאמר (דברים י"ז ו') "על פי שני עדים או שלשה עדים יומת המת". (בראשית רבתי)

"וַיְחִי מֵתוֹשֶׁלַח" (ה, כה)

### למה נקרא שמו מתושלח

זוהי הטעם שנקרא שמו מתושלח, מפני ששם המפורש היה כתוב על הסייף שלו, והמית כמה שדים שאין להם מספר (מדרש אבכיר סוף ס' בראשית, הו"ד בס' תורה שלימה ח"ב עמ' שס"ה), ולפי שצדיק היה, חי תשע מאות ששים ותשע שנה, לכן נאמר (משלי י, כז) "יראת ה' תוסיף ימים".

**זכר** אמרו שמתושלח צדיק גמור היה, ולמה נקרא שמו מתושלח, שכל דיבור ודיבור שהיה יוצא מפיו היה מושל מאתים ושלושים משלות בשבחות של הקדוש ברוך הוא, והיה שונה תשע מאות הלכות בספרי משנה, שלש מאות באלפים של תהו, ושלוש מאות באלפים של תורה ושלוש מאות באלפים של משיח, ובשעה שמת, נשמע קול רעש גדול ברקיע שהיו עושין לו הספד תשע מאות של מלאכי השרת, כנגד תשע מאות סדרי משנה שהיה שונה, ואף חיות הקודש שהיו נושרות ומטיפות דמעות מעיניהם על מקום פטירתו, כיון שראו כך עשו לו הספד מלמטה. (ילקוט שמעוני פרשת בראשית רמז מב)

## הילולת מרן הראשל"צ כמוהר"ר עובדיה יוסף זצוק"ל זיע"א

ג' חשוון

הספד שהספדתי ביום השבעה של מו"ר גאון ישראל ותפארתו

פאר הדור והדרו אור שבעת הימים גאון הגאונים

יחיד בדורו בתורה ובקדושה אוהב ישראל

מרן הראשל"צ האדמו"ר כמוהר"ר עובדיה יוסף זצוק"ל זיע"א

מורי ורבותי בלב נשבר ונדכה, בגוף מעוך וכתות רצון ושבור

הנני ניגש היום לבכות ולספוד את עטרת תפארת ישראל אשר הפסדנו,

את העטרה המפוארת ואת גולת הכותרת שניטלה מעל ראשנו,

רוח אפינו משיח ה', ואישון עינינו אשר אמרנו בצילו נחיה נלקח מאיתנו.

אוי נא לנו כי חטאנו נפלה עטרת ראשנו

אוי נא לנו כי פנה זקן זה שקנה חכמה

איש גבור ואיש מלחמה לוחם מלחמתה של תורה

אוי נא לנו כי תורה צועקת במרה

איה סופר, איה עורכי תשובות, איה דורש כתרי אותיות,

איה הפה המפיק מרגליות, איה המשתדל בכוחו ובמרצו להתיר עגונות ולפשוט הספקות,

איה אור ישראל וקדושו גדול הפוסקים קודש קדשים,

שהתורה מכרזת ועליו אומרת הוא שר הצבא, מרבה בישיבה, וכל מה שעשה בעוהו ובצנעה,

ותורה והכל לשמה לאקמא שכינתא מעפרא.

קול ברמה נשמע, ווי להאי שופרא דבלי בעפרא

איך נגעה יד ה' במאור עינינו, הוא הוא מורנו ורבנו, משים לילות כימים לילה כיום יאיר כל שבעת הימים,

מוכתר בשלושה כתרים, ולו שם בגדולים, עיר וקדיש המיוחד שמבני עליה הלא הוא רבנו עובדיה.

קול צעקה, הרעותי ואקרא, כל לב יקרע, כל עין תדמע על שלימותו בתורה, בעיון עומק וסברא ישרה בכל פרד"ס התורה,

אדם השלם בתורה ובכל מדה טובה הלא הוא רבנו עובדיה.

קול זעקה גדולה ומרה, הסר המצנפת והורד העטרה, על פטירת מורנו ורבנו נשיא אלהים בתוכנו, מפי הגבורה קיבל התורה, ממשיך שושלת אנשי כנסת הגדולה, מרים קרנה של תורה לעם סגולה הוא רבנו עובדיה.

קול התורה זועק במרה, איכה חשכה אור ההלכה, והתלמוד כמו גלמוד זועק מי יבונן, ומי זה על הדור יגונן. יקר תפארת גולת הכותרת, איש החמודות כליל המדות, ממי נבקש עיצה, ממי נבקש תבונה, כי אין לנו דמות של הנהגה, איבדנו את רבנו עובדיה.

קול נהי נשמע, איך שודדנו, כי נלקח מאיתנו המנהיג הגדול מקים עולה של תורה, בעל שיעור הקומה הארי שבחבורה, ממית עצמו באהלה של תורה, ממנו יתד ממנו פינה להקמת מוסדות התורה, ווי לאבידה, ווי לחבילה.

איה גדול הדור, איה הגדול בתורה ויראה, איה הגדול בהבנה, איה הגדול בעניה, בעמקות, בפשטות, כל הקריה הומה כי נפלה החומה, לבנו יחיל וידאג, ופינו יזעק ויצעק, עוונותינו הטו אלה, הן בעוון הדור נאסף האור, לוקח צדיק אחד ומכפר על הדור.

יושב בשמים אהב את נשמתו, כל פמליא דלעילא יצאו לקראתו, משה רעיא מהימנא, רשב"י, הרמב"ם, מרן הבית יוסף וכל חכמי דורו, הגאון חיד"א וכל גאוני דורו, מרן הבן איש חי וחכמי בגדד, מו"ר הגאון הגדול רבו עזרא עטיה ראש הישיבה וכל חכמי פורת יוסף.

משנה מסכת אבות פרק ו משנה א

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן,



ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוה צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

המתבונן במשנה זו יראה כי רבינו למד תורה לשמה, שהרי הוא זכה לכל הדברים והמעלות שהתנא מונה למי שזוכה ללמוד תורה לשמה. ונשתדל לעמוד על הדברים ולהסבירם ולהוכיחם איך וכיצד הדברים בדיוק מתאימים למעלותיו של מו"ר.

בתחילה צריך לידע הפירוש של התיבה "לשמה" שזכה לה מו"ר והוא כי מו"ר לימוד התורה שלו היה אך ורק לשמה לא לשם כסף לא בשביל כבוד אלא לדעת את התורה לקיימה לעשות נחת רוח לקב"ה.

כי רבינו זכה שהיתה לו אהבה בפנימיות לתורה, אש להבת שלהבת, חשק גדול לדעת את כל התורה, וכל שאיפתו הייתה לדעת פרטי כל מצוה ומצוה כדי לקיים כל מצוה ומצוה כפי שצוה השי"ת וללמדה לאחרים להורות את העם את הדרך אשר ילכו בה. וכל עניני העוה"ז היו כאין וכאפס לאהבתו הגדולה ללימוד התורה, משים בה לילות כימים, שוכח שצריך לאכול ולשתות, וכידוע שפעמים רבות היה צריך להתחנן לפניו שיבא לטעום איזה דבר מאכל, פעמים רבות חשב שכבר אכל ובא לברך ברכת המזון. עוד בקטנותו חבריו שהיו עניים מרודים פעמים שהיו אוכלים האוכל שלו והוא לא יודע כלל, וכאשר ראה שהצלחת ריקה אמר אוי לא ידעתי שכבר אכלתי א"כ נברך ברכת המזון.

ועוד יש לפרש מהו "לשמה" אצל רבינו שהוא מו"ר עסק גם בתורת הסוד. בצעירותו במשך תקופה היה מגיע כל יום ששי לביתו של מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל והיו עוסקים בסודות התורה וסתריה, שאלתי את כבוד מו"ר אם זה נכון שלמד תורת החן עם רבינו מרדכי שרעבי ואמר לי בעונה שלמד עמו ולא האריך יותר, ובנו הגאון ר' דוד יוסף שליט"א סיפר שהיה לומד עם מור אביו זצוק"ל כל יום משעה 11 בלילה עד 3 ואח"כ היו אוכלים מעט. ויום אחד דיבר עמו הרב על חכמת הקבלה ועל העוסקים בה, ואמר לו, אני למדתי עם הרב שרעבי משך עשר שנים יחד קבלה, ואח"כ אמר לו אבקש ממך לא לספר זה לשום אדם. והנה המהרח"ו כותב בהקדמתו לעץ חיים "שלימוד הקבלה נקרא תורה לשמה" כי לימוד זה אינו שייך כלל לעניני העוה"ז אלא מדבר בעולמות העליונים ולכן נקרא תורה לשמה יעו"ש. ושמעתי שכאשר מו"ר עבר דירה מרח' ז'בוטינסקי שברחביה להר נוף היו לו כידוע ארגזים עם ג' ארגזים של ספרים והיה לו ארגז אחד שלא הסכים שאף אחד יקח את זה,

וחתנו הרב הגאון מיכאל טולדנו שליט"א הציץ מה יש באותו ארגז וראה שיש שם ספרי קבלה וסידורי הרש"ש והכל מלא וגדוש בהגהות מכ"י מו"ר.

וממשיך התנא ואומר דע לך דאדם כזה "כל העולם כולו כדאי הוא לו" פי' כל העולם ראוי שיתקיים בשבילו, שתכלית בריאת העולם בשביל התורה כי התורה היא נשמת העולם כמש"כ "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", ואפי' מזמן הבריאה. וכן העולם העליון וגם העולם התחתון עומד על לימוד תורה לשמה ואילו לא נברא העולם רק בשביל מו"ר כדי שימצא מי שיאפה לו פתו ולתקן לו מלבושיו ולבנות לו בית ובית מדרש דיו, וכן כל דרכיו כמש"כ "וצדיק יסוד עולם". וכל העולם כולו עומד עליו - ומו"ר הקשה, שהיה די לו לומר כל העולם מדוע הוסיף התנא תיבת "כולו", אלא לפי שמצינו פעמים רבות שרובו ככולו לכן כפל הלשון כל העולם כולו דהיינו כולו ממש.

וא"כ כל העולם כולו כדי הוא לו בשביל מו"ר ממש וכמו שאמר רבו הגאון הגדול רבינו עזרא עטיה זצוק"ל ראש הישיבה שאילו לא נבנתה פורת יוסף אלא רק בשביל מו"ר חכם עובדיה דיינו.

**נקרא רע** - הלומד תורה לשמה נקרא רע למקום ב"ה כמו שכתוב "ולי מה רעך אל", כלומר שני שותפים בעסק נקראים רעים, כי הלומד תורה מקיים את העולם ונעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, ומי כמו רבינו שותף אמיתי לקב"ה, שבכל כוחו עבד את השי"ת שהשותפות תצליח ולימד תורה בכל כוחו ומרצו לקיים העולם, והיה מכתת רגליו ממקום למקום להשמיע דבר ה' בכל כוחו והיה משתדל לא לבטל שום שיעור בשום אופן. בשנת תשכ"ט הוכתר בשעות הצהריים לרבה הראשי של תל-אביב יפו ברוב פאר והדר במעמד גדולי הדור והיה רעש גדול ושמחה גדולה, ומספרים לומדי השיעור שלו בבהכ"נ "שאלו צדקה" שהם אמרו שבודאי היום הרב לא יגיע לשיעור הקבוע ב"שאלו צדקה" בירושלים כי הוא טרוד שם עם הרבנים והקהל בענין ההכתרה, והנה רואים אותו מופיע בשעה הקבועה לשיעור ונותן את השיעור כרגיל כאילו לא קרא שום דבר והיה זה פלא, כי מי שראה מה שהיה באותו זמן בתל-אביב ידע שזו ממש מסירות נפש ואהבה גדולה לתורה.

**אהוב** - מפני מדותיו הטובות, כי לימוד התורה הוא חשוב מאד בתנאי שהאדם הוא גם בעל מידות טובות ועושה מעשים טובים, שאז הבריות אוהבים אותו ואומרים עליו אשרי שזה ילד, אשרי שזה גידל, אשרי זה שלומד תורה, איזה מעשים טובים ומידות טובות יש לו, וזה שהיה אצל מו"ר שהוא אהוב ונאהב על כולם, וכולם רצו להיות בקרבתו הן מצד החכמה שבו,

הן מצד מדותיו הטובות, והן מצד לשמוע ממנו דבר תורה כי היה מושך הקהל בדיבורו לאבינו שבשמים.

### כל הדבר הקשה יביאון אליו

**כשחזר** מרן זצוק"ל לירושלים משליחותו בקהיר שבמצרים [בשנת תש"י], שם כאמור, פעל רבות ועשה מהפך רוחני עצום במסירות נפש של ממש, עלה חשש לרבינו שמא יגייסו אותו לצבא ח"ו ולכן עליו להיות רשום ביישיבה. בעצת הג"ר יצחק רוזנטל זצ"ל (בעל "כרם ציון" בדיני מצוות התלויות בארץ י"ב כרכים ומנהל הכולל) נכנס לכולל "מדרש בני ציון" בנשיאותו ובראשותו של רבה של ירושלים הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל ומרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שם התקבל בזרועות פתוחות. מה גם שהרב פראנק יודעו ומכירו בחריפותו ובגאונותו עוד מהיותו בן ח"י שנה בלבד. ואף גם זאת ציוה הגאון הרב פראנק לבני ביתו: "תמיד כשבא הרב עובדיה יוסף, תכניסוהו אצלי". זאת, למרות שבוקנותו של הגאון הוגבלה מאוד הכניסה אליו, כי אוהב היה הגאון זצ"ל להשתעשע עם רבינו שליט"א בפלפולי דאורייתא ובדרך לימודו הישרה למרות צעירותו, ובעיקר שידע עד כמה כל דקה אצל אברך צעיר זה חשובה עד למאוד. בחסדי ה', בכולל זה סודר לו ענין הדחייה לצבא וכך יכל רבינו להמשיך בלימודיו ובכתבת ספריו "יביע אומר" לעצמו בבוקר.

**באותן** שנים בהן למד בכולל של הרב פראנק למדו שם הרבה מגדולי הדור הקודם כהגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, הגאון רבי שלום מרדכי שבדרון זצ"ל, הגאון רבי יעקב בצלאל ז'ולטי זצ"ל, הגאון רבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל, הרב זלוניק, הרב מילצקי ועוד ועוד גאונים.

**רבות** פעמים היה שנוצר ויכוח הלכתי סוער בין הרבנים הגאונים אברכי הכולל, בראותם שלא הגיעו לעמק השווה, היו אומרים זה לזה "נמתין עד שחכם עובדיה יגיע ונשאל מה דעתו בענין ואכן כשהיה רבינו מגיע לכולל בשעות הצהריים (כי בבוקר, כאמור, היה רבינו מתמקד בלימודיו האישיים ובכתבי פסקיו), היו מציעים לפניו את ספקותיהם והחל משיב לאלתר סברת כבודו כתובה בספר פלוני אך בספר פלוני העיר עליו וכתב ליישבה כך וכך. כולו כמעין המתגבר להוסיף להביא להם מקורות חיים מדברי השו"ת"ם בבקיאות עצומה ולא רק מסקנת דבריהם, עד שפשט כשמלה את כל ספקותיהם.

**בכולל** זה הרבה רבינו לדון ולהתווכח על עניינים רבים עם ידידו הגר"ש רוזובסקי זצ"ל (מי שהיה לימים ראש ישיבת פוניבז') שגם הוא אהב מאוד את קו ודרך החשיבה של מרן רבינו זצוק"ל.

כן גם רבינו זצוק"ל נתן סל של שיבוחין לספריו של הגר"ש רוזובסקי באמרו, כי מכל ספרי הלמדנות הנלמדים בשיבות הקדושות, מוצאים חן בעיניו ספריו של הגר"ש רוזובסקי יותר מכולם, שסברותיו ישרות ונפלאות ומתקבלות על הדעת בלי דחקים, ובהרבה מקומות הוא זכה לכיין לדברי הקדמונים בשל היותו רגיל בלימוד סברותיהם של רבותינו הקדמונים.

**אוהב את המקום** - פי' זוכה ללמוד תורה מאהבה, ולפי מה שמרבה האדם בלימוד התורה בכל כוחו ומרצו, וזוכה להכיר דרכיו יתברך, כן יוסיף אהבתו אליו יתברך, כי הוא מבין שכל דרכי המקום נעימים וישרים והוא שמח בהם ולכן עושה הכל מאהבת המקום, וכן היה מו"ר היה עוסק בתורה יומם ולילה מאהבתו הגדולה לקב"ה כי היה מכיר בגדלותו יתברך ע"י לימוד התורה, והיה רודף אחר המצוות ומעשים טובים וכל דבר שבקדושה והכל מאהבתו הגדולה שיש לו למקום והיה מקיים הפסוק "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

### לבכות על גלות השכינה

**בהיות** רבינו בחור היה בכל לילה רגיל לעשות תיקון חצות בבכיה גדולה על צער השכינה. כשנשא את הרבנית מרגלית לאשה היה ממשיך כהרגלו לעשות תיקון חצות בבכיה. ומספרים שהרבנית בקשה ממנו שיפסיק מכיון שהוא היה נחלש מאד עי"ז והרב לא היה יכול להפסיק והלכה ותבעה אותו בבי"ד. והוחלט בב"ד שפעם אחת בשבוע או פעמיים יכול לעשות תיקון חצות בשביל לשמור על בריאותו.

**אוהב את הבריות** - מקרבן לעבודתו יתברך ומלמדם תורה ומכניסם תחת כנפי השכינה, כי הם בניו של הקב"ה, וידוע לכל מה שהיה עושה רבינו כדי לקרב הבריות לאבינו שבשמים מכתת רגליו ממקום למקום עד שעות הלילה המאוחרות, ואפי' שהיה לו חשק גדול מאד ללמוד, היה עוזב את הכל מאהבתו לעזור לבריות שיכירו את הקב"ה ויקבעו עיתים לתורה ושיקיימו כל המצוות. שמעתי שפתחו באיזה שכונה מקוה אבל באו ואמרו שאין שם עבודה בלילות הלך הוא בעצמו מבית לבית ודיבר עם אנשי הבית על הקדושה ועל הטהרה ועל קדושת השבת, וכל ערב היה הולך ולא מוותר בשום אופן עד ששמע ב"ה שבאים למקוה ושומרים טהרה וקדושה, וכך היה דרכו בכל המצוות רודף ורודף עד ששיגי המטרה.

### רב לכל החיים

**אלישי** עבד לפרנסתו עם צעירים עולים מאתיופיה ומדינות חבר העמים במכללה להנדסאים, במסגרת העתודה האקדמית. פעם שירת במילואים שבוע בצאלים, בחום כבד. בסוף השבוע, האוטובוס בדרך חזרה הביתה, בחניית הביניים בעפולה, עלה לאוטובוס יהודי מבוגר

שניכר בו שמכובד הוא וזקנו כבר הלבין, והוא עוטה מעיל ארוך של דיינים ומגבעת פרנקפורטר לראשו. האוטובוס היה מלא, וליד אלישי נותר מקום פנוי. התיישב היהודי ומיד החל לדבר בפרשת השבוע, משם הפליגו לדף היומי ולענייני הלכה, הנסיעה חלפה לה והם התקרבו לטבריה.

**כאשר** היו לקראת סוף הנסיעה, פנה אותו היהודי לאלישי והתעניין במעשיו. הוא סיפר לו על עבודתו, על הצעירים שאיתם הוא עובד ומלמד, ועל הניתוק שלא פעם יש בינם ובין חיי תורה ומצוות.

**אחר** כך ספר המבוגר: בחודש הבא אני פורש פרישה מוקדמת לגמלאות מבית הדין שבו אני מכהן כדין כבר 25 שנה. אבל דע לך שלא תמיד נראיתי כך. הבגדים הללו, הזקן והמגבעת - זה לא מהבית, אמר בחיך, הורי היו נצולי שואה מבוגרים, לא היתה להם יכולת נפשית לתת לי את תשומת הלב שדרשת, התגלגלתי ברחובות, מהר מאוד הגעתי למחוזות של כמעט פשע ואפילו עוד לא הייתי בגיל בר מצווה.

**ליד** בית הורי היה בית כנסת אחד ולידו מגרש כדורגל בו הייתי משחק עם חברים במשך השבוע ובעיקר בשבתות. לא פעם הכדור היה עף לחצר בית הכנסת, פעם הוא אפילו נפץ את אחת הזוגיות. שבת אחת, היינו במגרש ושיחקנו, הייתי אז כבן 15. בשכונה היו מכנים אותי עברין, שיחקנו ואני בעטתי חזק בכדור, הכדור יצא מן המגרש ועף לכיוון בית הכנסת. בדיוק באותו רגע יצא הרב מבית הכנסת, והכדור פגע במגבעת שלו והפיל אותה לאדמה. גם אני והחברים שלי נפלנו על הארץ מרוב צחוק, התפקענו כשראינו איך הכובע של הדוס הופך לצלחת מעופפת, הרב הרים את כובעו ובא אלי למגרש, שבת שלום. כבודו רוצה לעשות לנו קידוש או להצטרף למשחק, שאלתי אותו בלגלוג. אבל הוא לא נבהל אלא הסתכל בי ושאל, איפה ההורים שלך, עניתי בחוצפה, ההורים שלי מתו. אמר לי הרב בא אתי. זה נראה לי משעשע, אז החלטתי לשחק את המשחק והלכתי אחריו.

**הגענו** לבית שלו, הוא נכנס ואני אחריו. הוא עשה קידוש ונתן לי לשתות. ואז שאל, אתה רעב, מת מרעב אמרתי. הרב סימן לרבנית והם ערכו לי שולחן ונתנו לי אוכל. אכלתי כמו אדם שלא ראה אוכל במשך שבוע. הרב אכל מעט מאוד ורוב הזמן הסתכל בי ודיבר, לימים הבנתי שאכלתי גם את המנה שלו.

**כשסיימתי** לאכול הוא שאל אותי אתה עייף, אני מת מעייפות אמרתי. הלך הרב והציע לי מיטה, הלכתי לישון וישנתי שם כל השבת. כשקמתי כבר היה מוצאי שבת. הרב

שאל אותי, מה אתה רוצה לעשות כעת, אמרתי שאני רוצה ללכת לסינימה לראות סרט. כמה עולה סינימה, שאל הרב, לירה וחצי אמרתי. הוא נתן לי כסף ושלח אותי, ולפני שהלכתי אמר לי, תבוא מחר עוד פעם.

**באתי** גם למחרת, אכלתי וישנתי וקבלתי כסף לסינימה, וכך היה עוד יום ועוד יום. עם הזמן התגלה לי שיש עוד שנים עשר ילדים כמוני מהרחוב אצל הרב הזה בבית. לא יכלתי להיות כפוי טובה, מה גם שאהבתי אותו באמת. עם הזמן הוא החל ללמד אותי מצוות, נטילת ידיים, וקנה לי תפילין, היה יושב ולומד אתי חומש, משנה, הלכות. לימים הלכתי בזכותו ליישיבה והגעתי ללמוד לרבנות והסמכה ולבסוף דיינות. הוא חיתן אותי, השתתף בחתונות של ילדיי והיה סנדק לנכדיי, סיים היהודי הזקן את ספורו והוסיף, אז אל תתייאש מהתלמידים שלך. אתה רואה אותי היום כך דיין בבית הדין הרבני, אבל פעם אני הייתי כמותם, רק תאהב אותם, תאהב אותם כמו את ילדיך שלך.

**בינתיים** האוטובוס נכנס לרציף בטבריה והנוסעים נעמדו לצאת אלישי הספיק לשאול שאלה אחת לפני שהיהודי נעלם, איך קראו לרב הזה, למה אתה אומר קראו, ענה הלה, עדיין קוראים לו, הוא אמנם זקן מאוד בן 92, אבל ברוך ה' עדיין בחיים. ומה שמו, קוראים לו הרב עובדיה יוסף.

**משמח את המקום** - כי הלומד תורה לשמה משמח את הקב"ה במעשיו הטובים, כי ע"י מעשיו הטובים ולימוד תורתו מתקיים הפסוק "ישמח ה' במעשיו" ועי"ז הקב"ה משפיע מטובו לעולמו, וכך היה מו"ר משמח את השי"ת במעשיו כי רואה הקב"ה שהעולם נמצא בידיים טובים ויש חכמים כאלו שע"י לימוד תורתם וזיכוי הרבים שלהם מעמידים את העולם ויש שפע גדול בעולם, שכאשר יש לאדם בן שיש לו מידות טובות ומתמיד בתורה וכו' האבא שמח בו מאד וכן הקב"ה שמח שמחה גדולה במו"ר שכ"כ לומד ועמל בתורה ומזכה הרבים. והראיה לענין זה שזכה רבינו ונתקבלו ספריו בכל העולם כולו. כל ספר של מו"ר נמכר באלפי עותקים תוך ימים ספורים וכמעת שאין הלכה שלא נגע בה הרב. וכל דבריו ברורים ומתוקים מדבש ונופת צופים.

### לאור הלבנה

**אירע** פעם בימי בחרותו שישב ועסק בתורה בהתמדה בהיכל ישיבת "פורת יוסף" שבעיר העתיקה, השעה התאחרה ועד שחזר לבית הוריו, כבר היתה הדלת נעולה. מחשש להעיר את הוריו ולהקיצם משנתם, ישב על המדרגה הסמוכה לדלת הכניסה של הבית ולמד כל הלילה

לאור הירח, באשר תדיר היתה באמנה אתו בחיקו גמ' או כל ספר הלכה אחר. כאשר אביו המנוח ר' יעקב ז"ל השכים קום לתפילה בהנץ החמה, פתח את דלת הבית והנה הוא רואה את בנו יושב על המדרגה ורכון על הספר. שאלו לפשר הדבר, והשיב, כי מאחר והדלת היתה נעולה ולא רצה להעירם משנתם ולא רצה לבובז זמנו לריק, ניצל את אור הירח ולמד לאורו.

### ללא נעליים

בפעם אחרת ארע שקם בשעת בוקר מוקדמת ומהר ללימודיו עוד קודם לתפילה, אך לא מצא את נעליו וחשש להעיר את בני הבית, הסתפק רבינו בלבישת כמה זוגות גרביים זו על זו מן הבא לידו ויצא לבית המדרש ולאחר מכן לישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה, זאת ועוד שהיה זה בימי החורף הגשומים.

### למה הבחור נרדם בשיעור

היה זה בבחרותו של רבינו כבן 14 עת שגררו בשכונת בית ישראל. נפשו של הנער חשקה בתורה גם בלילות כבימים, הוא רצה לישוב ולרכון על דפי הגמרא עד לשעות הקטנות של הלילה אך הוריו לא הסכימו לו כן עד לשעה מאוחרת, מאחר וחששו על בריאותו. מה עשה רבינו שעז היה רצונו ללמוד תורה, בערב הוא התארגן לשינה כשאר אחיו, שכב במיטה ככולם ומשראה שהכל כבר נמים את שנתם, לקח את בגדיו ולבשם על הפיג'מה, יצא את הבית בחשאי ושם את פעמיו לעבר בית המדרש הסמוך "באר שבע". את המפתח הוא קיבל מידי הגבאי, פתח את ביהמ"ד וישב ללמוד בחשק כאוייתו במשך כשלוש שעות ושוב חזר על עקבותיו אל ביתו ונם את שנתו כשאר אחיו והיה קם עם כולם וכאילו לא אירע דבר.

אחיו המנוח ר' אברהם ז"ל הבחין בזאת מספר פעמים והוא התלבט האם עליו להודיע זאת להוריו כי אחרי הכל אין זה רצונם ומה גם שהדבר יכול להזיק לבריאותו של אחיו, אך מחשבה שנית עלתה לו כי למעשה אין אחיו הולך למקום לא טוב ח"ו, אדרבא נפשו חשקה בתורה כ"כ מעל למשוער ובפרט בגיל כה צעיר, מחשבה זו נצחה להשאירו במעשיו מבלי להודיע להוריו, עד שהדבר נודע בזמן מאוחר יותר.

כאמור הבחור עובדיה קם ומתפלל בזמן כשאר האחים, אוכל ארוחת בוקר קלה והולך לישיבת "פורת יוסף" שבעיר העתיקה, הוא היה ערני לכל דבר כך שלא הורגש שלמד בלילה

עד שעה מאוחרת.

אך באחד הימים קרה שהעייפות גברה עליו, סוף סוף הוא עלם צעיר, ובתוך מסגרת השיעור בישיבה, עת שמגיד השיעור מסביר את הגמ', הטה הבחור עובדיה את ראשו ונרדם. מגיד השיעור הקפיד עד למאוד ואמר שלא יתכן שבחור ירדם באמצע השיעור, אין זו דרך ללמוד תורה אם נרדמים באמצע, וקבע שהוא לא מוכן ללמד בחור שנרדם באמצע השיעור. הוריו דברו עם הרב מגיד השיעור, ואף ערבו מספר רבנים מהישיבה אך מגיד השיעור עומד בדיבורו שאין הוא מוכן לקבלו שוב. משראו כך, העלוהו כיתה לשיעור אחר.

זאת למרות שאם היה רבינו אומר על מה ולמה הוא עייף, בודאי שהיו מנשקים ומחבבים אותו, אך רבינו העדיף לעבור בזיונות ובלבד שיקיים את "הצנע לכת עם אלהיך", שלא להודיע לאדם את מעשיו.

**משמח את הבריות** - מעודד וממריץ את הבריות לקיים המצוות ביראה כמש"כ "פקודי ה' ישרים משמחי לב" כי אין שמחה לאדם אלא כאשר הוא מקיים רצונו יתברך ויודע שהוא עבד ה', כך היה מו"ר מעודד וממריץ כל אחד ואחד כמה שיותר ללמוד ולהתעלות ומראה להם פנים שמחות, העונג הגדול ביותר של מו"ר היה כאשר ראה שלומדים טוב ומחדשים חידושים וכותבים פלפולים והלכות, בזה היה שמח מאד ומעודד עוד ועוד, וכן בכל תחום של זיכוי הרבים היה משמח את הבריות וכן מרנין לב אלמנות או אנשים חולים ומדוכאים בוכה איתם ומשמח אותם ומעודדם.

**ומלבשתו ענוה ויראה** - הלומד תורה לשמה זוכה שמלבשתו רוח ממרומים של ענוה ויראה, ושתי מידות אלו נקנים לו בטבע, וכאילו הם מלבושיו ומתלבש בהם ברציפות, כי בלעדי מלבושים אלו מרגיש עצמו ערום, וזו היא ענוה אמיתית ביראת שמים, וכך הייתה הענוה של מו"ר ממש כמו שאדם חייב ללבוש מלבושים וכי יעלה על הדעת שאדם ילך ערום, כך מו"ר היה מרגיש אי אפשר לחשוב שאני יותר מחברי ותמיד היה מספר על החפץ חיים שהיה אומר היתכן שאדם יתגאה או יחשוב שמגיע לו שכר על שאכל ושתה הרי אוכל להנאת עצמו בכדי שיהיה בריא, וא"כ במה שונה המזון הרוחני מהגשמי הרי גם התורה והמצוות הן לטובתנו כמ"ש ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' וכו' לטוב לנו כל הימים לחיותנו כיום הזה.

**ואמר מו"ר** לכן זכה החפץ חיים שיפסקו הלכה כמותו מתוך ספרו הגדול משנה ברורה.

כן הדבר אצל מו"ר זכה שכל הבתי דינים בארץ ובעולם כולו לא פוסקים שום דין שום הלכה אא"כ עיינו היטב ב"יביע אומר" ובפרט כאשר יש איזו בעיה מסובכת של איזו עגונה וכדו'



בכל מקום בעולם שולחים אליו שהוא יפסוק ומה שיאמר מו"ר הוא הקדוש היא ההלכה הוא הפוסק הגדול שלנו, וב"ה בימינו כל הפסיקות כל ההלכות שלומדים בכל העולם כולו הוא לפי פסקיו של מו"ר.

**זסיפר** מו"ר ששלשה חכמים גדולים שהיו בדורו של מרן הבית יוסף, רבינו יוסף קארו, רבינו יוסף טאצ'אק, רבינו יוסף בן לב מהריב"ל כל אחד מהם היה ראוי למלאכה זו לחבר על הטור ספר מקיף הכולל את כל הפוסקים, והסכימו מן השמים ותינתן דת שהחיבור יהיה ע"י מרן הקדוש ר' יוסף קארו מפני ענותנותו היתירה, כן הדבר אצל מו"ר כל מה שהוא זכה להיות רב רבנן והלכה כמותו בכל מקום ובכל בית מדרש באיזה מקום בעולם אשכנזים ספרדים - הלכה פוסקים רק כמו "ביע אומר" רק על פי מו"ר, בגלל ענותנותו הגדולה.

**והנה** מו"ר גדולתו בעונה הייתה להפליא ואין לך פוסק או חכם אפי' צעיר שאמר איזה חידוש שהוא לא מביא אותו בשמו.

**באחד** הימים [שנת תשנ"ט] הגיע אחד האברכים מירושלים לבית רבינו שליט"א לתפילת שחרית במיוחד בשביל התייעצות דחופה על ניתוח למרת זקנתו שהיתה אז במצב בריאותי קשה, כדי שרבינו יכריע בנידון.

**לאחר** התפילה היה רבינו עסוק בדיבור עם כמה אנשי ציבור. בין לבין הודיעו בנו הג"ר משה שליט"א שיש כאן אברך המחכה להתייעצות על ניתוח. רבינו אמר לו שיתן לו להיכנס כשיסיים עמו. ואולם, משום מה הדבר נשכח ואף אחד מבני הבית לא נכנס לחדר הספרייה של רבינו, והאברך חיכה יותר ממחצית השעה בחדר הספרייה.

הן אמת שכולו נתמלא עונג על הזכות שנפלה בחלקו לשהות בחדר ספרייתו של רבינו זמן ממושך, בעוד שהוא שמע בהמשך שרבינו מברך ברכת המזון בנעימה. משסיים רבינו ברכת המזון [לאחר שאכל פת שחרית בזריות] שב לחדר ספרייתו להמשך עבודתו בקודש, ואז ראה את האברך ומיד הבין שהוא אותו אברך שחיכה לו מסיום התפילה.

**ראה** רבינו בענותו הרבה דבר ראשון להתנצל בפניו וביקש את סליחתו שהוא עכבו [כביכול]... ולאחר מכן שמע את הדברים ואת הספיקות והכריע לו בדבר הניתוח. אח"כ ברך את אותה אשה מעומק הלב, ודאג גם לברך ברכה מיוחדת את נכדה האברך. בנו הג"ר משה ששהה במעמד אמר לאותו אברך ביציאתו את הבית, שרבינו רצה לפייסו וברכו בברכות מיוחדות, דבר שאינו מאוד מצוי אצל רבינו.

ידוע גם שבזמן שהיה רב ראשי לישראל היה הולך מבית לבית לשדל את האנשים להכניס בניהם לת"ת והיה אומר בענוה לפני שנכנס לבית שלהם אני עובדיה יוסף ומיד היו מכניסים אותו והיה מדבר על לבם עד שהיו משתכנעים להכניס בניהם לת"ת או לשמור טהרה.

ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן - ע"י שלמד תורה לשמה וזכה למדת הענוה והיראה, כל זה מכשיר את עצמו להיות צדיק וחסיד וכו' כי עולה מעלה מעלה ברוחניות, ואש התורה מגעילה את הנפש מכל דופי, והוא גודר את עצמו שלא לעבור על דבריה, ואח"כ זוכה עוד ואוסר על עצמו דברים המותרים לו כגדר וסייג שלא ישל באיסורי תורה, וכן מלמדת לו שתהיה צדקתו וחסידותו על דרך הישר ולא לעוות ח"ו את הדרך בטיעונים וסילופים, וא"כ צריך להיות צדיק וחסיד בינו לבין המקום, וישר ונאמן במה שבין אדם לחבירו, וכן שיהיה ישר ונאמן בפיו ולבו שיהיו שווים, וכן היה מו"ר צדיק וחסיד בינו לבין המקום, וישר נאמן בן אדם לחבירו בפיו ולבו שווים כי היה לומד תורה לשמה יום ולילה ואש התורה זיכך אותו מאד, ולא היה מראה את עצמו אלא היה נוהר במצוה קלה כבחמורה ומוחל על כבודו והיה רודף אחרי אמת.

### יראתו קודמת לחכמתו

ידידו רבות כשנים מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל סיפר מעשה מדהים להג"ר משה שרבאני שליט"א על זמן אברכותו של רבינו זצוק"ל הממחיש את יראת ה' שהורה היוקדת בקרבו, וכה סיפר: היו כמה בחורים קלי דעת שידעו על ישרותו ויראתו התמימה של רבינו, ופנו אל רבינו בלכתו ברחוב עת שהוא ממהר לבית המדרש כהרגלו ואמרו לו בפנים רציניות, שהם מבינים בכגדים, והם רואים שיש בחליפתו שעטנו. רבינו נחרד למשמע אוניו ומיד פשט את החליפה בעוד שהוא הולך לפינה בצדי הרחוב כדי לפשוט את מכנסיו. כל רגע זה איסור תורה! משראו אותם בחורים לצים שרבינו לקח את דבריהם ברצינות, הבינו מה שהולך לקרות עוד רגע, ואמרו לו, סתם צחקנו, ושכנעוהו ושידלוהו בדברים שהכל היה בבדיחותא בעלמא.

ומרחקתו מן החטא - התורה מזהירה אותו בעוד מועד שלא להתקרב ח"ו ליד חטא אפי' בשוגג ולא לידי נסיון של איזה חטא, כי בכל דרכיו חושב על רצון הבורא ב"ה, ואם פגע בו המנוול יצה"ר מושך אותו יש לבית המדרש כדי להסירו ממנו ומרחקתו מן הגאווה שהיא שורש כל החטאים. וכידוע כמה היה נוהר מו"ר לא לבא לידי שום חטא כמה היה נוהר מן הגאווה כאשר היה נוסע לאיזה מקומות שממתניים לו שם קהל גדול, מספר המשב"ק ר' צבי חקק יצ"ו שכל הדרך וכן בשעה שהציבור היה שר ומריע לו היה משנן לעצמו מאמרים של חז"ל

המדברים בגנות הגאווה וכן פסוקים של גאווה כדי שלא ישל ח"ו באותו עוון כי אז ח"ו עבירה גוררת עבירה וכו'.

### לימוד המוסר בחרדה ובבכיה

**פנינה** נפלאה נוספת רואים אנו בעצם דברי רבינו זצ"ל (הליכות עולם ח"ח עמוד של"ז) איך שלבו בווער ביראת ה' עוד בימי בחרותו. לאחר שכתב שם באורך במעלה והחיוב בלימוד ספרי מוסר גם לתלמידי חכמים, כתב בזה"ל: "וגם אני אזכרה ימים מקדם בימי חרפי מקדמוני, שהיינו משכימים קום לבית הכנסת "אוהל רחל" כשעה לפני תפילת שחרית כדי ללמוד מוסר בחרדת קודש בספר הקדוש "ראשית חכמה" בצוותא חדא עם ידיד נפשי החכם המופלא בכתם פז לא יסולא, ממצדיקי הרבים צדיק ונשגב רודף צדקה וחסד רבי יעקב דוויק הכהן זצ"ל, ועפעפינו יזלו מים בלב נשבר ונדכה. וגם בימי העוצר של הבריטים לא נמנענו מללכת לבית הכנסת ללימוד המוסר והשי"ת הצילנו מידם, והיינו מרגישים התעלות רוחנית מדברי הראשית חכמה הקדושים. השי"ת יזכנו לעסוק בתורתו הקדושה לשמה ולזכות את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה" (עכ"ל הטהור).

**ומקרבתי** לידי זכות - כי כאשר סר מרע אז עושה טוב והתורה מעודדת אותו שיאהב לעשות מעשיו טובים לזכות בהם אחרים, ומצוה גוררת מצוה, ואור התורה מגלה לו דרכים נפלאים שבהם זוכה לזכויות גדולות ופעמים שרוצה לילך לאיזה מקומות שאין בהם תועלת גדולה לזכות עצמו ואחרים והתורה הקדושה מדריכה אותו לילך למקומות שיוכה בהם לדברים טובים ולזכות הרבה את הרבים וכן היה מורינו ורבינו זכה הוא בעצמו לזכויות גדולות וגם לזכות אחרים הפלא ופלא כנודע.

### במקרה-רק מה'

ר' נעים עובדיה ז"ל מספר על אחיו מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל: לפני למעלה מ-50 שנה, באתי יום אחד לחכם עובדיה, אחי הגדול, וביקשתי ממנו שיבוא למסור שיעור בשבת בבית הכנסת שלנו, אותו ניהלתי שנים רבות. זה היה אז אחרי 4 שנים שעסקתי בניהול בית הכנסת. ביקשתי ממנו שיבוא, למרות שידעתי שהוא בעצם לא יכול לבוא, משום שהוא מוסר בכל ליל שבת שיעור מיוחד בחדר האוכל בשיבת 'פורת יוסף', לשם היו באים מאות אנשים לשמוע את דרשתו. ניגשתי אליו בבקשה הזו באחד מימי הקיץ, אז הזמן בלילה הוא מצומצם. הנוהג בירושלים אז היה שלאחר שהיו יוצאים המתפללים מבית הכנסת, היו באים לשיעור של חכם עובדיה, אחרי אכילה חטופה בבית של ליל שבת. השיעור היה מתחיל בשעה 8 בערב, ומסתיים

בשעה עשר, ולעיתים מאוחר יותר. אחרי השיעור אמרו קדיש עם ניגון, לאחר מכן ניתן עוד זמן לשאלות ותשובות עם הרב, ואז היו מתפזרים, בערך בשעה עשר ועשרים. בגלל זה הייתי בטוח שאחי הרב לא יוכל לבוא ולמסור שיעור גם בבית הכנסת שלנו. כשבאתי אליו וביקשתי ממנו שיבוא, הוא הפתיע אותי כשאמר לי רק: טוב, אני אבוא. 3 מילים בלבד. התפלאתי, תמהתי ושמחתי. בבית הכנסת שלנו, "אחדות ישראל" שברוממה, התפללנו מנחה וקבלת שבת מוקדם, והוצאנו מבעוד יום את השולחנות והספסלים מבית הכנסת. המקום היה די גדול, ולמרות זאת בשיעור הוא היה מלא ועמוס. כולם הקשיבו בעמידה, ואפילו החלונות שפתחנו מראש בבית הכנסת, התמלאו אט אט. הרב התחיל בדרשה המאלפת, ולאחר מכן הוא בעצמו התפלל ערבית לפני העמוד. במקום היה שקט מוחלט, ואפילו שקולו היה נמוך, כולם שמעו אותו ונהנו, בזכות השקט ששרר. כשסיים את השיעור והתפילה, נפנה ללכת, ואני הלכתי איתו ללוות אותו מעט לביתו. לאחר כמה דקות הוא אמר לי ללכת הביתה. הרב יעקב יוסף זצ"ל בנו הבכור, הלך הביתה בכדי לקדש לשאר האחים והאחיות, אבל אחי הרב לא הלך הביתה. הוא ידע שאנשים עוד מחכים לו ב'פורת יוסף'. הרב בנימין גר'י, היה זה שפתח את השיעור לפני שחכם עובדיה הגיע. הוא אמר לציבור שחכם עובדיה יאחר, ובינתיים הוא יתחיל עם השיעור. אחי הרב הגיע לשיעור באיחור של קצת יותר מחצי שעה. תבין, הוא עדיין לא סעד באותו ליל שבת, ואף עוד לא קידש. אפילו שזה היה ליל שבת אותו נהוג לעשות עם המשפחה - הוא החליט ללכת ישר לשיעור. הוא הגיע, ודרש להם את הדרשה שלו, והשומעים נהנו. ואז זה קרה: בשעה עשר ועשרים התמוטטה ונפלה הקומה השלישית של 'פורת יוסף', ברעש נורא. מסביב לישיבה נורעו גושי בטון, לבנים וקורות גדולות. אבל הכל נפל מסביב לבניין, כשכל האנשים עדיין בפנים. איזה נס זה! אילו השיעור היה מתחיל בזמן הרגיל כמו בכל שבת, והשומעים היו יוצאים בשעה עשר ועשרים היה קורה אסון גדול של עשרות ואולי מאות הרוגים. אבל למעשה התרחש נס גדול: בגלל שהוא בדיוק באותה שבת אחר לבוא לישיבה לתת את השיעור שלו, כולם היו עדיין בפנים, וכך לא היה אפילו פצוע או הרוג אחד. את הרב, אגב, חילצו מאחד החלונות שנשברו. שמו מזרנים על ההריסות, ולקחו אותו משם צעד אחר צעד, עד שהעבירו אותו למקום מבטחים. משתתפי השיעור ליוו את הרב לבית בשירים, תשבחות וריקודים לאורך כל הדרך. ואז הרב סוף סוף קידש בביתו ואכל, כשכולם עמדו בחוץ, כי הלא אי אפשר להכניס את כל מאות האנשים פנימה. ביום ראשון באתי לרב לברך אותו על הנס הגדול שהיה, והוא אמר לי 'תגיד לי אחי, אתה כבר 4 שנים מנהל את בית הכנסת, ומעולם לא הזמנת אותי לבוא ולדרוש אצלכם - מה פתאום באת השבוע להזמין אותי, ועוד כשאתה יודע שאני לא יכול לבוא, איך אמרתי לך, 'טוב, אני אבוא', ב 3 המילים הללו. משמים מגלגלים

זכות על ידי זכאי, וזכינו אתה ואני שלא יהיה האסון בליל שבת לאנשים שבאים לשמוע דברי תורה.

ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה - כיון שהאדם לומד תורה לשמה וכל ראשו בתורה ובמצוות, שכלו נעשה ישר וכו' ולכן היו נהנים ממנו"ר עצה מה יעשה ישראל בכל מיני תקנות והנהגות, וכל אשר היו עושים על ידי מו"ר היו מצליחים הן בחיי עולם הן בחיי שעה שעה, והיו נהנים מאד כשעושים כדבריו, מקבלים ממנו אומץ וכח, סדרי לימוד, וכיצד לדמות מלתא למלתא, וצריך לזה חכמה נפלאה כי אי אפשר ליעץ אותה עצה לכל תלמיד כל אחד לפי מדותיו ושכלו ולפי מעשיו, והיו מקבלים ממנו עידוד וגבורה וכח ועצמה כי לימוד התורה היא הבינה והיא הגבורה.

### מלמד שלן בעמקה של הלכה

"וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק" (יהושע ה, יג) אמר רבי יוחנן מלמד שלן בעמקה של הלכה (סנהדרין מד רע"ב).

סיפר אחד הרמ"ם [מעדות אשכנז] מאחת הישיבות בבני ברק לתלמיד" שהוא זכה לגור בשכנות לביתו של מרן רבינו זצוק"ל עת היה מכהן כרב הראשי לת"א-יפו.

באחד מלילות השבת אירע קצר חשמלי שכונתי בשעה אחת בלילה לערך והוא ראה מחלון ביתו את מרן רבינו יוצא למרפסת ביתו כדי ללמוד לאור תאורת פנסי הרחוב, וראהו רכון על ספר כלשהו שהחל לעיין בו, כך במשך זמן מה ושוב חזר אותו ר"מ לישון. כאשר קם הר"מ שוב לתפילת ותיקין בהנץ החמה, הוא רואה עדיין את מרן עומד על עמדו באותה תנוחה שראהו בשעת לילה מאוחרת ומתעמק בספרו ונתקיים (מלאכי ג, כ) "זורחה לכם יראי שמי". וא"כ י"ל, שהלינה, שהשינה שלו בלילה היא היא העמקה של הלכה...

זכבר נודע על יעקב אבינו שהוא סמל התורה "ויעקב איש תם יושב אהלים". שהוא נטמן י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר ולא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה (וכמבואר בבראשית רבה סח, יא) שמאהבתו הרבה לתורה, הוא פשוט לא נרדם...

זונתנת לו מלכות וממשלה - מלכות של תורה, מו"ר ראש הישיבה ר' עזרא עטיה זצוק"ל אמר על כבוד מו"ר לפני ששים שנה - ראש ממשלת התורה, המלך של התורה ובאמת כך מו"ר הוא גדול הדור בבחינת "ויוסף הוא המשביר" למנות רבנים, דיינים, לדון דין אמת לאמיתו כמש"כ "בי מלכים ימליכו" וכמו שהוא היה פוסק למטה, כך פסקו בעולמות העליונים. מי ראה

לפני שלושים שנה ת"ת ובתי ספר לבנות ע"ד ישראל סבא, וכל שיעורי התורה לבעלי בתים.

### מלך ישראל קדשו

ואחת הפעמים שראש הממשלה נזקק להתייעץ עם רבינו זצוק"ל, הגיע בתאום מראש עם משלחת שרי הממשלה. מחזה זה ראו בכל העולם - איך נכנסת המשלחת הממשלתית ועשו רעש גדול ומרן יושב וכותב את חידושיו ופסקיו ולא מרים את עיניו עד שהודיעוהו שראש הממשלה הגיע. רבינו הרים את עיניו, פנה לעברו ואמר לו "שב". רבינו המשיך לכתוב עד שסיים את הפסק כאשר העלה בחכתו. כך חכו ראש הממשלה עם כל המשלחת כרבע שעה, דבר שגרם לקידוש שם שמים בכל העולם, כולם ראו מהו "מלך ישראל" מאן מלכי רבנו, וכנאמר "בי מלכים ימלוכו".

וחקור דין - והתורה נותנת לו גם לחקור טוב את הדין, שלא יהיה הדין מרומה כי מחכימה אותו נגד הרמאים להבין שקריהם ורמזיהם, ולחקור תחבולות בני אדם, כך היה מו"ר שהיה יורד לעמקה של הלכה, כי הוא היה המלך בתורה, הוא הדיין, ובוזה היה מחזק דעת ה' בארץ, ומתגבר נגד בתי המשפט שמעוותים את הדין ודנים לפי חוקות הגוים ונלחם בהם להעמיד דין תורה בעולם.

### לשחק באש

קרה פעם שרבינו ישב ועסק באורייתא בביהמ"ד "שושנים לדוד" והוא עדיין צעיר לימים כבן שלשים בלבד [בערך בשנת תשי"א] וכדרכו בקודש באהבתה יהגה תמיד לן בעמקה של הלכה ולא חלי ולא מרגיש מהנעשה סביבו. לפתע נכנסו לביהמ"ד כמה אינשי דלא מעלי שהיו מציקים לו על דבר פסיקותיו והתכוונו לבזותו וכו', היה נוכח שם הגאון המקובל חכם רבי אפרים הכהן זצ"ל שהרגיש מיד במעשיהם הנלוזים. קרא להם ואמר להם בתקיפות, אם ברצונכם לשחק באש, בבקשה! מיד כששמעו דברים אלו שיוצא מפי קודש כהן גדול נסוגו אחור ויצאו בבושת פנים כלעומת שבאו.

ומגלין לו רזי תורה - גם מן השמים עזרו למו"ר שהיו מגלים לו סודות התורה כי היה עמל בתורה ללא לאות לילה כיום יאיר והיה מעמיק בתורה ומוציא הלכה לאור ועליו נאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

### לא ללכת לישון מוקדם

אל מול פני המנורה הטהורה מרן רבינו זצוק"ל דברי חז"ל הקדושים (עירובין סה ע"א) לא איברי סיהרא אלא לגירסא, וזאת הוא מנחיל גם לנו ובנפשו הדבר.

**כדוגמא**, באחד הכינוסים לבני התורה, דיבר בתחנונים למען ביסוס וביצור קיום ועמל בתורה הקדושה, והוא אמר בתוך דבריו בזה"ל: "דעו! שכל מה שהאדם משיג זה מהעמל שלו, הכל תלוי בו ורק בו, וכמה שהוא מתמיד יותר, כמה שהוא עוסק בתורה יותר, ישיג יותר. יגעתי ומצאתי תאמן (מגילה ו' ע"ב. ועיין בח"א להמהרש"א שם). לא ללכת לישון מוקדם! אלא יש ללכת לישון באחת בשתיים בלילה, די בשש שעות שינה, בחמש שעות שינה, חבל לאבד את הזמן של הלילה, יש לנצל אותו בלימוד התורה, ביגיעה של תורה וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ג מהלכות ת"ת הי"ג) הרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתיה וכיוצ"ב אלא בתלמוד תורה וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה מז, ח) אין רינה של תורה אלא בלילה.

### שכחתי לישון

**אברך** חשוב שהיה משמש בקודש אצל רבינו זצוק"ל, נוהג היה להגיע בכל בוקר אל ביתו של רבינו ומסדר את החדר, כל ספר למקומו. בוקר אחד כאשר הגיע כהרגלו בשעה 6:30 מוצא הוא את רבינו רכון על הספרים ועובר בין בתרי ספרי הפוסקים הפרוסים לפניו, כשהוא לבוש בבגדיו כרגיל. לפתע ראה רבינו את האברך הנז' והוא פנה אליו כתמיהה, מדוע הקדמת בוא היום, והרי עוד לא עלה השחר, אמר האברך לרבינו: כבוד הרב, השעה כבר 6:30 בבוקר ואני הגעתי כהרגלי, כבוד הרב לא ישן הלילה, ענה לו רבינו בפשטות רבה, "אוי... שכחתי לישון, מה אעשה". וקיים ומקיים תדיר (משלי כ, יג) "אל תאהב שינה פן תורש פקח עיניך שבע לחם" לשבוע מטוב לחמה של תורה.

**זנעשה כמעין המתגבר, וכנהר שאינו פוסק** - והיה רבינו מחדש חידושים מכח סברתו ומביא ראיות לדבריו גם לדברים שלא הובאו בהלכה בפירוש ולא היה שוכח דבר ממשנתו והכל זורם בלבו כנהר שהולך והולך ואינו פוסק יפוצו מעיינותיו חוצה, סיני ועוקר הרים.

### מחברות אשר עש יאכלם

**בענין** הכתיבה על מרן רבינו שליט"א, סיפר הגאון רבי מרדכי יודי שליט"א (מרבני ארגנטינה ומתלמידיו האחרונים של מרן רה"י הגר"ע עטיה זצ"ל), שלאחר חרבן תפארת ישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה בשנת תש"ח, עברה הישיבה לביהכ"נ "צופיוף" בשכונת הבורכים עד שעברה למשכנה החדש בשכונת גאולה. לאחר שחזר רבינו ממצרים איוה למושב לו בבקרים בביכ"נ צופיוף, שם היתה ספרייה עשירה בספרים עתיקים ונדירים בהם הגה שעות רבות. פעמים מספר ראה רבי מרדכי שמרוב עניות וחוסר יכולת היה רבינו לוקח דפים ומחברות שעש

אכלם ובהם כתב את חידושו. ופעמים היה שלאחר שמצא את מבוקשו ורצה לעלות על הכתב את הדברים, ומריבוי התלמידים לא היה מקום בשולחנות, מרוב אהבתו לתורה ושמחתו בה, לא חש ל'מה יאמרו' והיה יושב על הרצפה ומעמיד את הספרים עם מחברתו על כסא כלשהו וכותב, העיקר שיוכל לכתוב את הפנינה, את החידוש, את היישוב שמצא.

והוא צנוע - התורה נותנת לו להיות צנוע כמש"כ ואת צנועים חכמה, כן היה מו"ר לא היה מפרסם עצמו במעשיו וכן גדולתו בתורה והשתדל מאד שלא יגלו את מעלותיו כי ככל שאדם גדול יותר הוא צנוע ביותר.

### רשב"י מחכה לרבינו במירון

היה זה בשנת תשכ"ב, עת חברי השיעור בביהכ"נ "שאול צדקה" סיימו מסכת שבת יחד עם רבם הגאון רבי יוסף עדס זצ"ל, החליטו לקיים את סעודת הסיום במירון אצל ציונו הקדוש של התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, ולמעמד זה הזמינו רבנים וחכמים.

גם את פני מרן רבינו זצוק"ל חילו התלמידים בבקשה לזכות שרבינו ישתתף עמם בסעודת הסיום, ובפרט שהם תלמידיו הקבועים בשיעורו בהלכה לאחר שיעורו של רבי יוסף עדס. אך רבינו ענה בשלילה היות שהנסיעה ותוצאותיה יגרמו לו ביטול תורה מרובה. בימים ההם הנסיעה למירון היתה קשה ומסורבלת ביותר.

השעה 11:00 בלילה, ורבי משה חי שראבני ז"ל (גבאי ביהמ"ד "שושנים לדוד") עלה על יצועו ובחלומו הוא רואה את המקובל האלהי הגאון רבי יעקב חיים סופר זיע"א בעל "כף החיים" מדבר אליו ומצווהו, "לך לחכם עובדיה יוסף ותאמר לו שרבי שמעון בר יוחאי מחכה לו במירון, למה הוא לא הגיע לסיום, יש שם הארה גדולה". ר' משה חי מתעורר מהחלום ואומר לעצמו חלומות שוא ידברו. וישן ויחלום שנית ושוב כחלום מדבר בו בעל ה"כף החיים", למה חזרת לישון, אמרתי לך שרבי שמעון בר יוחאי מחכה לחכם עובדיה שיבוא לסיום. מיד התעורר ר' משה חי והבין שעל השנות החלום שנית יש דברים בגו. הוא התלבש ושם את פעמיו אל ביתו של מרן רבינו זצוק"ל והודיעו על דבר החלום.

השעה היתה 12.30 בלילה ורבינו הבין שהוא צריך לצאת עתה למירון. מיד שכרו מרן רבינו זצוק"ל ור' משה חי ז"ל מונית ונסעו אל ציונו הקדוש שבהר מירון.

אומר ר' משה חי ז"ל, שבדאי קפצה להם הדרך, כי לא יתכן שעם כל אריכות הדרכים ובפרט באותם ימים, שהיו מספיקים להגיע לסעודה.



**בשעה 2:00** בלילה לערך בשעת סעודת הסיום בציון הרשב"י, ראו לפתע כולם - הרבנים והקהל, שרבינו זצוק"ל הגיע. כולם התפלאו המה ראו כן תמהו, בידעם שרבינו היה נחוש בדעתו שהוא לא מגיע בשל ביטול התורה שהיה כרוך בדבר אך משראו את ר' משה חי שרבאני מתלוח אליו, הבינו שיש דברים בגו.

השמחה היתה רבה לכולם שזכו שרבינו עט"ר הגיע לסיום, ולאחר דקות מספר כיבדוהו לישא דברי תורה לכבוד המעמד הגדול. רבינו עמד על עמדו ונשא מדברותיו כארבעים דקות. לאחר מכן נסע רבינו לצפת לציוניהם הקדושים של רבותינו עמודי העולם, מרן הבית יוסף זיע"א ורבינו האריז"ל. כן השתטח על קבר בניהו בן יהודע הנצב על דרך העיר צפת. וכבר בהנף החמה הגיע חזרה לירושלים עיה"ק.

**תלמידיו** דאגו לאחר מכן לשאול את ר' משה חי לפשר השינוי בבואו של רבינו לסיום, והוא סיפר להם את כל הקורות אותו ועל השנות החלום פעמיים.

**וארך רוח** - כך היה מו"ר היה סובל כל השאלות ששואלים אותו לבל יבא לכלל צער ולעכב תשובותיו להם, ולא היה מתבלבל בראותו מה שעושים הפושעים והמורדים בתורת ה' אלא משיב בארך רוח ובנחת ומחזיר להם תשובה ניצחת על מעשיהם ומתרומם על כל המבזים והמשכילים.

### מלך רחמן

**ידוע** לכל גודל רחמיו של מרן רבינו זצוק"ל על ישראל בכל אירוע ומקרה ובכל צרה שלא תבוא, ששומע על איש או אשה שמצבם הבריאותי קשה, על כל אדם שנקלע לקשיים מסויימים, על זוגות המתחננים לזכות לפרי בטן, על תאונות הדרכים ח"ו או חטיפת חיילים ומלחמות שהיו וכדומיהם, כן על ילד יהודי שלא לומד בתלמוד תורה, בחינוך תורני, ומכ"ש אם רחוק מהיהדות ולא יודע אפי' פסוק שמע ישראל. על כל זאת ועוד, היה מצטער רבינו עמוקות, בכל צרתם לו צר עד כדי דמעות ובתפילה בתחנונים להשי"ת שיראה בעניים וייטיב לבקשתם ויושיעם למען שמו בטוב חסדיו המרובים וכאילו אלו בנו ובתו שלו.

**כן** היה תקופה של מספר שנים כשהיה גר ברח' אלקנה, שהיה מגדל כמה בחורים יתומים בתוך ביתו למרות מצבו הכלכלי, והכל כדי לקיים את מצות "ואהבתם את הגר" להלכה ולמעשה ולפום צערא אגרא. תדע שמצוה זו נשנית ונשלשת בתורה בל"ו אזהרות, ואמרי לה במ"ו אזהרות (ב"מ נט ע"ב).

**ובדבר** הזה נשתבחו רועי ישראל ועל כגון דא נבחרו להורות תורה לבני ישראל, על גודל רחמיהם ולבם החנון והרחום, וכדמצינו במדרש (שמו"ר ב, ג) על מאורי האומה, רעיא מהימנא משה רבינו ע"ה ודוד המלך ע"ה. ואמרו שם, אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקהו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי עולם שבדקן הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר והרחיקם מן הגזל וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל ולקחו הקב"ה לרעות את ישראל. עוד אמרו רבותינו ז"ל (שבת קלג ע"ב) התדבק במידותיו יתברך, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום.

זהו מנהיג אמיתי אשר נותן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, על ישראל, על כל יהודי קטן וגדול שם הוא.

**וזמחל על עלבוננו** - כאשר היו מבקשים מרבינו מחילה היה מוחל והיה אומר ה' אמר לו קלל, וותפארתו עבור על פשע", וזוהי מעלת נפש המשכלת, והיא יותר במעלה מהנעלבים ואינם עולבים.

**ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים** - כמו שכתוב סלסלה ותרוממך, ורק התורה הקדושה תרומם אותו מכל החכמות הטבעיות שבעולם, כי בכח לימוד התורה חוקר ודורש בבורא עולם שעשה כל המעשים הללו העוה"ז העולמות העליונים, ויהיה מנהג למעלה מהטבע, כך זכה מו"ר להיות מנהג למעלה מהטבע כי היה שוקד על התורה יומם ולילה כמעט בלא לישון ופעמים שלא היה אוכל מרוב חשקו בתורה והתעלה יותר מכל חבריו.

### הזהרו מאד בכבודו

**סיפר** ידידו הגאון רבי ציון לוי זצ"ל (רבה הראשי של פנמה) מעשה שהיה בשעת שיעורו של מרן ראש הישיבה זצ"ל: היינו בשיעורו היומי של רה"י רבי עזרא עטיה זצ"ל, בכל יום נכנס היה ראש הישיבה בשעה היעודה וחכם עובדיה היה לומד בחדר הצדדי עד שעת השיעור, כמעט בכל יום נכנס היה יחד עם ראש הישיבה. קרה יום אחד שחכם עובדיה נכנס כמה דקות מאוחר יותר, בינתיים ניצל ראש הישיבה את ההזדמנות ובמקום להתחיל את השיעור, פנה לתלמידיו ושאלם, האם מכבדים אתם את הבחור רבי עובדיה יוסף - השיבו בחיוב. חזר רה"י ושאל, "האם אתם עומדים לו כשהוא נכנס" - ענו הבחורים בשלילה. אז אמר רבי עזרא עטיה: "אתם חייבים לעמוד לו, אתם צריכים להיזהר בכבודו מאוד כי הוא נועד לגדולות, תזהרו מאוד בכבודו".

## ה"בן איש חי" של הדור הבא

העיד הגאון רבי עזרא נסים עדס שליט"א (רבה של הרצליה) בתשלום השבעה לפטירתו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, ובתוך דבריו אמר, ששמע מפי קדשו זצ"ל שאמר על מרן רבינו שליט"א בזה"ל: "בעוד כעשר שנים יהיה חכם עובדיה כמו הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל ה"בן איש חי". כל זאת עוד בהיות רבינו צעיר לימים ומרן ראש הישיבה הוא רבו המובהק. וידוע כמה וכמה היה מרן ראש הישיבה זצ"ל מעריך ומעריך את רבינו ואוהבו כנפשו.

## ביאור ההפטר

## הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר כתוב "ויאמר לו יהונתן מחר חודש" וזה מעין השבת שהיא ערב ראש חודש.

## תוכן ההפטר

הקדמה: שמואל אמר לשאול המלך על פי צווי ה' שילך ויחרים את עמלק מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה. עד שלא ישאר לו שריד ופליט, והוא לא עשה כן ולא הרג את אגג מלך עמלק ואת הבהמות וכתוב שם ששמואל אמר לשאול 'יען מאסת את דבר ה' וימאסך ה' ממלך'. אחר כך משך שמואל את דוד למלך על פי ה'.

ויהי מיום ההוא והלאה ורוח ה' סרה מעם שאול והבעיתו רוח רעה מאת ה'. והביאו את דוד לפני שאול ובהיות רוח רעה על שאול ונגן דוד בכינור וסרה מעליו הרוח הרעה.

ויהי דוד נושא כלי זיינו של שאול. ויהי אחר כך כשנלחמו הפלשתים עם ישראל הרג דוד את גלית הפלשתי, ובשובו מן המלחמה אמרו העם 'הכה שאול באלפיו [של פלשתים] ודוד

ברבבותיו'. ונתקנא שאול בדוד מהיום ההוא והלאה ורצה להרגו וברח דוד משאול.

**וכתיב** ויהונתן בן שאול חפץ בדוד מאד, אמר לו דוד מה עווני ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי, אמר לו יהונתן שהוא איננו יודע מזה שאביו רוצה להרגו. השיבו דוד, שאביו שאול אינו רוצה שבנו יהיה בצער לכן לא מגלה לך.

**התוכן:** יהונתן אומר לדוד שמחר ראש חודש, שהמלך מיסב לסעודה עם שריו ועבדיו, ואתה אל תבוא לשלחן המלך אלא הסתתר שלשה ימים במקום שנשבענו שנינו, ואני אגלה לך ע"י סימן אם המלך רוצה בטובתך או ברעתך.

אקח את נערי אתי סמוך למקום מחבואך, ואירה שלשה חצים ואשלח אותו להביאם. אם אומר לנער הנה החץ קרוב אלי ואתה עברת אותו, סימן ששלום לך ואל תירא. ואם אומר לנער שהחץ רחוק ממך, סימן שהמלך רוצה את רעתך, ולא תצא אלא תמשיך להסתתר.

**ואכן** המלך ישב בשלחנו ונפקד מקומו של דוד כי היה רגיל לשבת אצל שאול ואחריו יהונתן ואחריו אבנר. וכשדוד לא בא, קם יהונתן והחליף את מקומו עם אבנר, כי אין זה כבוד שהבן יסב אצל אביו, כי היו רגילים לאכול בהסיבה. שאול לא אמר מאומה, כי חשב שדוד ראה קרי ועוד לא טבל לקריו ואינו יכול להסב איתם, כדי שלא יטמא את השלחן.

**אך** כאשר גם למחרת נפקד מקומו, שאל המלך את בנו מדוע לא בא בן ישי לסעודה, ענה לו יהונתן שהוא נתן לו רשות ללכת למשפחתו כי יש להם זבח משפחה.

**המלך** כעס על יהונתן בנו וגער בו על שמסכים שדוד ימלוך במקומו, גם ציוה עליו שילך ויביאנו כי בן מות הוא, אך יהונתן לא הסכים אלא שאל את אביו ואמר לו: מה פשעו של דוד ומה עשה כדי שיומת, שאול הרים את החנית להכות את בנו ואז הבין שגמור ומנוי אביו להרוג את דוד.

**יהונתן יצא** עם נערו לשדה ביום השלישי, ירה את החצים וכמוסכם ביניהם אמר לנערו הנה החץ רחוק ממך רוץ לקחתו. דוד בשמעו את זאת, הבין ששאול רוצה להמיתו, נשאר במקום מחבואו עד שיהונתן שלח את נערו לעיר. ואז יצא ממקום מחבואו, ובכו אחד על כתפי

השני, יהונתן שלחו לשלום והזכיר לו שהשבועה שנשבועו שניהם תחול עליהם ועל זרעם עד עולם.

שמואל-א, פרק ב' פסוק יח-סוף

יְהוֹנָתָן לֹא יִהְיוּנָתָן לְדָוִד מִחֵר רֵאשִׁי חֶדֶשׁ וְנִפְקְדָתָּ יִזְכֹּר הַמֶּלֶךְ וּישאל היכן אתה כִּי יִפְקֹד יִחְסַר מִקוֹם מוֹשֶׁבֶךָ שאתה יושב בו (רש"י): יֵשׁ וְשִׁלְשֵׁתָּ כָּל שְׁלוֹשֵׁת הַיָּמִים תסתתר וביום השלישי יִתְרַד מְאֹד ותתחבא הרבה כי אז יבקשוך (רש"י) וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה במקום שעשינו שם את השבועה, שנשבוע שאול ליהונתן לבל המית את דוד (רד"ק) וְיִשְׁבֶּתָּ תשב ותתעכב (רש"י ויקרא יבד) אֶצֶל הָאֲבִן הָאֵזֶל אבן שהיתה סימן להולכי דרכים (רש"י), שם יהיה המפגש שלנו: כִּי אֲנִי אעשה לך סימן, שאשליך את שְׁלֵשֶׁת הַחֲצִיִּים צְדָה אוֹרֶה לא ביושר אל מקומך שאז יראך הנער אלא רק אל הצד (רש"י) לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה הוא הדבר אשר המודים מכוונים להשליך בו כמ"ש כמטרה לחץ (מ"צ): כֹּא וְהִנֵּה לאחר זה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעַר ואגיד לו לְךָ מֵצֵא אֶת-הַחֲצִיִּים אִם-אָמַר אֲמֹר לְנֶעַר הִנֵּה הַחֲצִיִּים קרובים אלי מִמְּךָ וְהִנֵּה עֵבֶרְתָּ מֵהֶם קָחְנָנוּ קח אתה את החץ וּבָאָה ובא אלי (רש"י) כִּי-שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר רַע חֵי-יְהוּנָה נשבוע יונתן לדוד שיאמר לו רק האמת (עין רד"ק): כִּבְּ וְאִם-כָּה אֲמֹר לְעֵלָם לנער הִנֵּה הַחֲצִיִּים מִמְּךָ וְהִלָּאָה להלך כמקום עמוד (מ"ד), סימן

שאבי שאול כועס עליך, ולכן לך לדרך ואפי' תברה **כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה ונצלת בהשגחת הבורא**  
 כי הוא אומר לך ברח מחרב אבי (רש"י): **כִּי וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ דברי הברית שכרתנו אֲנִי**  
**וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה יַעַד (רש"י) בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם** ואל תסכן את עצמך  
 להתראות עימי כי כבר כרתנו ברית (מלבי"ם): **כִּדְוִיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ**  
**וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-(אֶל-קָרִי) הַלְּחֶם לְאֹכֹל: כִּהַ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ**  
**עַל-מוֹשָׁבוֹ** מקום המיוחד לו לישוב **כַּפְּעַם | כַּפְּעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר** כשגבו  
 אל הקיר, המקום הנכבד ביותר בשולחן (מ"ד) **וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן** עמד ממקומו, כי אין דרך הבן להסב על  
 יד אביו, ובימים כתקנן היה דוד מפריד בין יהונתן לשאול, אבל עתה שדוד נחסר **וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מֵצַד**  
**שָׂאוֹל** ואח"כ ישב יהונתן מצד אבנר (רש"י) **וַיִּפְקֹד ויחסר (מ"ד) מְקוֹם דָּוִד:**  
**כִּי וְלֹא-דָבַר** ולא שאל **שָׂאוֹל מֵאֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא** מדוע לא בא בן ישי  
**כִּי אָמַר מְקַרְהָ הוּא בְּלִתי טְהוֹר** כנראה ראה קרי **הוּא כִּי-לֹא**  
**טְהוֹר** ועדיין לא טבל (רש"י) ולא ראוי לטמא לאכול בשולחן המלך (רד"ק), ועוד כיון שנשטמא אין ה' עמו ולכן  
 ירא הוא (אלשיך) [א]: **כִּי וַיְהִי מִמְּחֻרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי** ביום שני של ראש חודש (ת"י)  
**וַיִּפְקֹד ויחסר מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנֹו** מכיון שידע

## עיונים והארות

[א] דרך רמז כתב המעם לועז (שמואל"א, עמוד מי שאומר מקרה הוא, סימן שהוא בלתי טהור, רנב): "כי אמר מקרה הוא..." שאין דבר בעולם להמה? כי לא טהור במחשבותיו, שכן הכל בא בהשגחתו יתברך, ואין דבר נעשה בלי השגחה, וזהו הנעשה במקרה, אלא הכל בהשגחה אלהית. ולכן,

שהם ידידים **מִדּוּעַ לֹא-בָא בֶן-יִשְׂי** מרוב שנאתו לא הזכיר את שמו (אברבנאל) **גַּם-תָּמוּל**  
**גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלְּחֶם [ב]: כַּח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שָׂאוּל נְשָׂאֵל**  
**שָׂאֵל רְשׁוֹת כְּמֵה פַעֲמִים (אלשיך) דָּוִד מֵעַמְרִי** לילך **עַד-בַּיִת לָחֶם: כַּט וַיֹּאמֶר**  
**שְׂלַחְנִי נָא** תן לי בבקשה רשות ללכת **כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה** זבחי שלמים **לָנוּ בְּעִיר**  
**וּמִי בִיקֵשׁ מִמֶּנִּי: וְהוּא צִוְּהֵ-לִי אָחִי** אליאב הבכור צוה לי (רש"י, רד"ק) [בדרך צוואה שרוצה לראותי  
**בְּסֵרֵם אֲמוֹת בְּחֵרֵב הַמֶּלֶךְ (אלשיך): וְעֵתָה אִם-מָצְאָתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא**  
**יּוֹם אֶחָד (רש"י) מֵעֲבוּדַת הַמֶּלֶךְ וַאֲרָאָה אֶת-אָחִי** בשמחת הזבח **עַל-כֵּן לֹא-נָא**  
**אֶל-שְׂלַחַן הַמֶּלֶךְ** כי נתתי לו רשות ללכת, וב"ה הלך (מ"ד): **כַּט וַיִּחַר-אַף שָׂאוּל**  
**בַּיהוֹנָתָן [ג] וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן-נַעֲוֹת [מלשון עון (מ"ד)] הַפְּרִדּוֹת** בן לאשה יצאנית

### עיונים והארות

סימן שהוא עצמו לוקה, שיש בו חסרון, וזהו שנאמר כאן "ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא", כי אמר מקרה הוא. היינו שדן אותו לכף זכות, ולמה עשה כן? כי בלתי טהור הוא לדון את השני לכף חובה, אלא יש לדון כל אדם לכף זכות.

[ב] הסביר לנו מו"ר הגאון רבי יוסף עדס זצוק"ל, מדוע מתעכב המשיח שהוא מזרעו של דוד בן ישי? מפני שאנשים דואגים רק לפרנסתם על המחיה ועל הכלכלה, ולא מתפללים הרבה על ביאת המשיח, וזהו שאומר הכתוב: "מדוע לא בא בן ישי גם תמוּל גם היום" הסיבה שמתעכב משיח בן דוד, מפני "אל הלחם" שמתפללים הרבה על לחם ועל פרנסה, ולא מתפללים הרבה על ביאת המשיח.

שאמר אברהם אבינו למלאכים (בראשית יח, ה): "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם... כי על כן עברתם על עבדכם". שאין הכוונה שהם עברו לידו לשם אכילה ושתייה, שהרי אין דרך ארץ לומר כך לאורחים, אלא הכוונה בודאי, לא לחינם נודמתם לכאן בחום יום, ומסתמא הוא בהשגחה פרטית ומסובב כל הסיבות זימן אתכם לכאן, כדי שאקיים מצות הכנסת אורחים.

ועוד פירוש נוסף מובא שם על פי המאמר של התנא (פרקי אבות א, משנה ו) "הוה דן כל אדם לכף זכות", שאם אדם רואה חובה בחבירו סימן שהוא עצמו חייב, ונאמר (קידושין ע): "כל הפוסל במומו פוסל" והחושד בכשרים לוקה בגופו, היינו,

ומורדת ואינה עושה רצוני, כן אתה מורד בי ואודה את מי שאני שונא  
**אתה לבן-ישי לבשתך ולבשת ערות אמן** דבר זה הוא גנאי לך ולאמך,  
 שיאמרו שאתה לא בני לכן אתה אודה את אויבי (רד"ק): **לא כי כל-הימים אשר בן-ישי**  
**חי על-האדמה לא תפון לא תנקים אתה ומלכותך ועתה שלח**  
**וקח אתו אלי** כי אתה נתת לו רשות ללכת (רד"ק) **כי בן-מות הוא: לב-ועין**  
**יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת הרי היית המליכו,**  
**הוא משה עשה (רד"ק): לב-ויטל** ויזרוק (מ"צ) **שאול את-החנית עליו להפגו**  
**וידע יהונתן כי-כלה היא** גמור ומוחלט **מעם אביו** בדעת אביו (רד"ק)  
**להמית את-דוד: ויקם יהונתן מעם השלחן בחר-אף**  
**ולא-אכל ביום-התדוש השני** ביום השני של ר"ח (ת"י, רד"ק) **להם כי נעצב**  
**אל-דוד** בשביל דוד (רש"י) **כי הכלמו אביו** ואפילו שהכלים גם אותו עיקר הכעס והעצב  
 היה לו על דוד (ע"פ רש"י): **לה-יהי בפקר ביום שלישי לחודש ויצא יהונתן השדה**

### עיונים והארות

קללה, דכתיב לבשתך ולבשת ערות אמך, ולמאן  
 דאמר עד נזיפה, דכתיב ויחר. למאן דאמר נזיפה,  
 והא כתיב הכאה וקללה, שאני התם דאגב חביבותא  
 יתירתא דהוה ליה ליהונתן בדוד מסר נפשיה טפי  
 (ערכין י"ז).

[ג] ויחר אף שאול ביוהנתן - (ילק"ש) כתיב הוכח  
 תוכיח את עמיתך, עד היכן תוכחה, רב אמר עד כדי  
 הכאה, ושמואל אמר עד קללה, ורבי יוחנן אמר עד  
 נזיפה. אמר רב נחמן בר יצחק ושלשתן מקרא אחד  
 דרשו, כתוב ויחר אף שאול ביהונתן וגו', למאן  
 דאמר עד הכאה, דכתיב להכותו, ולמאן דאמה עד



לְמוֹעֵד שִׁקְבַע עִם דָּוָד (רד"ק) וְנָעַר קִטָּן עִמּוֹ: לְוַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רִץ אַחֲרַי  
 הַחֵץ הִרְאִישׁוֹן מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֵה הַנָּעַר רִץ  
 וּבַעֲדוֹ רִץ וְהוּא־יָרָה הַחֲצִי הַחֵץ הַשֵּׁנִי לְהַעֲבֹרוֹ שִׁיעֲבֹר אֶת הַנָּעַר (רד"ק): לְוַיָּבֵא  
 הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן בְּרִאשׁוֹנָה וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן  
 אַחֲרַי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרִיתוּ בְּאַחֲרוֹנָה (רד"ק) מִמֶּנֶּךָ וְהֲלֹאֶהָ  
 [ד]: לְחַ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרַי הַנָּעַר [ה] מִהֲרָה חוֹשָׁה אַחַר הַחֵץ הַשֵּׁנִי  
 אֶל־תַּעֲמֹד בְּמִקוֹם הַחֵץ הִרְאִישׁוֹן וַיִּלְקָט נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִי (הַחֲצִים

### עיונים והארות

וכתב האלשיך הק': "וידבר שאול אל יהונתן בנו ואל כל עבדיו להמית את דוד, ויהונתן בן שאול חפץ בדוד מאד, הורה כמה מעלת האוהב ומקרב את הצדיק ועוזרו, כי הנה כאשר דבר שאול אל בנו להמית את דוד היה שמו יונתן, וע"י היות אוהב את דוד ומקרבו נתוספה בשמו אות אחד של הקב"ה ונקרא יהונתן, ויגד יהונתן לדוד לאמר מבקש שאול אבי להמיתך, וידבר, ויהונתן בדוד טוב אל שאול אביו, וישמע שאול בקול יהונתן.

[ה] מובא ב"כוכב מיעקב" וגם ב"מעם לועז": ענין יריית החצים, כי יהונתן רצה לדעת מה גורו בשמים. כי מדבריו של שאול בלבד, אי אפשר לדעת מה יעלה בחלקו של דוד, אם ינוע אם ינוח, שמדברי האדם בלבד אין להחליט מה יהיה. היות ולפעמים האדם מדבר רעה על חבירו והאלהים חושב אותה לטובה, כענין יוסף עם אחיו (בראשית נ, כ): "ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה", וזהו שנאמר (איכה, ג, לז'לח): "מי זה אמר ותהי ה' לא ציוה; מפי עליון לא תצא הרעות

[ד] מכאן רואים אנו צדקותו של יהונתן שהיה זהיר מעוון הרכילות והלשון הרע, שלא רצה להוציא מפיו, ששאול אביו דיבר רע על דוד ורמוז הדבר בחצים. ושלושת החצים רומזים על לשון הרע ההורגת שלושה; האומרו, המקבלו והנאמר עליו.

זכה יהונתן שבשביל מסירותו, צערו, בכייתו ודמעותיו הרציניות והאמתיות והאהובות שנתמזגו ביחד עם דמעותיו של דוד רעהו, בשביל צער אמתי וכנה זה שנבע מעומק לבו זכה שבשמו תשתבץ אות משמו של הקב"ה. והרבה מהנביאים והחכמים שזכו והגיעו להשגות וגילויים עליונים מפני שהצטערו על כבוד שמים ותורתו ית"ש, דניאל שנתגלו לו רזין וגילויים עד שאפילו הנביאים חגי זכריה ומלאכי לא זכו לראותו, והוא נקרא איש חמודות, נחמד לפני הקב"ה ומשובח בעליונים וחמוד על דורו מפני שהצטער על שכורש חזר מלבנות המקדש. ומתוך שהיה חכם ביראת שמים נתגלו לו רזי פשרין.

קרי) הראשון והשני (רד"ק) וַיָּבֵא אֶל-אֲדֹנָיו: לַטֹּהֲנֵעַר לֹא-יָרַע מְאוּמָּה  
 מִהַסִּימֵן שֶׁל הַחִיצִים (רד"ק) אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת-הַדָּבָר: מוֹיִתָּן יְהוֹנָתָן  
 אֶת-כִּלְיוֹ הַקִּשְׁתֹּת וְהַחִיצִים (רד"ק) אֶל-הַנְּעַר אֲשֶׁר-לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הֵבִיא  
 הָעִיר: מֵאֵל הַנְּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַזָּנָב מִצַּד הַדְּרוּמִי שֶׁל אַבְן הָאֶזֶל (רש"י)  
 וַיִּפֹּל לְאַפָּיו עַל פְּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקֹן אִישׁ  
 אֶת-רַעְהוּ כִּי קִשָּׁה הַפְּרִידָה וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת-רַעְהוּ עַד-דָּוִד הַגְּדִיל [ו]  
 הַרְבֵּה לְבַכּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן (רד"ק): מִבְּוַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם אַבְל תִּזְכּוֹר  
 אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאִמְרָנוּ  
 יְהוָה יִהְיֶה בֵּינֵינוּ וּבֵינְךָ וּבֵין זְרַעֵי וּבֵין זְרַעֲךָ עַד-עוֹלָם: (רד"ק)

### עיונים והארות

ויצטרך להגיד לו, הנה החצים ממך והנה, סימן שרצון ה' שישאר דוד במקומו. וזהו שמפרש רש"י: הקב"ה חפץ בך ולא תירא ואפילו אם שמעתי מאבי רעה עליך.

[ו] אפשר לרמוז עד הוא ת"ת דוד מלכות הגדיל בסוד גדלות ויש בו יוד כמ"ש רשב"י סימנא לזיוגא וגם אמנה אחותי בת אבי היא. ותיבת הגדיל גימטריא ב"ן ששם ב"ן הוא במלכות והגדיל בסוד גדלות. ואם שגיתי ה' הטוב יכפר בעד ודו"ק היטב (החיד"א).

הטוב"ה הכוונה, שאם לא תצא מפי עליון הרעות והטוב, אין בכוח אדם לעשות מאומה. והנה ידוע הדבר, שאם יורים החצים, פעמים מחפשים אותם במקום קרוב והם נמצאים במקום רחוק, ופעמים להיפך, וזהו שאמר יונתן ואני את שלושת החצים אורה לי למטרה, היינו, רצוני לדעת, אם גזירה היא מן השמים, אם הנער יבקש החצים במקום קרוב ואצטרך להגיד לו הנה החצים ממך והלאה, סימן שזו גזירה מן השמים שיהיה דוד נודד ממקומו ויפרד ממנו. ואם יבקש הנער החצים במקום רחוק

